EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Această „magie“, pe care critica o recunoaşte aproape în unanimitate *Labirintului*, îmi pare că provine din folosirea următoarelor două procedee. Primul constă (ca, dacă vreţi, în prima parte a *Străinului* lui Camus) în a nu prezenta eroul — un „simplu“ soldat rătăcit ca urmare a unei înfrîngeri, şi care ar vrea să înmîneze, după cum a făgăduit, un pachet cu lucruri de îmbrăcăminte tatălui unui camarad mort — decît în situaţia lui actuală, urmărind ceea ce *este* şi ceea ce *face* în prezent, fără a-i încadra actele cu comentarii de ordin sentimental sau cu explicaţii de ordin psihologic. Al doilea procedeu constă în a descrie soldatul şi lumea care-l înconjoară cu ajutorul unui stil care subliniază şi scoate în evidenţă aspectele unui univers „banal“ — un oraş vag european, cu casele, coridoarele, răspîntiile, cafenelele sale — dar cufundat într-o lumină nouă, care ni-l înfăţişează cu o intensitate onirică, după un procedeu ce ţine, evident, de stilul propriu al lui Robbe-Grillet.

(Bruce Morrissette, *Romanele lui Robbe-Grillet*)

Lei 4

48

1968

ALAIN ROBBE-GRILLET • ÎN LABIRINT

CM

ALAIN ROBBE-GRILLET

ÎN LABIRINT

COLECŢIA MERIDIANE

CM

Desenul copertei de *Hary Guttman*

Alain Robe-Grillet

DANS LE LABYRINTHE

Alain Robbe-Grillet

În Labirint

Traducere și postfață de
D. Țepeneag

Editura pentru Literatură Universală

București — 1968

Povestirea aceasta e o ficţiune, nu o mărturie. Ea descrie o realitate care nu-i neapărat aceea pe care o cunoaşte cititorul din propria sa experienţă: astfel, infanteriştii din armata franceză nu-şi poartă numărul matricol pe gulerul mantalei. Tot aşa, Istoria recentă a Europei Occidentale n-a înregistrat nici o bătălie importantă la Reichenfels, sau prin împrejurimi. Şi totuşi e vorba de o realitate strict materială, adică nu pretinde să aibă o valoare alegorică. Cititorul e rugat aşadar să nu vadă în ea decît lucrurile, gesturile, vorbele, evenimentele care-i sînt aduse la cunoştinţă şi să nu caute să le dea o mai mare sau mai mică semnificaţie decît propriei sale vieţi ori propriei sale morţi.

A.R.-G.

ACUM SÎNT SIGUR AICI, la adăpost. Afară plouă, afară mergi prin ploaie cu capul plecat, ocrotindu-ţi ochii cu mîna şi totuşi privind înainte, la cîţiva metri înainte, cîţiva metri de asfalt ud ; afară e frig, suflă vîntul printre crengile negre, despuiate ; suflă vîntul printre frunze, mişcînd crengile toate într-o legănare, într-o legănare, o legănare care îşi azvîrle umbra pe albul zgrunţuros al zidurilor. Afară e soare, nu-i nici un arbore, nici un arbust să dea puţină umbră, şi mergi în plin soare, ocrotindu-ţi ochii cu mîna şi tot privind înainte, doar cîţiva metri înainte, cîţiva metri de asfalt prăfuit, pe care vîntul desenează linii paralele, furci, spirale.

Aici soarele nu intră, nici vîntul, nici ploaia, nici praful. Praful fin care întunecă luciul suprafeţelor orizontale, lemnul lăcuit al mesei, podeaua ceruită, marmura căminului, a scrinului,

marmură crăpată a scrinului, praful e chiar de aici din cameră: poate din crăpăturile podelei, sau mai degrabă ale patului, sau din perdele, sau din cenuşa căminului.

Pe lemnul lăcuit al mesei, praful a însemnat locul ocupat cîtva timp — cîteva ore, cîteva zile, minute, săptămîni — de mici obiecte mutate după aceea, a căror bază a lăsat pentru un timp o urmă distinctă, un cerc, un patrat, un dreptunghi, ori alte forme mai complicate, unele dintre ele întretăindu-se pe alocuri, estompate încă de pe acum sau parcă şterse pe jumătate de-o cîrpă.

Cînd conturul e destul de precis şi îngăduie să recunoşti cu certitudine forma, găseşti uşor şi obiectul, ceva mai încolo. Astfel, dîra aceea circulară a fost desigur lăsată de o scrumieră de sticlă aşezată chiar alături. La fel, ceva mai încolo, patratul din colţul stîng al mesei corespunde piciorului unei lămpi de bronz, aşezată acum în colţul din dreapta: un soclu patrat, cam de vreo doi centimetri, pe care se sprijină un disc de aceeaşi grosime, purtînd în centru o coloană canelată.

Pe tavan, abajurul proiectează un cerc de lumină. Dar nu un cerc întreg: una din margini e tăiată, la limita plafonului, de peretele vertical, şi anume de cel din spatele mesei. Peretele acesta, spre deosebire de ceilalţi trei, acoperiţi

în întregime cu tapet, e ascuns de sus şi pînă jos, şi aproape în toată lăţimea lui, de perdele roşii, groase, făcute dintr-o ţesătură grea, catifelată.

Afară ninge. Pe asfaltul întunecat al trotuarului, vîntul alungă cristalele fine şi uscate ce se depun după fiecare rafală, formînd linii albe, paralele, furci, spirale, repede împrăştiate, luate de vîrtejuri, alungate pe suprafaţa solului, apoi iar împietrite, formînd din nou alte spirale, volute, ondulaţii bifurcate, mişcătoare arabescuri repede împrăştiate. Mergi cu capul plecat ceva mai mult, mîna lipită de frunte să apere ochii, lăsînd vederii doar cîţiva centimetri din solul pe care calci, cîţiva centimetri de cenuşiu, unde unul după altul picioarele apar şi se retrag, unul după altul, rînd pe rînd.

Totuşi zgomotul sacadat al tocurilor de metal pe asfalt, apropiindu-se de fiecare dată din susul străzii dreptunghiulare, tot mai limpede răsunînd în noaptea clară, împietrită de ger, zgomotul tocurilor nu poate ajunge pînă aici, şi nici vreun alt zgomot dinafară. Strada e prea lungă, perdelele prea groase, casa prea înaltă. Nici un zvon, nici chiar înfundat, nu străbate vreodată prin pereţii camerei, nici o trepidaţie, nici o adiere, şi, în tăcere, particule minuscule, abia vizibile la lumina abajurului, coboară lent,

vertical, mereu cu aceeaşi viteză, iar praful fin, cenuşiu se aşterne în strat uniform pe podea, pe cuvertură, pe mobile.

Pe podeaua ceruită, papucii de pîslă au desenat lucitoare poteci, de la pat la scrin, de la scrin la cămin, de la cămin la masă. Iar pe masă, deplasarea obiectelor a tulburat continuitatea pojghiţei de praf ; aceasta, mai mult sau mai puţin groasă, după vechimea suprafeţelor, ici-colo e chiar întreruptă de tot : astfel, la margine, un patrat de lemn lucios parcă trasat cu trăgătorul ocupă colţul din stînga, dar nu chiar în unghiul mesei, ci paralel cu muchiile sale, cam cu zece centimetri mai încoace. O latură a patratului măsoară cam cincisprezece centimetri. Lemnul brun-roşcat luceşte aici, ferit de aproape orice depuneri.

Spre dreapta, o formă simplă mai estompată, din nou acoperită în mai multe zile de sedimentare, se mai poate totuşi desluşi ; dintr-un anumit unghi devine destul de clară ca să-i poţi urmări, fără prea multă şovăire, conturul. E un fel de cruce : un corp alungit de mărimea unui cuţit de masă, dar mai lat, ascuţit la un capăt şi uşor umflat la celălalt, tăiat perpendicular de-o bară transversală mult mai scurtă ; aceasta din urmă se compune din două prelungiri în formă de flacără, dispuse simetric de o parte

şi de alta a axei principale, exact la baza părţii mai umflate, adică aproximativ la trei sferturi din lungimea totală. Ai spune că-i o floare, proeminenţa terminală reprezentînd o corolă alungită, închisă la capătul tulpinei, cu două frunzuliţe laterale dedesubt. Sau poate că-i o figurină vag omenească : un cap oval, două braţe foarte scurte, iar corpul terminat ascuţit în partea de jos. Ar mai putea fi un pumnal cu mînerul despărţit printr-o gardă de puternica lamă cu două tăişuri.

Şi mai la dreapta, în direcţia indicată de tulpina florii, ori vîrful pumnalului, un cerc, doar puţin şters, are o margine niţel ştirbită de un al doilea cerc de aceeaşi mărime, acesta nefiind redus la proiecţia sa pe masă : scrumiera de sticlă. Vin pe urmă nişte linii nesigure încrucişate, fără îndoială urmele a tot felul de hîrtii, a căror deplasare succesivă a încîlcit figura foarte desluşită pe alocuri, sau dimpotrivă voalată de griuri, iar în altă parte, ştearsă, mai mult de jumătate, parcă de o cîrpă.

Dincolo se înalţă lampa, în colţul drept al mesei : un soclu patrat cu latura de cincisprezece centimetri, un disc cu acelaşi diametru, o coloană canelată purtînd un abajur întunecat de formă uşor conică. Pe cercul de deasupra al abajurului o muscă se deplasează încet, într-o

mişcare continuă. Ea proiectează pe tavan o umbră deformată, în care nu mai recunoşti nici un element din insecta de la început: nici aripile, nici corpul, nici piciorușele; întregul s-a transformat într-o simplă trăsătură filiformă, o linie frîntă regulată, neînchisă, ca un hexagon căruia i-ar lipsi una din laturi: imaginea filamentului incandescent al becului electric. Acest mic poligon deschis atinge, prin unul din unghiurile sale, marginea dinăuntru a vastului cerc de lumină produs de lampă. Aici se deplasează încet, dar într-o mişcare continuă, de-a lungul întregii circonferinţe. Cînd ajunge la peretele vertical, dispare în cutele perdelei grele şi roşii.

Afară ninge. Afară a nins, ningea, afară ninge. Fulgi deşi coboară încet, într-o cădere uniformă, neîntreruptă, verticală — căci nu e nici o adiere în aer — prin faţa înaltelor faţade cenuşii, împiedicîndu-te să desluşeşti aşezarea, alinierea acoperişurilor, poziţia deschizăturilor. Trebuie că sînt şiruri de ferestre, toate semănînd între ele, care se repetă la toate nivelele, de la un capăt la altul al străzii rectilinii.

O intersecţie în unghi drept scoate la iveală o a doua stradă foarte asemănătoare: acelaşi caldarîm fără maşini, aceleaşi faţade, înalte şi cenuşii, aceleaşi ferestre închise, aceleaşi trotuare pustii. În colţul trotuarului, un felinar de gaz aprins, deşi e în plină zi. Dar e o zi fără strălucire, care face ca totul să pară searbăd şi palid. În locul spectaculoaselor perspective, cărora aceste şiruri de case ar fi trebuit să le dea naştere, nu e decît o încrucişare de linii fără sens, iar zăpada continuă să cadă, lipsind peisajul de orice relief, ca şi cum această priveliște confuză ar fi pictată prost, cu o înşelătoare asemănare, pe un zid gol.

La limita peretelui şi a tavanului, umbra muştei, imaginea îngroşată a filamentului din becul electric reapare şi îşi urmează circuitul pe marginea cercului alb, violent luminat de lampă. Viteza îi este mereu aceeaşi: slabă şi constantă. În zona întunecată care se întinde spre stînga iese în evidenţă un punct luminos, corespunzînd unei găuri mici şi rotunde în pergamentul întunecat al abajurului; nu e chiar un punct, ci o linie frîntă subţire, neînchisă, un hexagon regulat căruia îi lipseşte o latură: o nouă imagine mărită, de astă dată fixă, a aceleiaşi surse de lumină, acelaşi fir incandescent.

E tot acelaşi filament al unei lămpi identice, sau ceva-ceva mai mari, care luceşte degeaba la răscrucea a două străzi, închisă în colivia ei de sticlă, susţinută de un picior de fontă, bă-

trîn felinar de gaz cu ornamente demodate devenit lampadar electric.

În jurul bazei conice a suportului de fontă, lărgită ca o pîlnie în partea de jos, înconjurată de cîteva inele mai mult sau mai puțin proeminente, se răsucesc în relief ramuri subțiri de iederă, tulpini ondulate, frunze palmate cu cinci lobi ascuțiți și cinci nervuri foarte vizibile, unde vopseaua neagră cojindu-se lasă la iveală metalul ruginit. Ceva mai sus, un șold, un braț, un umăr se sprijină de stîlpul felinarului. Omul e îmbrăcat într-o manta militară de nuanță cam dubioasă, uzată, bătînd în verde ori în kaki. Chipul îi e de-o culoare cam cenușie ; e tras la față și face impresia că e grozav de obosit ; poate însă că la această impresie contribuie în mare măsură și barba de mai mult de o zi. Așteptarea prelungită, atîta vreme nemișcat în frig, au făcut de asemenea să i se decoloreze obrajii, fruntea, buzele.

Pleoapele sînt cenușii, ca și restul feței ; închise. Capul e aplecat înainte. Privirea e îndreptată în jos, adică spre marginea trotuarului acoperit de zăpadă, din fața felinarului, și a bocancilor mari cu bot rotund, din piele grosolană cu zgîrieturi și tot felul de alte urme de lovituri, mai mult sau mai puțin acoperite de cremă neagră. Stratul de zăpadă nu e atît de

gros ca să se afunde sub picioare, așa că tălpile încălțărilor aproape că stau așezate la nivelul suprafeței albe ce se întinde în jurul lor. La marginea trotuarului, această suprafață e neîntinată de vreo urmă, lipsită de strălucire, dar intactă, egală, ușor punctată de propriile ei granulații. În partea de sus a ultimului inel, care strînge de jur împrejur baza lărgită a felinarului, s-a adunat puțină zăpadă, formînd un cerc alb deasupra cercului negru prin care se sprijină pe sol. Mai sus, fulgi de zăpadă au rămas agățați și de alte asperități ale conului, subliniind printr-o linie albă inelele succesive, conturul din partea superioară a frunzelor de iederă, precum și toate fragmentele tulpinelor și nervurilor orizontale sau ușor aplecate.

Dar partea de sus a mantalei a măturat cîteva din aceste grămăjoare, iar bocancii, schimbîndu-și de mai multe ori poziția, au bătătorit zăpada din imediata lor apropiere, lăsînd pe alocuri pete mai galbene, bucăți întărite, pe jumătate ridicate, și semnele adînci ale capetelor de la cuiele rînduite cîte cinci. În fața scrinului, papucii de pîslă au desenat în praf o largă zonă strălucitoare, și o alta dinaintea mesei, în locul pe care se cuvenea să-l ocupe un fotoliu de birou, un taburet, sau un scaun oarecare. De la una la cealaltă e trasă o potecă de parchet

lucios : un al doilea drum duce de la masă la pat. Paralel cu zidul caselor, ceva mai aproape de acesta decît rigola străzii, un drum drept marchează de asemeni trotuarul acoperit de zăpadă. De un cenuşiu-gălbui din pricina paşilor unor personaje acum dispărute, drumul trece între lampadarul aprins şi uşa ultimului imobil, apoi coteşte în unghi drept şi apucă mai departe pe strada perpendiculară, continuîndu-se, de la un capăt la altul, mereu de-a lungul faţadelor, cam la două treimi din lăţimea trotuarului.

Apoi, alt drum duce de la pat la scrin. De acolo, fîşia îngustă de parchet lucios se întoarce de la scrin spre masă, unind cele două largi cercuri neprăfuite, se curbează puţin pentru a trece mai aproape de cămin, prin a cărui uşiţă de la cenuşar se vede o grămăjoară de cenuşă fără suporţi. Marmura neagră a căminului, ca şi tot restul, e acoperită de praf cenuşiu. Dar stratul de praf e mai subţire decît pe masă sau pe podea şi e aşternut uniform pe toată suprafaţa plăcii căminului ; nici un obiect nu se află aici, şi doar unul singur şi-a lăsat urma, desluşită şi neagră, chiar în mijlocul dreptunghiului. E aceeaşi cruce cu patru braţe : unul alungit şi ascuţit la vîrf, altul mai scurt şi oval în prelungirea primului şi două foarte mici în formă

de flacără, înfipte perpendicular de fiecare parte.

Un motiv analog împodobeşte şi tapetul pereţilor. E o hîrtie palid cenuşie, vîrstată vertical de dungi ceva mai închise ; între dungile închise, pe mijlocul fiecărei dungi de culoare deschisă, aleargă un şir de mici desene, toate identice, de-un cenuşiu foarte închis : o floricică, un soi de ţintă, sau o torţă minusculă, al cărei mîner e format din ceea ce era mai adineauri lama unui pumnal, mînerul acestui pumnal constituind acum flacăra, iar cele două apendice laterale în formă de flacără, care erau garda pumnalului, reprezintă de astă dată o cupă mică ce împiedică materiile care ard să se scurgă de-a lungul mînerului.

Aceasta însă ar putea fi mai curînd un fel de torţă electrică, pentru că extremitatea a ceea ce se pare că produce lumina e bine rotunjită, ca un bec lunguieţ, în loc să fie ascuţită la vîrf ca o flacără. Motivul, reprodus de mii de ori, de sus şi pînă jos pe pereţii de jur împrejurul camerei, e o simplă siluetă de mărimea unei insecte mai mari, colorată într-o nuanţă uniformă, aşa încît e greu s-o interpretezi : nu poţi desluşi nici un relief şi nici măcar filamentul incandescent care trebuie să se afle în interiorul becului. De altfel, becul e

ascuns după abajur. Nu se poate vedea decît în tavan imaginea filamentului său : mic hexagon întrerupt, detașîndu-se printr-o linie luminoasă pe fondul umbrit, iar mai încolo, spre dreapta, un mic hexagon identic, însă mobil, detașîndu-se ca o umbră chinezească pe cercul de lumină proiectat de lampă, înaintînd lent, cu aceeași viteză, de-a lungul curbei interioare, pînă cînd, ajuns la peretele vertical, dispare.

Soldatul poartă sub brațul stîng un pachet. Brațul drept, de la umăr pînă la cot, și-l sprijină de felinar. Are capul întors înspre stradă și i se vede barba nerasă și numărul matricol de pe gulerul mantalei, cinci sau șase cifre negre într-un romb roșu. În spate, ușa imobilului din colțul străzii nu-i închisă de tot — dar nici căscată, ci canatul mobil e împins exact pînă lîngă canatul fix, mai îngust, lăsînd probabil între ei un interstițiu de cîțiva centimetri, o dungă verticală de întuneric. Pe dreapta se înșiră ferestrele parterelor, a căror succesiune nu-i întreruptă decît de ușile imobilelor, ferestre identice și uși identice, asemănătoare ferestrelor prin forma și dimensiunile lor. O singură prăvălie nu vezi de la un capăt la celălalt al străzii.

La stînga ușii rău închise, nu sînt decît două ferestre, pe urmă colțul casei, apoi în direcție

perpendiculară o nouă înșiruire de ferestre și de uși identice, care par să fie imaginea celor dintîi, ca și cum ar fi fost așezată acolo o oglindă, făcînd un unghi obtuz (un unghi drept mărit cu jumătatea altui unghi drept) cu planul fațadelor ; și se repetă iarăși aceeași serie : două ferestre, o ușă, patru ferestre, o ușă etc... Prima ușă e întredeschisă pe-un coridor întunecos, lăsînd între cele două canate inegale un interval negru destul de larg cît să se strecoare pe-acolo un om ori cel puțin un copil.

În fața ușii, pe marginea trotuarului e aprins un felinar cu toate că e încă ziuă. Dar lumina îndoielnică, palidă și difuză a acestei priveliști de zăpadă îngăduie luminii becului electric să se impună de la prima vedere : puțin mai strălucitoare, puțin mai galbenă, mai bine localizată. De piciorul felinarului stă sprijinit un soldat cu capul gol, fața plecată, mîinile amîndouă ascunse în buzunarele mantalei. Sub brațul drept are un pachet învelit în hîrtie cafenie, un fel de cutie de pantofi, cu o sfoară albă înnodată desigur cruciș ; dar nu se vede decît o parte a sforii, aceea care înconjoară cutia în lung, cealaltă parte, dacă există, fiind ascunsă de mîneca mantalei. Pe mînecă, în dreptul cotului, sînt mai multe dîre întunecate, poate urme de noroi proaspăt, sau de vopsea, sau de păcură.

Acum, cutia învelită în hîrtie cafenie se află pe scrin. Nu mai are sfoara aceea albă, iar hîrtia de împachetat, împăturită cu grijă pe mica latură a paralelipipedului, se cască uşor, formînd un cioc bine conturat îndreptat în jos. În locul acesta, marmura scrinului prezintă o crăpătură alungită, nu prea sinuoasă, care trece pieziş pe sub un colţ al cutiei şi atinge peretele către mijlocul mobilei. Exact deasupra e agăţat un tablou.

Tabloul cu ramă de lemn lustruit, hîrtia dungată de pe pereţi, căminul în care s-a îngrămădit cenuşa, masa-birou şi lampa ei cu abajur opac, şi scrumiera de sticlă, perdelele roşii grele, marele pat-divan acoperit cu aceeaşi stofă roşie şi catifelată, în sfîrşit scrinul cu cele trei sertare, marmura crăpată, pachetul cafeniu pus deasupra, iar şi mai sus tabloul şi liniile verticale cu micile insecte care urcă pînă în tavan.

Afară cerul e la fel de albicios şi posomorît. E încă ziuă. Strada e pustie : nici o maşină pe şosea, nici un trecător pe trotuare. A nins ; şi zăpada încă nu s-a topit. Formează un strat destul de subţire — cîţiva centimetri — însă perfect uniform, care acoperă toate suprafeţele orizontale cu o aceeaşi culoare albă, palidă şi neutră. Singurele urme pe care le poţi observa sînt potecile rectilinii, paralele cu şirurile de

imobile şi cu rigolele încă foarte vizibile (ba chiar mai vizibile din pricina bordurii verticale rămasă neagră) şi împărţind trotuarele în două fîşii inegale pe toată lungimea lor. La răscruce, lîngă piciorul unui felinar, un mic rond de zăpadă bătătorită e de aceeaşi nuanţă gălbuie ca şi îngustele poteci de-a lungul caselor. Uşile sînt închise. La ferestre, nici o siluetă lipită de geamuri sau măcar estompată mai în fund, în adîncimea odăilor. Platitudinea acestui decor te face de altfel să crezi că nu mai e nimic în dosul geamurilor, în dosul uşilor, în dosul faţadelor. Şi scena toată rămîne pustie : nici un bărbat, nici o femeie, nici măcar un copil.

Tabloul, în rama lui de lemn lucios, reprezintă o scenă de cîrciumă. E o gravură în alb-negru datînd din secolul trecut, sau o bună reproducere. Un mare număr de personaje umple toată scena : o mulţime de consumatori, aşezaţi sau în picioare, şi, foarte în stînga, patronul ceva mai sus în spatele tejghelei.

Patronul e un om voinic, cu chelie şi şorţ. Stă aplecat înainte, sprijinindu-se cu amîndouă mîinile de marginea tejghelei, povîrnit peste cele cîteva pahare pe jumătate pline, cu umerii săi masivi curbaţi către un mic grup de tîrgo-

veți, în haine pînă la genunchi sau redingote, care fac impresia că se află în timpul unei discuții însuflețite ; stînd în picioare, în diferite atitudini, cei mai mulți dintre ei fac cu brațele gesturi foarte largi, care angajează uneori corpul întreg, și fără îndoială foarte expresive.

În dreapta, adică în centrul tabloului, mai multe grupuri de băutori sînt așezate în jurul unor mese dispuse la întîmplare, mai degrabă îngrămădite unele într-altele, într-un spațiu prea mic ca să încapă bine atîta lume. Aceștia fac și ei gesturi nesăbuite și violente strîmbături ale feței, dar mișcările și mimica lor sînt încremenite prin desen, întrerupte, oprite brusc în plin avînt, ceea ce face ca semnificația lor să fie și ea foarte nesigură ; mai ales că vorbele care țîșnesc din toate părțile au fost parcă absorbite de un perete gros de sticlă. Unele personaje, tîrîte de patimă, s-au ridicat pe jumătate de pe scaunele ori băncile lor și își întind brațul peste capetele celorlalți către un interlocutor aflat mai departe. Peste tot mîinile se înalță, gurile se deschid, busturile și gîturile se răsucesc, pumnii se strîng, lovind în masă sau clătinîndu-se amenințător în gol.

În capătul din dreapta, o masă de oameni, aproape toți îmbrăcați ca niște muncitori, la fel cu cei așezați la mese, stau cu spatele la acești

tia, înghesuindu-se unii pe alții să privească un afiș ori o imagine lipită pe perete. Puțin mai în față, între cei întorși cu spatele și primul rînd de băutori răsuciți în celălalt sens, un copil așezat chiar pe podea în mijlocul picioarelor cu pantaloni mototoliți, printre pantofii grosolani care calcă în loc și încearcă să înainteze prin stînga sa ; în partea cealaltă, e parțial ocrotit de o bancă. Copilul e înfățișat din față. Are amîndouă picioarele îndoite sub el, în brațe ține strîns o cutie mare, ceva asemănător cu o cutie de pantofi. Nimeni nu se ocupă de el. Poate că a fost răsturnat într-o busculadă. În plus, nu departe de acolo, în prim-plan, se află un scaun răsturnat pe podea.

Mai la o parte, despărțiți parcă de mulțimea care-i înconjoară printr-o zonă neocupată — îngustă desigur, dar suficientă pentru ca izolarea lor să fie vădită, suficientă în orice caz pentru a-i semnala privirii cu toate că sînt situați în ultimul plan — trei soldați așezați la o măsuță, penultima dinspre fund pe dreapta, contrastează, prin imobilitatea și înțepeneala lor, cu civilii care umplu sala. Soldații își țin capul drept, mîinile așezate pe un fel de mușama, în carouri : n-au pahare dinainte. Sînt singurii care au capul acoperit de o capelă cu vîrfuri scurte. În fund de tot ultimii comeseni sînt mai

mult ori mai puţin amestecaţi cu cei care stau în picioare, într-o învălmăşeală tumultuoasă, desenată de altfel mai liber. Dedesubtul stampei, pe marginea albă, e caligrafiată cu caractere englezeşti o legendă: „Înfrîngerea de la Reichenfels".

Dacă priveşti mai atent, îţi dai seama că izolarea celor trei soldaţi nu se datoreşte atît spaţiului neînsemnat care se află între ei şi mulţime cît direcţiei privirilor dimprejur. Siluetele din fund au toate aerul că vor să treacă — mai bine zis să încerce, căci nu-i de loc uşor — să treacă în partea stîngă a tabloului, unde probabil se află o uşă (dar această ieşire ipotetică nu se poate vedea în desen din cauza unui şir de cuiere încărcate de pălării şi veşminte); toate capetele privesc drept înainte (adică spre cuiere), în afară de cîteva ici-colo, care se întorc să vorbească cuiva aflat mai în spate. Mulţimea îngrămădită în partea dreaptă priveşte numai spre peretele din dreapta. Băutorii aşezaţi la mese sînt întorşi într-un mod firesc, în fiecare cerc, către centrul grupului, sau către un vecin, foarte apropiat sau nu. Cît priveşte civilii din faţa tejghelei, pe aceştia nu-i interesează decît propria lor conversaţie, spre care patronul se apleacă fără să se sinchisească de ceilalţi clienţi. Între diferitele grupuri circulă

numeroşi inşi care încă nu s-au fixat, dar e vădit că au de gînd să adopte curînd una din atitudinile între care au de ales: să meargă să privească afişele, să se aşeze la una din mese, ori să se ducă în spatele cuierelor; e de-ajuns o clipă să-i priveşti, ca să-ţi dai seama că au şi hotărît cu toţii ce vor face de-acum înainte; ca şi în interiorul grupurilor, nu citeşti pe nici o figură, în nici o mişcare şovăiala, perplexitatea, frămîntarea lăuntrică ori închiderea în sine. Dimpotrivă, cei trei soldaţi sînt parcă părăsiţi. Nu discută între ei; nimic precis nu-i interesează: nici afişul, nici paharul, nici cei din jur. N-au nimic de făcut. Nimeni nu se uită la ei şi nici ei n-au nimic la ce să se uite. Aşa cum stau — unul din faţă, unul din profil, ultimul din trei sferturi — se pare că atenţia nu le e îndreptată asupra aceluiaşi lucru. Primul, singurul ale cărui trăsături sînt pe de-a-ntregul vizibile, are privire fixă, goală, fără nici o expresie.

Contrastul dintre cei trei soldaţi şi mulţime e şi mai accentuat de liniile nete, precise, trasate cu o minuţie mult mai mare decît la personajele aşezate în acelaşi plan. Artistul i-a înfăţişat cu atîta grijă pentru amănunt şi cu atîta forţă în desen de parcă ar fi fost aşezaţi în partea din faţă a scenei. Compoziţia e însă aşa

de stufoasă încît la început nu-ţi dai seama. Mai ales figura care, aşezată cu faţa, a fost astfel meremetisită că pare fără nici o legătură cu dramul de sentiment cu care a fost încărcată. Pare lipsită de orice gînd. Nu-i decît o figură ostenită, slabă, care pare şi mai slabă din cauza bărbii nerase de mai multe zile. Slăbiciunea asta, umbrele care subliniază trăsăturile, fără ca astfel să se scoată în relief nici cea mai mică particularitate demnă de luat în seamă, fac totuşi şi mai evidentă strălucirea ochilor larg deschişi.

Mantaua militară e încheiată pînă la guler, unde se află numărul matricol, de o parte şi de alta, înscris într-un romb de stofă aplicată. Pe cap boneta e aşezată drept, ascunzînd tot părul tuns foarte scurt, judecînd după tîmple. Omul stă jos, ţeapăn, cu palmele aşezate pe masa acoperită de-o muşama în carouri albe şi roşii.

Şi-a golit de mult paharul. Nu pare să aibă de gînd să plece. Totuşi, în jurul său, cafeneaua s-a golit, au plecat şi ultimii clienţi. Lumina a scăzut, patronul stinsese aproape toate lămpile înainte de a părăsi şi el încăperea.

Cu ochii larg deschişi, soldatul continuă să-şi aţintească privirea în zona de penumbră dinaintea sa, la cîţiva metri înaintea sa, acolo

unde se află copilul nemişcat şi ţeapăn ca şi el, în picioare, cu braţele de-a lungul trupului. Dar soldatul parcă nici nu l-ar vedea pe copil — nici pe copil, nici nimic altceva. Arată ca şi cum ar fi adormit de oboseală, aşezat la masă cu ochii larg deschişi.

Primele cuvinte le rosteşte copilul. Spune „Dormi ?" A vorbit încet de tot, parcă temîndu-se să nu-l deştepte din somn pe cel care dormea. Acesta n-a clintit. După cîteva secunde copilul repetă ceva mai tare :

— Dormi ? Şi adaugă cu aceeaşi voce neutră şi melodioasă puţin : Ştii, nu poţi dormi aici.

Soldatul n-a clintit. Copilul ar fi putut crede că e singur în sală, că doar se joacă stînd de vorbă cu cineva care nu există, sau cu o păpuşă, un manechin care n-are cum să-i răspundă. Aşa stînd lucrurile, era într-adevăr inutil să vorbească mai tare ; avea vocea unui copil care-şi spune singur poveşti.

Dar vocea a tăcut, parcă incapabilă să se mai lupte cu tăcerea ; şi iarăşi se aşterne liniştea. Poate copilul a adormit şi el.

— Nu... da... ştiu, spune soldatul.

Nici unul din ei n-a mişcat. Copilul e şi acum în picioare, acolo, în penumbră, cu braţele atîrnînd de-a lungul corpului. N-a văzut nici măcar mişcîndu-se buzele celui aşezat la

masă sub singurul bec rămas aprins în sală ; nici cea mai uşoară clătinare din cap, nici o clipire a genelor ; iar gura e mereu închisă.

— Tatăl tău... începe soldatul.

Apoi se opreşte. De astă dată, totuşi, buzele s-au mişcat niţel.

— Nu-i tatăl meu, spune copilul.

Şi întoarce capul spre dreptunghiul negru al uşii cu geam.

Afară ninge. Fulgi mici şi deşi au început din nou să cadă pe caldarîmul albit. Vîntul care s-a stîrnit îi alungă orizontal şi trebuie să mergi cu capul plecat, aplecat ceva mai mult, lipind mai bine de frunte mîna cu care-ţi aperi ochii, lăsînd numai atît cît să zăreşti cei cîţiva centimetri pătraţi de zăpadă aşternută subţire dar deja bătătorită şi scîrţîind sub paşi. Ajuns la o intersecţie, soldatul ezită, caută cu privirea tăbliţele care ar trebui să indice numele acestui drum transversal. Dar e zadarnic : tăbliţele de email albastru lipsesc, ori sînt aşezate prea sus, şi noaptea e prea neagră. Iar fulgii mici şi deşi îl orbesc repede pe cel care se încăpăţînează să ridice ochii. De altfel, la ce i-ar folosi numele unei străzi din oraşul acesta necunoscut.

Tot mai ezită, priveşte din nou înainte, apoi, în urmă, drumul pe care abia a venit, marcat

de şirul de lampadare electrice, şi luminile lor tot mai apropiate una de alta, tot mai puţin strălucitoare, dispar în noaptea ceţoasă. Apoi o ia la dreapta, pe strada perpendiculară şi ea pustie, mărginită de case identice, şi unde, destul de depărtate unele de altele, dar la intervale regulate, se înşiră aceleaşi lampadare a căror lumină slabă se răsfrînge o clipă în căderea piezişă a fulgilor.

Punctele albe, dese şi repezi, îşi schimbă pe neaşteptate direcţia ; trăgînd linii verticale pentru cîteva clipe, ajung curînd aproape de orizontală. Pe urmă, brusc, rămîn nemişcate şi o schimbare de direcţie a vîntului le trimite în sens invers, urmînd o linie oblică tot atît de puţin înclinată, dar îndreptată în partea opusă, pe care o părăsesc după două-trei secunde, fără nici o tranziţie, pentru a-şi regăsi direcţia iniţială ; din nou linii paralele aproape orizontale, care străbat de la stînga la dreapta zona luminată, către ferestrele întunecoase.

Pe pervazul ferestrei s-a adunat zăpadă într-un strat inegal, subţire de tot la margine, mai gros spre fund, formînd în partea dreaptă o masă apreciabilă care acoperă tot colţul şi urcă pînă la geam. Toate ferestrele parterului, una după alta, arată exact aceeaşi grămadă de zăpadă împinsă spre dreapta în acelaşi fel.

La răscrucea următoare, sub felinarul din colţul trotuarului, s-a oprit un copil. E pe jumătate ascuns de coloana de fontă, a cărei bază mai largă îi acoperă în întregime partea de jos a corpului. Priveşte spre soldatul care se apropie. Nu pare stingherit de viscol, nici de zăpada care-i albeşte pe alocuri veşmintele negre, pelerina şi bereta. E un băiat de vreo zece ani, cu o figură serioasă. Pe măsură ce soldatul înaintează, el întoarce capul în aşa fel încît să-l însoţească cu privirea pînă ce ajunge în dreptul lampadarului şi apoi îl depăşeşte. Cum soldatul nu merge prea repede, copilul are timp să-l examineze bine din cap pînă-n picioare: obrazul neras, oboseala vizibilă, mantaua pătată şi mototolită, mînecile fără galoane, pachetul a cărui hîrtie e muiată de apă, sub braţul stîng, mîinile amîndouă vîrîte în buzunare, moletierele înfăşurate în grabă şi dezordonat, partea din spate a bocancului drept prezentînd o crăpătură pe ştaif şi pe toc, lungă de cel puţin zece centimetri şi atît de adîncă încît trebuie să fi străbătut pielea în toată grosimea ei; totuşi încălţămintea nu-i crăpată şi partea vătămată a fost dată cu cremă neagră, aşa că acum e de-un cenuşiu-închis avînd aceeaşi culoare cu a suprafeţei intacte din jur.

Omul s-a oprit. Fără să mişte restul corpului, şi-a întors numai capul către copilul care îl priveşte, aflat la trei paşi acum, haşurat de nenumărate linii albe.

O clipă mai tîrziu, soldatul face încet stînga împrejur şi începe să se mişte în direcţia felinarului. Puştiul se trage un pic mai înapoi lîngă stîlpul de fontă; şi îşi strînge totodată pulpanele flotante ale pelerinei în jurul coapselor, pe dedesubt, fără să-şi arate mîinile. Omul s-a oprit. Viscolul nu-l mai loveşte acum drept în faţă, poate să-şi ţină fruntea ridicată fără prea mare greutate.

— Nu-ţi fie teamă, spune el.

Face un pas către copil şi repetă un pic mai tare: „Nu-ţi fie teamă“.

Copilul nu răspunde. Continuă să-l privească pe soldat drept în ochi şi parcă nici nu simte fulgii deşi care-l fac doar să strîngă din pleoape.

— Nu ştii unde se află...

Dar nu merge mai departe. Nu-i asta întrebarea pe care trebuie s-o pună. O schimbare bruscă de direcţie a vîntului îi lipeşte din nou zăpadă pe faţă. Scoate mîna dreaptă din buzunarul mantalei şi o pune ca un ochelar de cal la tîmplă. N-are mănuşi, degetele îi sînt roşii,

pătate de păcură. Cînd vijelia a trecut, bagă iar mîna în buzunar.

— Pe-acolo unde ajungi? întreabă el.

Puştiul tot nu scoate nici o vorbă. Ochii săi l-au părăsit pe soldat şi s-au aţintit spre capătul străzii, într-acolo unde omul i-a arătat printr-o mişcare a capului; acolo se văd doar luminile înşirate una după alta, din ce în ce mai apropiate, din ce în ce mai puţin strălucitoare, pierzîndu-se în noapte.

— De ce ţi-e teamă, doar nu te mănînc?

— Nu, spune copilul, nu mi-e teamă.

— Atunci, spune-mi, unde ajung pe-acolo?

— Nu ştiu, spune copilul.

Şi iar îşi întoarce ochii spre soldatul ăsta prost îmbrăcat, neras, care nu ştie nici el singur unde se duce. Apoi, pe neaşteptate, face stînga-împrejur, înconjură cu agilitate stîlpul felinarului şi o rupe la fugă de-a lungul caselor, pe acelaşi drum pe care apucase şi soldatul, dar în sens invers. Într-o clipă a şi dispărut.

În dreptul lampadarului următor lumina electrică îl luminează din nou timp de cîteva secunde; fuge mereu cu aceeaşi iuţeală; pulpanele pelerinei flutură în urma lui. Astfel, mai reapare o dată, de două ori, în dreptul fiecărui felinar, pe urmă de loc.

Soldatul face stînga-împrejur şi-şi continuă drumul. Zăpada îl izbeşte iarăşi în faţă.

Trece pachetul sub braţul drept, ca să-şi apere cu mîna stîngă faţa de vîntul care, din partea aceea, suflă cu mai multă continuitate. Dar se răzgîndeşte îndată şi vîră din nou mîna amorţită de frig în buzunarul mantalei. Se mulţumeşte, ca să nu-i intre atîta zăpadă în ochi, să ţină capul întors şi înclinat într-o parte, spre ferestrele neluminate, unde stratul de zăpadă creşte mereu în colţul din dreapta al pervazelor.

Şi totuşi acelaşi puşti, cu mutră serioasă, l-a condus pînă la cafeneaua omului acela care nu-i este tată. Şi scena era asemănătoare, sub un acelaşi lampadar, la o răscruce identică. Poate doar zăpada cădea cu mai puţină violenţă. Fulgii erau mai deşi, mai grei, mai lenţi. Băiatul însă răspundea tot atît de reticent, strîngînd în jurul picioarelor pulpanele pelerinei sale negre. Avea aceeaşi figură atentă, la fel de nepăsătoare sub fulgii de zăpadă. Şovăia, tot aşa, mult timp, la fiecare întrebare înainte de-a da răspunsul, care nu-l lămurea cîtuşi de puţin pe celălalt. Unde ajung pe-acolo? O privire lungă, tăcută, spre capătul presupus al străzii, apoi vocea calmă:

— În bulevard.

— Iar pe-acolo ?

Puştiul întoarce încet ochii într-acolo unde omul îi arătase mişcînd capul. Trăsăturile feţei nu trădează nici o căutare dificilă, nici o incertitudine, cînd repetă cu acelaşi ton neutru :

— În bulevard.

— Tot ăla ?

Şi iarăşi e linişte, şi zăpada care cade din ce în ce mai grea, mai lentă.

— Da, spune puştiul. Pe urmă, după o pauză : Nu. Şi pînă la urmă, cu o violenţă neaşteptată : Acolo e bulevardul !

— Şi e departe ? mai întreabă soldatul.

Copilul continuă să se uite la luminile înşirate una după alta, din ce în ce mai apropiate, din ce în ce mai puţin strălucitoare, care, şi în partea aceea, se pierd în noaptea ceţoasă.

— Da, spune el, cu vocea acum din nou calmă, îndepărtată şi ea, absentă parcă.

Soldatul mai aşteaptă încă un minut, să vadă dacă nu va urma un „nu". Copilul însă a şi rupt-o la fugă de-a lungul caselor, pe pîrtia de zăpadă întărită, aceeaşi pe care venise şi soldatul cîteva minute mai devreme. Cînd fugarul străbătea zona luminată de cîte-un lampadar, i se vede pelerina întunecată plutind larg desfăcută în jurul său, timp de cîteva secunde, o dată, de două ori, de trei ori, mai redusă, mai

puţin desluşită la fiecare apariţie, pînă cînd nu mai rămîne decît ceva asemănător cu un vîrtej de zăpadă.

E totuşi acelaşi puştiul care intră înaintea soldatului în sala de cafenea. Mai înainte de a păşi pragul, copilul îşi scutură pelerina sa neagră şi-şi scoate bereta, pe care o plesneşte de două ori de uşorul de lemn al uşii cu geam, ca să cadă bucăţelele de gheaţă din cutele stofei. Aşa că soldatul trebuie să-l fi întîlnit de mai multe ori pe cînd se învîrtea prin eşichierul străzilor identice. În orice caz, n-a ajuns la nici un bulevard, la nici o stradă mai largă ori plantată cu arbori, ori deosebită într-un fel oarecare. Pînă la urmă, copilul spusese lămurit cîteva nume, cele cîteva nume de străzi pe care le cunoştea, evident inutilizabile.

Acum îşi plesneşte cu gesturi energice bereta de tocul de lemn al unei uşi cu geam, în faţa căreia se opriseră amîndoi. Înăuntru e lumină puternică. O perdeluţă plisată din stofă albă, translucidă, maschează partea de jos a geamului. Dar, de la înălţimea unui om, e lesne să observi toată sala : tejgheaua la stînga, mesele în mijloc, la dreapta un perete acoperit cu afişe de diferite dimensiuni. Sînt puţini consumatori la ora asta tîrzie : doi muncitori aşezaţi la una din mese şi un personaj mai bine

îmbrăcat, în picioare, lîngă tejgheaua de metal mat, deasupra căreia se apleacă patronul. Acesta din urmă e un bărbat cu o statură masivă, care iese şi mai mult în evidenţă prin poziţia mai ridicată pe care o ocupă faţă de clientul său. Şi unul şi celălalt au întors capul spre uşa cu geam, pe care tocmai a izbit-o bereta copilului.

Dar nu zăresc decît faţa soldatului, deasupra perdeluţei. Iar copilul, în timp ce cu o mînă manevrează clanţa uşii, cu cealaltă plesneşte încă o dată bereta de uşorul care a şi început să se depărteze de cadrul fix. Privirea patronului a părăsit capul palid al soldatului profilat şi acum pe fondul negru al nopţii întrerupt de perdea la nivelul bărbiei, şi se apleacă de-a lungul crăpăturii care se lărgeşte tot mai mult, între uşă şi cadrul ei, pentru ca îndată să-i facă loc copilului să intre.

Abia intrat, acesta se întoarce şi-i face semn soldatului să-l urmeze. De astă dată toate privirile se aţintesc asupra noului sosit : aceea a patronului din spatele tejghelei, cea a personajului în haine de orăşan, care stă în faţă, în picioare, ale celor doi muncitori aşezaţi la masă. Unul din cei doi, aflat cu spatele la uşă, s-a răsucit pe scaun fără să-şi ia mîna de pe paharul pe jumătate plin cu vin roşu, pus în mijlocul mesei pe muşamaua cu pătrăţele.

Celălalt pahar, aflat chiar alături de primul, e cuprins de asemenea de-o mînă mare, care-i ascunde pe de-a-ntregul eventualul conţinut. În partea stîngă, un cerc de lichid roşietic marchează locul ocupat mai înainte de unul din pahare sau de-un al treilea.

Pe urmă, iată-l chiar pe soldat aşezat la o masă în faţa unui pahar asemănător, pe jumătate plin cu acelaşi vin închis la culoare. Pe eşichierul cu pătrăţele roşii şi albe al muşamalei, paharul a lăsat mai multe dîre circulare, dar aproape toate incomplete, formînd o serie de arce mai mult sau mai puţin închise, uneori încălecîndu-se unul pe altul, aproape uscate în unele locuri, în altele încă strălucind de restul de lichid rămas ca o pojghiţă peste urma mai veche şi mai neagră, iar în alte părţi ale reţelei desenul e stricat de deplasările succesive şi prea dese, sau chiar pe jumătate şters de alunecările paharului sau poate de o cîrpă.

La piciorul felinarului său, soldatul aşteaptă mereu, nemişcat, cu mîinile amîndouă în buzunarele mantalei, cu acelaşi pachet sub braţul stîng. E iarăşi zi, aceeaşi zi mohorîtă şi pală. Dar felinarul e stins. Aceleaşi case, aceleaşi

străzi pustii, aceleaşi culori alb şi cenuşiu, acelaşi frig.

Zăpada a încetat să mai cadă. Pe jos, stratul nu e mai gros, poate doar ceva mai îndesat. Şi potecile gălbui pe care trecătorii grăbiţi le-au desenat de-a lungul trotuarelor sînt aceleaşi. În jurul acestor cărări înguste, suprafaţa albă a rămas aproape peste tot neatinsă ; mici alterări s-au produs totuşi ici-colo, de pildă porţiunea din jurul felinarului, bătătorită de bocancii soldatului.

De astă dată copilul îi veni în întîmpinare. La început nu e decît o siluetă nedesluşită, o pată neagră, neregulată, care se apropie destul de repede, urmînd bordura trotuarului. De fiecare dată cînd pata ajunge în dreptul unui lampadar, execută o mişcare rapidă către acesta şi îşi reia imediat cursa înainte, în direcţia iniţială. Curînd poţi lesne desluşi pantalonii negri strîns înfăşuraţi pe picioarele sprintene, pelerina neagră dată pe spate, fluturînd în jurul umerilor, bereta de postav trasă pînă pe ochi. De fiecare dată cînd copilul ajunge în dreptul unui lampadar întinde brusc braţul spre coloana de fontă, de care se prinde cu mîna în mănuşă de lînă, în timp ce cu tot corpul aflat în viteză descrie un cerc complet în jurul acestui sprijin, picioarele neatingînd pămîntul de-

cît atît cît trebuie, şi apoi iată-l din nou în poziţia de la început, pe marginea trotuarului, reluîndu-şi cursa în direcţia soldatului.

Poate că nu l-a observat numaidecît pe acesta care se confundă, în parte, cu coloana de fontă de care se reazimă soldatul şi braţul său drept. Dar ca să-l observe mai bine pe copil, înaintarea lui întretăiată de bucle şi de vîrtejuri care-i agită pelerina la fiecare din ele, omul a înaintat niţel, iar copilul, ajuns la jumătatea drumului între cele două lampadare, se opreşte deodată, cu picioarele lipite, mîinile adunînd în jurul corpului ţeapăn pelerina căzută, cu chipul atent, cu ochii larg deschişi întorşi către soldat.

— Bună ziua, spune acesta.

Copilul îl priveşte fără mirare, dar şi fără cea mai mică urmă de bunăvoinţă, ca şi cum ar găsi că e firesc şi în acelaşi timp plictisitor să-l întîlnească din nou.

— Unde ai dormit ? spune el, în sfîrşit.

Soldatul face un semn vag cu bărbia, fără a-şi da osteneala să-şi scoată o mînă din buzunar :

— Pe-acolo.

— La cazarmă ?

— Da, dacă vrei, la cazarmă.

Copilul îi cercetează amănunţit costumul, din cap pînă-n picioare. Mantaua verzuie e la fel de mototolită, moletierele la fel de neglijent înfăşurate, pantofii aproape că au aceleaşi pete de noroi. Poate doar barba e mai neagră.

— Unde-i cazarma asta a ta ?

— Pe-acolo, spune soldatul.

Şi face acelaşi semn cu bărbia, arătînd undeva în spate ori spre umărul drept.

— Nu ştii să-ţi înfăşori moletierele, spune copilul.

Soldatul lasă ochii în jos şi se apleacă puţin înainte, spre bocanci.

— Acuma, ştii, nu mai are importanţă.

Îndreptîndu-se, îşi dă seama că puştiul e mult mai aproape decît se aştepta să-l vadă : la numai trei sau patru metri. Nu-şi închipuia că s-a oprit atît de aproape de el şi nici nu-şi amintea să-l fi văzut după aceea că se apropie. Totuşi e imposibil, copilul să-şi schimbe locul fără ştirea soldatului, în timpul cînd acesta lăsa capul în jos : într-un interval de timp atît de scurt, abia ar fi putut să facă un pas. Şi de altfel se afla exact în aceeaşi poziţie ca şi la începutul discuţiei : ţeapăn în pelerina sa neagră, închisă — ba chiar strînsă în jurul corpului — de cele două mîini care nu i se vedeau, şi cu ochii privind în sus.

— Douăsprezece mii trei sute patruzeci şi cinci, spune copilul, descifrînd numărul matricol de pe gulerul mantalei.

— Da, spune soldatul. Dar ăsta nu-i numărul meu.

— Ba da. E scris pe tine.

— O ! ştii, acuma...

— E scris chiar de două ori.

Şi copilul scoate un braţ de sub pelerină şi-l întinde la orizontală, drept înainte, cu arătătorul aţintit spre cele două romburi roşii. Poartă un pulover bleumarin, iar mănuşa e de aceeaşi culoare, din lînă tricotată.

— Bine... Dacă vrei tu, spune soldatul.

Copilul îşi vîră din nou braţul sub pelerină, pe care o încheie cu grijă pe dinăuntru.

— Ce ai acolo în pachet ?

— Ţi-am mai spus.

Copilul întoarce pe neaşteptate capul spre uşa imobilului. Crezînd că a văzut ceva nefiresc, soldatul îl imită, dar nu zăreşte decît aceeaşi dungă verticală de întuneric, lată de-o palmă, care desparte canatul mobil, întredeschis, de canatul fix. Cum puştiul continuă să privească atent într-acolo, soldatul încearcă să desluşească în umbra de la intrare un contur oarecare, dar fără rezultat.

Pînă la urmă întreabă :

— La ce te uiţi ?

— Ce ai acolo în pachet ? repetă copilul în loc să răspundă, şi fără să-şi întoarcă ochii de la uşa întredeschisă.

— Ţi-am mai spus : lucruri.

— Ce lucruri ?

— Lucruri de-ale mele.

Puştiul îşi întoarce iar faţa spre cel care vorbeşte :

— Ai un sac, ca să le pui. Toţi soldaţii au un sac.

A căpătat din ce în ce mai multă siguranţă în timpul dialogului. Acum vocea nu-i mai este de loc îndepărtată, ci hotărîtă, aproape tăioasă. Soldatul, dimpotrivă, vorbeşte din ce în ce mai încet :

— S-a sfîrşit, ştii, acuma. S-a sfîrşit, războiul...

Simte din nou toată oboseala. Nu mai are chef să răspundă la acest interogatoriu care nu duce la nimic. E cît pe-aci să-i dea pachetul puştiului. Priveşte, sub braţ, hîrtia de ambalaj cafenie în care e înfăşurată cutia ; zăpada, uscîndu-se, a lăsat cercuri mai închise la culoare, urme cu contururi rotunjite, împodobite cu minuscule ghirlande ; sfoara, slăbită, a lunecat spre unul din colţuri.

Dincolo de puştiul mereu nemişcat, soldatul priveşte strada pustie de la un capăt la altul. Întorcîndu-se spre extremitatea opusă, regăseşte şi de astă dată aceeaşi perspectivă lipsită de profunzime.

— Nu ştii cît e ora ? spune, reluîndu-şi poziţia de la început, lîngă coloana de fontă.

Puştiul clatină din cap, de mai multe ori, de la stînga la dreapta şi de la dreapta la stînga.

— Tatăl tău îi serveşte pe clienţi ?

— Nu-i tatăl meu, spune copilul.

Şi, fără să-i lase omului timp să repete întrebarea, se răsuceşte pe călcîie şi apoi se îndreaptă cu pas mecanic spre uşa întredeschisă. Urcă treapta, împinge niţel mai mult canatul, se strecoară prin deschizătură şi închide la loc uşa după el, fără s-o pocnească, dar lăsînd totuşi să se audă clar ţăcănitul ivărului care-şi reia locul.

Soldatul nu mai are dinaintea ochilor decît trotuarul înzăpezit cu poteca gălbuie pe dreapta, iar pe stînga, o suprafaţă neatinsă pe care se vede doar o singură pîrtie uniformă : doi pantofi, măsură mică, se succed cu paşi mari de-a lungul rigolei, apoi, ajunşi aproximativ la patru metri de ultimul felinar, se întîlnesc într-un punct mai apăsat şi o cotesc în unghi drept, pentru a reîntîlni după cîţiva paşi mărunţi poteca şi că-

răruia și mai îngustă, care duce pînă la ușa imobilului.

Soldatul ridică ochii spre fațada cenușie cu șiruri de ferestre uniforme, fără balcon, evidențiate printr-o dungă albă în partea de jos a fiecărui pervaz, crezînd, poate, că o să-l vadă apărînd pe băiat undeva în dosul unui geam. Știe însă bine că băiatul cu pelerina nu stă în casa aceea, de vreme ce l-a însoțit chiar el pînă acasă. De altfel, judecînd după înfățișarea ferestrelor, întreg imobilul pare altminteri să fie nelocuit.

Perdelele roșii și grele se întind de la sol pînă în tavan. Lîngă peretele subțire, în fața perdelei, se află comoda, iar deasupra, tabloul. Copilul e aici la locul său, așezat chiar pe jos, cu picioarele îndoite sub el ; ai zice că vrea să se strecoare de tot sub bancă. Continuă totuși să privească în partea din față a scenei cu o atenție dovedită, în lipsă de altceva, de ochii săi larg deschiși.

Indiciul acesta, ce-i drept, nu-i prea sigur : dacă artistul a considerat că scena nu se deschide spre nimic, dacă într-adevăr în mintea lui nu e nimic în legătură cu a patra latură a acestei săli dreptunghiulare din care n-a zugrăvit decît trei pereți, copilul se poate spune că privește în vid. Dar, în cazul acesta, nu era logic

să aleagă, pentru a o neutraliza astfel, singura din cele patru laturi care, după toate aparențele, dă spre ceva. Cei trei pereți care se văd în gravură nu au într-adevăr nici un fel de deschizătură vizibilă. Chiar dacă se găsește o ieșire în fund și la stînga, în dosul cuierelor, aceea desigur nu e intrarea principală în cafenea, a cărei dispunere interioară ar fi atunci prea nefirească. Ușa de la intrare, cu geam, așa cum se obișnuiește, lăsînd să se vadă, scris cu litere de email alb direct pe sticlă, cuvîntul „Cafenea" și numele proprietarului pe două rînduri ușor curbate, arătîndu-și partea concavă, și pe urmă dedesubt o perdea plisată dintr-o stofă ușoară, transparentă, care îl silește pe cel ce vrea să privească deasupra ei să se apropie mult de ușă, această ușă de la intrare nu-și poate avea locul decît în peretele care lipsește din desen, ce mai rămîne fiind ocupat de un geam mare acoperit de asemenea pînă la jumătate de-o perdeluță lungă, și împodobit în centru cu trei bile în relief — una roșie peste alte două albe — cel puțin în cazul în care ieșirea aflată în spatele cuierelor ar da într-o sală de biliard.

Copilul așezat pe jos cu cutia în brațe privește așadar spre intrare. Dar e aproape la nivelul solului și desigur nu poate vedea strada pe deasupra perdelei. Nu-și ține ochii în sus,

să observe vreo palidă figură lipită de geam, retezată de perdeluţă la nivelul gîtului. Privirea îi este aproape orizontală. Oare uşa se deschisese tocmai atunci, lăsînd să intre un nou-venit care să-l uimească pe puşti cu costumul său neobişnuit, un soldat de exemplu ? Soluţia pare îndoielnică, căci e mai normal să plasezi uşa în partea tejghelei, adică aici în capătul din stînga, în locul unde se întinde un mic spaţiu liber în faţa personajelor stînd în picioare şi îmbrăcate ca la oraş. Copilul, dimpotrivă, se află în partea dreaptă a tabloului, unde, printre băncile şi scaunele îngrămădite acolo, n-ai cum să treci în partea cealaltă a sălii.

Soldatul de altfel a intrat de mult : e aşezat la o masă, departe, în spatele copilului, care nu pare să se sinchisească de îmbrăcămintea sa. Soldatul, şi el, priveşte spre partea din faţă a scenei, însă puţin mai sus ; dar, pentru că e mult mai departe de avanscenă, n-are nevoie să ridice ochii decît cu cîteva grade ca să vadă geamul de deasupra perdelei şi zăpada care cade cu fulgi deşi, ştergînd din nou orice semn, urmele răzleţe de paşi, potecile gălbui care se încrucişează de-a lungul înaltelor faţade.

Exact în colţul ultimei case, în picioare, rezemat de muchea zidului, în fîşia de zăpadă albă în formă de L cuprinsă între zid şi potecă,

cu corpul tăiat vertical de colţul de piatră care-i ascunde un picior, o coapsă, un umăr şi o pulpană a pelerinei negre, puştiul stă la pîndă cu ochii aţintiţi spre lampadarul de fontă. Să fi ieşit iar din clădire pe o altă uşă care pesemne dă în stradă ? Sau a ieşit pe una din ferestrele parterului ? În orice caz, soldatul se face că n-a observat reintrarea lui pe scenă. Rezemat de felinarul său, priveşte cu atenţie drumul pustiu, pînă departe la capătul străzii.

„Ce aştepţi ?“ Apoi, cu acelaşi ton, ca un ecou, cam după zece secunde : „Ce aştepţi acolo ?“

Vocea e chiar a puştiului, o voce chibzuită, calmă, lipsită de bunăvoinţă, niţel prea gravă pentru un băiat de zece sau doisprezece ani. Pare însă foarte aproape, la numai doi sau trei metri, pe cînd colţul clădirii se află la cel puţin opt. Omul ar vrea să se întoarcă să controleze distanţa, să vadă dacă puştiul nu s-a apropiat din nou. Sau, mai bine, fără să se uite la el, să-i răspundă, nu contează ce, „tramvai“ ori „supă“, ca să-l facă să înţeleagă că-l plictiseşte ? Continuă să scruteze împrejurimile.

Cînd, în sfîrşit, îşi îndreaptă privirea spre copil, acesta s-a făcut nevăzut. Soldatul mai aşteaptă un minut, gîndindu-se că doar s-a tras în spatele muchiei de piatră şi în curînd va scoate

nasul din ascunzătoare. Dar nu se petrece nimic asemănător.

Omul își pleacă ochii spre zăpada neîntinată, unde urmele de mai adineauri o cotesc în unghi drept prin fața lui. Spre marginea trotuarului, urmele au mai mult spațiu între ele și sînt deformate din pricina mersului, prin mișcarea pantofului strîngîndu-se o grămăjoară de zăpadă în partea de dinapoi ; dimpotrivă, cei cîțiva pași care duc la potecă lasă să se vadă cu precizie conturul tălpilor, o serie de striuri cît toată lățimea piciorului, iar sub călcîi o cruce scobită în mijlocul unui rond în relief — adică pentru pantof, o cruce în relief în mijlocul unei depresiuni circulare scobită în cauciuc (și încă o gaură rotundă, mult mai puțin adîncă și cu diametru foarte mic, marcînd pesemne și centrul crucii, cu numărul indicat prin cifre în relief : treizeci și doi, poate treizeci și trei sau treizeci și patru).

Soldatul, care s-a aplecat puțin să observe detaliile amprentei, se întoarce apoi din nou pe potecă. În trecere, încearcă să împingă ușa de lemn masiv, ornamentată cu ciubuce, cu batanta fixată între alte două părți fixe foarte înguste. Omul își continuă drumul spre colțul casei și cotește spre strada transversală, tot atît de pustie ca și cealaltă.

Noul drum îl duce, ca și cel dinainte, la o răscruce în unghi drept, cu un ultim lampadar înălțat la zece metri de marginea ca un sfert de cerc a trotuarului, și de jur împrejur fațade identice. Pe soclul lampadarului, în formă de con răsturnat, se înfășoară o tulpină de iederă mulată în fontă, ondulată în același chip, avînd exact aceleași frunze în aceleași locuri, aceleași ramificații, aceleași accidente de vegetație, aceleași defecte ale metalului. Desenul întreg e scos în evidență de aceleași tivuri de zăpadă. Poate la răscrucea de aici trebuia să aibă loc întîlnirea.

Soldatul ridică ochii în căutarea tăblițelor emailate care indică numele străzilor. Pe una din fețe, colțul de piatră nu are nici o indicație. Pe alta, aproape la trei metri înălțime, e agățată o tăbliță albastră reglementară cu emailul făcut țăndări, de parcă niște ștrengari se îndîrjiseră să țintească în el cu pietre ; doar cuvîntul „Stradă" e încă lizibil și, mai încolo, cele două litere „... na ..." urmate de piciorul încă uneia întrerupt de ciucurii concentrici ai spărturii care urmează. Numele inițial era pesemne foarte scurt. Stricăciunile sînt destul de vechi deja, căci metalul ieșit la iveală a și fost atacat de rugină.

Cînd se pregătește să traverseze drumul, ținîndu-se mereu de poteca îngustă, galbenă, să vadă dacă n-ar putea descoperi alte tăblițe aflate într-o stare mai bună, omul aude foarte aproape o voce care rostește trei sau patru silabe, al căror înțeles nu are timp să-l prindă. Se întoarce imediat ; dar nu-i nimeni împrejur. Fără îndoială, în singurătatea aceea, zăpada poartă ea sunetele într-un mod deosebit.

Era o voce gravă și totuși nu semăna cu o voce de bărbat... O tînără cu voce foarte joasă, se întîmplă uneori ; dar amintirea se pierde repede : de pe-acum n-a mai rămas decît un timbru neutru fără calitate, putînd aparține tot atît de bine orișicui, făcîndu-te chiar să te îndoiești că ar fi cu siguranță vorba de o voce omenească. În momentul acela soldatul observă că ușa imobilului din colț nu-i închisă. Mașinal, înaintează cîțiva pași în direcția aceea. Prin ușa întredeschisă e imposibil să deslușești ceva, atît de întuneric e înăuntru. La dreapta, la stînga, deasupra, toate ferestrele sînt bine închise și nu vezi decît geamuri negre, murdare, fără perdele, nelăsînd să se ghicească nici o urmă de viață în încăperile neluminate, ca și cum întreg imobilul ar fi fost părăsit.

Ușa e din lemn masiv, ornamentată cu ciubuce, vopsită în cafeniu-închis. Canatul ușii, întredeschis, e încadrat de două părți fixe mult mai înguste ; soldatul îl împinge de tot. După ce a deschis ușa de perete, urcă treapta acoperită de zăpadă cu numeroase urme de pași pe ea și trece pragul.

Se află la capătul unui coridor întunecat în care dau mai multe uși. La celălalt capăt se ghicește începutul unei scări care suie în prelungirea coridorului și se pierde curînd în beznă. În fundul acestei intrări lungi și înguste mai e încă un coridor, așezat perpendicular, exact în fața scării, de o parte și de alta. Totul e pustiu, fără acele obiecte domestice care arată în general viața dintr-o casă ; ștergătoarele de rogojină din fața ușilor, fărașele lăsate la piciorul scării, căldarea și mătura rezemate într-un ungher. Nu vezi aici decît pereții și podeaua ; iar pereții sînt și ei goi, vopsiți uniform într-o culoare foarte închisă ; imediat cum intri, la stînga, se distinge micul afiș alb al apărării pasive, prescriind primele măsuri de luat în caz de incendiu. Podeaua e din lemn obișnuit, înnegrită de noroi și de spălat, la fel ca și primele trepte, singurele mai vizibile, ale scării. După cinci sau șase trepte, scara pare s-o cotească la dreapta. Acum soldatul deslușește peretele din fund. Acolo, ghemuită într-un ungher, chincită, lipită de perete, cu brațele amîndouă înțepenite de-a lungul

corpului, o femeie cu o fustă largă şi un şorţ lung strîns pe talie priveşte spre uşa deschisă de la intrare şi spre silueta care se află acolo, împotriva luminii.

Înainte ca omul să fi avut timp să i se adreseze, o uşă laterală se deschide brusc pe coridor în stînga şi o altă femeie cu şorţ, mai voluminoasă decît prima, poate şi mai în vîrstă, face un pas înainte. După ce ridică ochii, se opreşte, deschide gura din ce în ce, exagerat de mult, şi, în timp ce se trage puţin cîte puţin înapoi în cadrul uşii, scoate un urlet lung, care urcă din ce în ce mai ascuţit, culminînd cu pocnetul violent al uşii care se închide. În aceeaşi clipă, pe treptele de lemn se aud paşi precipitaţi ; e cealaltă femeie, care fuge pe scări în sus, dispărînd şi ea cît ai clipi din ochi, deşi păcănitul galenţilor săi continuă să urce, fără să încetinească alura, doar zgomotul descreşte treptat, cu fiecare etaj pe care tînăra femeie, cu fusta ei largă fluturînd în jurul pulpelor şi ţinută abia cu o mînă, îl urcă, fără să-şi îngăduie pe palier nici cel mai mic răgaz pentru a răsufla, singurele repere fiind sugerate de rezonanţa deosebită la începutul şi sfîrşitul treptelor dintre etaje : un etaj, două etaje, trei sau patru etaje, ori chiar mai mult.

Pe urmă, din nou o linişte desăvîrşită. În coridor, însă, de astă dată pe dreapta, s-a căscat

o a doua uşă. Ori era deschisă încă de adineauri ? Mai probabil e că vacarmul stîrnit aşa dintr-o dată a atras şi figura asta nouă destul de asemănătoare cu primele două, sau cel puţin cu cea dintîi : o femeie, de asemenea tînără ca înfăţişare, cu un şorţ lung, cenuşiu, strîns pe talie şi mai umflat în jurul şoldurilor. Întîlnind privirea soldatului, ea întreabă :

— Ce este ?

Are o voce gravă, joasă, dar fără nuanţe, şi asta în mod premeditat, ca şi cum ar fi vrut să rămînă cît se poate de impersonală. Tot asta putea să fie şi vocea auzită pe stradă cu cîteva clipe înainte.

— Le-a fost frică, spune soldatul.

— Da, spune femeia, pentru că te-au văzut acolo aşa... Şi luminat din spate... Nu se distinge bine... Te-au luat drept un...

Nu-şi termină fraza. Rămîne nemişcată, privindu-l. Nici uşa n-o deschide mai mult, simţindu-se fără îndoială mai în siguranţă înăuntru, cu o mînă pe tocul uşii, cu cealaltă pe canat, gata să închidă. Întreabă :

— Ce vrei dumneata ?

— Caut o stradă... spune soldatul, o stradă unde trebuie să merg.

— Ce stradă ?

— Asta-i, că tocmai numele nu mi-l amintesc. Era Galabier sau Matadier. Dar nu sînt sigur. Poate mai degrabă Montoret ?

Femeia are aerul că se gîndeşte.

— Ştii, oraşul e mare, spune ea la sfîrşit.

— Dar se află prin partea asta, după cîte mi s-a explicat.

Tînăra femeie întoarce capul spre interiorul apartamentului şi, ridicînd vocea, întreabă pe cineva dinăuntru :

— Ai auzit tu de-o stradă Montaret ? Undeva pe-aproape. Sau ceva asemănător ?

Aşteaptă, arătîndu-şi din profil faţa cu trăsături regulate în deschizătura uşii. În spatele ei totul e întunecat : probabil că e un vestibul fără ferestre. Femeia aceea grasă ieşise şi ea dintr-o beznă deplină. După o clipă, o voce îndepărtată răspunde cîteva vorbe nedesluşite, şi tînăra femeie îşi întoarce iar faţa spre soldat :

— Aşteaptă-mă un minut, mă duc să văd.

Începe să împingă uşa, dar peste o clipă se răzgîndeşte :

— Dar închide uşa de la stradă, spune ea, intră frigul în toată casa.

Soldatul se întoarce pînă în prag şi împinge uşa care pocneşte uşor : pocnetul ivărului care-şi reia locul. Acum e din nou în beznă. Uşa femeii e probabil şi ea închisă. E cu neputinţă să mergi

într-acolo, căci n-are după ce să se orienteze, nici o lumină. E noapte absolută. Nu se aude nici cel mai mic sunet : nici paşi, nici murmure înăbuşite, nici zgomot de unelte. Casa întreagă pare nelocuită. Soldatul închide ochii şi vede iar fulgii albi în coborîrea lor lentă, şirul de felinare care marchează drumul de la un capăt la altul al trotuarului înzăpezit, şi puştiul cum se îndepărtează fugind din răsputeri, apărînd şi dispărînd, de fiecare dată vizibil doar cîteva secunde, în petele de lumină succesive, din ce în ce mai mic, la răstimpuri egale, dar spaţiile din ce în ce mai reduse din pricina distanţei, aşa că, pe măsură ce se micşorează, pare că aleargă din ce în ce mai încet.

De la scrin la masă sînt şase paşi ; trei pînă la cămin şi alţi trei după aceea. Cinci paşi de la masă pînă-n colţul patului. Patru paşi de la pat pînă la scrin. Drumul care duce de la scrin la masă nu-i tocmai în linie dreaptă ; se curbează puţin, trecînd mai aproape de cămin. Deasupra căminului se află o oglindă dreptunghiulară fixată în perete. Piciorul patului e situat chiar în faţă.

Pe neaşteptate, în coridor se face din nou lumină. Nu e aceeaşi lumină şi nu luminează decît

indirect locul unde se găseşte soldatul rămas în penumbră. E o lumină artificială, galbenă şi pală, care vine de la celălalt capăt al coridorului, din ramura dreaptă a culoarului transversal. În felul acesta, pe perete, în fund şi spre dreapta se decupează un dreptunghi luminos, chiar în faţa scării, iar dintr-acolo porneşte o zonă luminată, din ce în ce mai largă, trăgînd pe sol două linii oblice : una traversează podeaua înnegrită a coridorului, cealaltă urcă oblic primele trei trepte ; dincolo şi dincoace de aceasta, bezna e aceeaşi, doar puţin mai atenuată.

Tot acolo, în partea invizibilă de unde vine lumina, uşa se închide încet şi o cheie se răsuceşte în broască. Pe urmă totul se stinge şi e din nou beznă. Dar pasul cuiva, deprins de mult probabil cu locurile, înaintează de-a lungul culoarului transversal. E un pas suplu, abia apăsat, totuşi ferm, fără şovăială. Curînd ajunge dinaintea scării, în faţa soldatului care, pentru a evita întîlnirea a două corpuri în beznă, întinde mîinile bîjbîind la întîmplare, în căutarea unui perete de care să se lipească. Dar paşii nu se îndreaptă spre el : în loc s-o cotească pe coridorul la capătul căruia se află, au continuat să meargă drept înainte, pe braţul din stînga al culoarului transversal. Acolo apeşi pe-o clanţă şi o lumină mai crudă decît cea de afară se împrăştie aici

în stînga culoarului, intensitatea ei sporind pînă aproape de lumina unei zile posomorîte şi cenuşii. Acolo trebuie să fie o a doua uşă de intrare, care dă în cealaltă stradă. Băiatul probabil pe-acolo a ieşit. Curînd lumina dispare tot aşa cum a venit, treptat, şi uşa se închide, în timp ce se restabileşte un întuneric deplin.

Beznă. Declic. Lumină galbenă. Declic. Beznă. Declic. Lumină cenuşie. Declic. Beznă. Şi paşii care răsună pe pardoseala culoarului. Şi paşii care răsună pe asfalt, în strada înţepenită de ger. Şi zăpada care începe să cadă. Şi silueta intermitentă a puştiului, din ce în ce mai mică, acolo, din lampadar în lampadar.

Dacă personajul din urmă n-ar fi ieşit pe aceeaşi uşă, ca şi copilul, ci prin partea astălaltă a imobilului, ar fi lăsat, cînd deschidea uşa, să intre lumina în porţiunea de aici a culoarului, şi-ar fi dat peste soldatul lipit de zid, ivit pe neaşteptate în plină lumină, la numai cîţiva centimetri de el. Ca şi în cazul unei ciocniri pe întuneric, se putea atunci întîmpla ca strigătele să ridice în picioare, pentru a doua oară, toată casa, izgonind umbrele în spaţiul de sub scară şi făcînd să ţîşnească prin uşile întredeschise feţe înnebunite cu gîtul întins, ochii neliniştiţi, gura gata deschisă să urle...

„Nu există nici o stradă Montalet pe-aici, şi nici ceva asemănător", anunţă vocea aceea gravă ; şi imediat : „Ia te uită, stai pe întuneric, trebuie să aprinzi lumina". La aceste cuvinte se face lumină pe coridor, o lumină galbenă care vine de la un bec dezgolit, atîrnat la capătul unui fir, luminînd-o pe femeia tînără cu şorţ cenuşiu, al cărui braţ e încă întins înafara pervazului ; lasă în jos mîna de pe întrerupătorul de porţelan alb, în timp ce cu privirea ei limpede îl măsoară pe soldat, mergînd de la obrajii scobiţi — unde barba atinge aproape o jumătate de centimetru — pînă la cutia învelită în hîrtie cafenie şi la moletierele prost înfăşurate, revenind apoi la trăsăturile slăbite ale feţei.

— Eşti ostenit, spune ea.

Nu e o întrebare. Vocea a redevenit neutră, joasă, lipsită de intonaţie, neîncrezătoare poate. Soldatul face un gest vag cu mîna cea liberă ; o jumătate de surîs îi întinde un colţ al gurii.

— Nu eşti rănit ?

Mîna liberă se înalţă ceva mai sus : „Nu, nu, spune omul, nu sînt rănit", şi mîna recade încet. După aceea se privesc cîtva timp fără să spună nimic.

— Ce-ai să faci acum, întreabă femeia pînă la urmă, dacă ai pierdut numele străzii ?

— Nu ştiu, spune soldatul.

— Era ceva important ?

— Da... Nu... Probabil.

După altă tăcere, tînăra femeie întreabă iar :

— Ce era ?

— Nu ştiu, spune soldatul.

E obosit, îi vine să se aşeze, oriunde, acolo, lîngă zid. Repetă mecanic :

— Nu ştiu.

— Nu ştii ce aveai de făcut ?

— Trebuia să merg acolo ca să ştiu.

— A !...

— Trebuia să întîlnesc pe cineva. Acum o să fie prea tîrziu.

În timpul acestui dialog, femeia a deschis larg uşa şi a înaintat în cadrul ei. Poartă o rochie neagră cu fustă lungă şi largă, acoperită pe trei sferturi de-un şorţ cenuşiu cu creţuri, înnodat în jurul taliei. Poala şorţului e foarte largă, la fel şi fusta, în timp ce partea de sus e un simplu patrat de pînză ocrotind corsajul. Faţa are trăsături regulate, foarte pronunţate. Părul e negru. Ochii însă au o nuanţă deschisă, verzi-albaştri sau albaştri-cenuşii. Nu încearcă să se ferească, dimpotrivă, se opresc îndelung asupra interlocutorului, fără să-i îngăduie totuşi să citească ceva în ei.

„Ești nemîncat“, spune ea, și-o nuanță fugitivă parcă de milă, ori de teamă, ori de mirare, trece de astă dată prin vorbele ei.

Îndată ce și-a încheiat însă fraza și s-a făcut iar tăcere, e cu neputință să regăsești tonul care mai adineauri părea să aibă un sens — teamă, plictiseală, îndoială, grijă, interes oarecare — și rămîne doar constatarea : „Ești nemîncat“, rostită cu o voce neutră. Omul repetă gestul evaziv.

— Hai, intră o clipă, spune ea, poate cu părere de rău — sau poate nu.

Declic. Beznă. Declic. Lumină galbenă, acum într-un mic vestibul, unde se află un cuier circular, încărcat de pălării și de haine. Declic. Beznă.

În acest moment o ușă se deschide într-o încăpere patrată mobilată cu un divan, o masă dreptunghiulară și un scrin cu partea de sus din marmură. Masa acoperită cu o mușama în mici carouri albe și roșii. Un cămin cu ușița deschisă, dar spre o vatră fără suporți pentru bușteni, cu cenușa răcită, ocupă mijlocul unuia dintre pereți. La dreapta căminului se află încă o ușă, întredeschisă, care dă într-o încăpere foarte întunecată, sau într-o cămară.

„Uite, spune tînăra femeie, arătînd spre un scaun de paie lipit de masă, așază-te aici.“

Soldatul depărtează puțin scaunul, ținîndu-l de partea de sus a spătarului, și se așază. Pune mîna dreaptă și cotul pe mușama. Mîna stîngă rămîne în buzunarul mantalei, strîngînd la subsuoară cutia învelită cu hîrtie cafenie.

Prin ușa întredeschisă, doar un pas sau doi mai îndărăt, se vede, estompată în umbră, silueta unui copil care stă nemișcat, întors spre omul în haine militare, adus mai adineauri de mama (e mama copilului ?) în apartament și care s-a așezat la masă cam oblic, rezemat pe jumătate de mușama, cu umerii aduși, cu capul plecat înainte.

Femeia își face intrarea pe ușa ce dă în vestibul. Ține într-o mînă, adusă spre șold, o bucată de pîine și un pahar ; celălalt braț atîrnă de-a lungul trupului, ținînd cu mîna gîtul unei sticle. Pune totul pe masă, dinaintea soldatului.

Fără să spună nimic, umple pînă la buză paharul. Apoi părăsește din nou încăperea. E o sticlă oarecare, străvezie, de un litru, pe jumătate plină cu vin roșu închis la culoare ; paharul, plasat mai în față, foarte aproape de mîna soldatului, e lucrat grosolan în formă de cilindru fără picior, cu caneluri pînă la jumătate. La stînga se află pîinea ; un colț de pîine neagră, mare, a cărui secțiune e un semicerc cu colțurile rotunjite ; miezul arată ca o țesătură deasă, cu găuri

regulate și foarte fine. Mîna omului e roșie, distrusă de munci aspre și de frig ; degetele îndoite înăuntrul palmei prezintă deasupra o sumedenie de mici crăpături la nivelul articulațiilor ; în plus, mai sînt și pătate de negreală, parcă de păcură, care s-a întins în zonele cu piele crăpată, și-un spălat prea rapid nu le-ar putea veni de hac. Astfel, proeminența osoasă de la baza arătătorului e hașurată de scurte linii negre, o bună parte paralele între ele sau ușor divergente, celelalte orientate în diferite direcții, înconjurîndu-le pe cele dintîi sau tăindu-le.

Deasupra căminului, în zid e fixată o oglindă mare, dreptunghiulară ; peretele care se vede reflectat e cel ocupat în partea de jos de scrin. Chiar în mijlocul panoului se află fotografia unui militar, stînd în picioare, în ținută de campanie — pesemne soțul tinerei femei cu vocea gravă și ochii limpezi, și poate tatăl copilului. Manta cu pulpanele ridicate, moletiere, bocanci de marș : e uniforma infanteriei, la fel și casca atîrnată de gît, precum și harnașamentul complet format din raniță, sac, bidon, cartușieră etc. Omul își ține mîinile amîndouă prinse nițel deasupra centurii de cele două curele care se încrucișează de-a curmezișul pieptului ; poartă mustață tăiată cu grijă ; de altfel, în ansamblu, are o înfățișare curată și parcă lăcuită, fără

îndoială, datorită retușurilor savante ale specialistului care a executat copia mărită ; iar fața, împodobită de un zîmbet convențional, a fost într-atît de zgîriată, corectată, îndulcită, încît și-a pierdut orice caracter, semănînd acum cu toate acele imagini de soldați sau marinari gata de plecare expuse în vitrinele fotografilor. Totuși clișeul original pare să fi fost făcut de către un amator — tînăra femeie, desigur, sau vreun camarad de regiment — căci decorul nu-i cel al unui fals salon burghez, nici al unei pseudoterase cu plante verzi și fundul unui parc pictat pe pînză în tehnică iluzionistă, ci chiar strada din fața ușii imobilului în apropierea stîlpului, în formă de con, al felinarului cu gaz, în jurul căruia se înfășoară o ghirlandă de iederă stilizată.

Echipamentul îi este nou-nouț. Fotografia trebuie că datează de la începutul războiului, din perioada mobilizării generale sau a primelor chemări de rezerviști, poate chiar și mai veche : din timpul stagiului militar, sau dintr-o scurtă perioadă de instrucție. Tot dichisul ăsta de soldat în campanie pare totuși să indice că e într-adevăr vorba de începutul războiului, pentru că un infanterist în permisie nu vine acasă, în vremuri normale, împopoțonat atît de incomod. Așadar cel mai verosimil ar fi un concediu excepțional de cîteva ore, acordat celui mobilizat ca să-și ia

rămas-bun de la familie chiar înainte de-a pleca pe front. Nu-l însoțea nici un camarad de regiment, căci atunci tînăra femeie ar fi și ea acolo în clișeu, alături de soldat ; probabil ea a făcut fotografia cu propriul ei aparat : trebuie că a consacrat evenimentului o întreagă rolă de peliculă și pe urmă a mărit-o pe cea mai bună.

Omul s-a așezat afară, în plin soare, fiindcă în interiorul apartamentului nu e destulă lumină ; a ieșit pur și simplu în fața ușii sale și i s-a părut firesc să se posteze lîngă lampadar, s-a răsucit în sensul străzii ca să aibă lumina din față, iar în spate, pe dreapta (adică în stînga sa), muchea de piatră a imobilului ; felinarul de gaz se află de partea cealaltă, mîngîiat de pulpana mantalei. Soldatul aruncă o privire la picioarele sale și observă pentru prima oară ramura de iederă întipărită în fontă. Frunzele palmate, cu cinci lobi ascuțiți în vîrf, cu cinci nervuri în relief, sînt susținute de un peduncul destul de lung. La locul de inserție al fiecăreia, tulpina își schimbă direcția, dar curbele alternate pe care le descrie în felul acesta, abia sînt marcate pe una din părți, iar pe cealaltă dimpotrivă, foarte pronunțate, ceea ce dă întregului o mișcare generală de curbare, împiedicînd ramura să se înalțe, ci doar să se înfășoare în jurul conului : pe urmă se împarte în două, și ramura superioară, cea mai

scurtă, avînd doar trei frunze (dintre care una terminală, foarte mică) se ridică într-o ușoară sinusoidă ; cealaltă ramură dispare înspre partea opusă a conului, spre marginea trotuarului. După ce rola de pelicule se termină, soldatul se întoarce în casă.

Culoarul e întunecat, ca de obicei. Ușa apartamentului a rămas întredeschisă ; o împinge, traversează vestibulul neluminat și se duce să se așeze la masă, unde nevasta îl servește cu vin. Bea, fără să scoată o vorbă, cu înghițituri mici, punînd de fiecare dată paharul la loc pe mușamaua în carouri. După ce repetă mișcarea de mai multe ori, împrejur totul e pătat de dîre circulare, dar aproape toate incomplete, formînd o serie de arce mai mult sau mai puțin nete, încălecîndu-se uneori, aproape uscate în anumite locuri, în altele încă strălucind de lichid proaspăt. Între înghițiturile de vin, soldatul își ține ochii plecați spre rețeaua aceea dezordonată, care din minut în minut se complică mai mult. Nu știe ce să spună. Acum ar trebui să plece. Dar cînd și-a isprăvit paharul, femeia îl servește cu al doilea ; și-l bea tot așa, cu înghițituri mici, în timp ce mănîncă încet restul de pîine. Silueta de copil pe care-o zărise în ușa întredeschisă de la camera vecină s-a topit în întuneric.

Cînd soldatul se hotărăşte să ridice ochii spre tînăra femeie, aceasta e aşezată în faţa lui : nu la masă, ci pe-un scaun care se află dinaintea scrinului (îl pusese ea acolo ?), sub rama neagră a portretului agăţat pe perete. Contemplă uniforma decolorată a musafirului ; ochii ei cenuşii urcă pînă la înălţimea gîtului, unde sînt cusute cele două bucăţi de postav roşu pe care e marcat numărul matricol.

— Ce regiment ? spune ea, în sfîrşit, aplecîndu-şi faţa înainte ca să arate spre cele două romburi de-un roşu aprins.

— Nu ştiu, spune soldatul.

De astă dată femeia manifestă oarecare mirare :

— Şi numele regimentului l-ai uitat ?

— Nu, nu-i asta... Dar mantaua nu-i a mea.

Tînăra femeie rămîne cîtva timp fără să mai adauge ceva. O întrebare totuşi se pare că i-a venit în minte şi nu ştie cum s-o formuleze, sau şovăie s-o pună direct. Într-adevăr, după un întreg minut de tăcere, sau chiar mai mult, întreabă :

— Şi a cui e ?

— Nu ştiu, spune soldatul.

Dacă ar fi ştiut, ar fi putut probabil să spună şi ce regiment reprezintă romburile roşii. Priveşte iar la fotografia mărită agăţată pe perete, deasupra părului negru al femeii. Poza are o formă ovală, ştearsă pe margini ; de jur împrejur hîrtia a rămas alb-gălbuie, pînă la rama dreptunghiulară de lemn masiv, de la distanţa asta însemnele distinctive de pe gulerul mantalei nu sînt vizibile. În orice caz, e-o uniformă de infanterist. Omul era probabil încazarmat chiar în oraş, sau undeva prin împrejurimi, aşteptînd să treacă în linia de front ; altfel n-ar fi putut veni să-şi sărute nevasta înainte de plecare. Dar unde s-or fi aflînd cazărmile în oraşul acesta ? Sînt numeroase ? Ce unităţi se găsesc acolo în vreme normală ?

Soldatul îşi dă seama că trebuie să se arate interesat de toate lucrurile astea : i-ar furniza un subiect de conversaţie firesc şi banal. Dar abia a deschis gura, că şi observă o schimbare în atitudinea interlocutoarei. Îl priveşte cu pleoapele strînse uşor, părînd că pîndeşte cuvintele ce vor urma cu o atenţie exagerat de încordată, faţă de importanţa pe care el însuşi le-o acordă. El se opreşte imediat, într-o frază nesigură, încheiată în grabă într-un sens pe care începutul nu-l prevestea cîtuşi de puţin ; şi al cărei caracter interogativ e atît de incert încît femeia are posibilitatea să nu răspundă. De altfel, aceasta şi este soluţia pe care-o adoptă. Trăsăturile îi rămîn însă crispate. Întrebările astea sînt desigur acele-

aşi pe care le-ar pune un spion neîndemînatic ; iar neîncrederea e firească în asemenea împrejurări... Cu toate că e niţel cam tîrziu, în clipa asta, să-i ascunzi inamicului obiectivele militare.

Soldatul şi-a terminat pîinea şi vinul. Nu mai are nici un rost să întîrzie în locuinţa asta, cu toată dorinţa de-a profita încă o clipă de căldură, de scaunul inconfortabil şi de prezenţa aceea circumspectă din faţa lui. Ar trebui să găsească un mod de-a pleca plin de dezinvoltură, care să atenueze impresia lăsată de neînţelegerea de adineauri. În orice caz, să încerce să se justifice ar fi de-a dreptul o stîngăcie ; şi cum să explice într-un mod verosimil ignoranţa sa în legătură cu... Soldatul încercă acum să-şi amintească exact termenii pe care îi folosise. Spusese „cazarmă", dar nu reuşeşte să-şi aducă aminte fraza bizară pe care a rostit-o ; nici barem nu era sigur să fi pus anume în discuţie situaţia clădirilor, şi cu-atît mai puţin să fi arătat fără ambiguitate că n-o cunoaşte.

Fără să-şi dea seama, a trecut poate prin faţa unei cazărmi, în timpul peregrinărilor sale. Cu toate astea, n-a observat nici o clădire în stilul tradiţional : o construcţie joasă (doar două etaje cu ferestre foarte asemănătoare, încadrate de cărămizi roşii), întinzîndu-se pe-o suprafaţă de aproape o sută de metri, cu acoperiş de ardezie

uşor înclinat, avînd hornuri înalte, dreptunghiulare, făcute tot din cărămidă. Ansamblul se înalţă în fundul unei vaste curţi goale, acoperite de pietriş, despărţite de bulevard şi de arborii săi cu frunzişul des printr-un grilaj de fier foarte înalt, sprijinit de contraforţi şi plin de ţepuşe atît înăuntru cît şi înafară. Din loc în loc, cîte-o gheretă adăpostind o santinelă cu arma la picior ; gheretele sînt de lemn, cu acoperiş de zinc, vopsite pe dinafară pe ambele părţi, cu dungi roşii şi negre.

Soldatul n-a văzut nimic asemănător. N-a mers de-a lungul nici unui grilaj ; n-a zărit nici o curte largă presărată cu pietriş, n-a întîlnit nici frunziş stufos, nici gherete şi, bineînţeles, nici santinele înarmate. Nici măcar n-a călcat pe vreun bulevard plantat cu arbori. Tot timpul n-a mers decît pe aceleaşi străzi rectilinii, între două şiruri de faţade plate ; o cazarmă însă poate lua şi asemenea înfăţişare. Gheretele au fost scoase fireşte, precum şi tot ce putea deosebi o astfel de clădire dintre cele din jur ; nu rămîn decît barele de fier care ocrotesc ferestrele parterului în cea mai mare parte a înălţimii lor. Sînt ca nişte tije verticale cu secţiunea patrată, la o palmă depărtare unele de altele, reunite prin două bare transversale situate în apropierea extremităţilor. Capătul de sus e liber, terminat cu o

ţepuşă cam la vreo douăzeci de centimetri deasupra pervazului ; barele sînt probabil înfipte în piatra de la fereastră ; dar amănuntul acesta nu e vizibil din pricina zăpezii strînse acolo, care formează un strat neuniform pe toată suprafaţa orizontală, foarte gros mai ales în partea dreaptă.

Dar poate să fie vorba, tot aşa de bine, de-o cazarmă de pompieri, ori de-o mănăstire, ori de-o şcoală, ori de nişte birouri comerciale, ori de-o simplă casă de locuit cu ferestrele de la parter ocrotite de grilaje. Ajuns la intersecţia următoare, soldatul o coteşte în unghi drept pe strada alăturată.

Şi zăpada continuă să cadă, lent, vertical, uniform, iar stratul alb creşte pe nesimţite, aşternîndu-se pe rezemătoarele ferestrelor, pe treptele din pragul caselor, pe părţile ieşite în relief ale lampadarelor negre, pe caldarîmul fără maşini, pe trotuarele pustii, unde potecile de paşi din timpul zilei au dispărut. Şi iarăşi se face noapte.

Fulgii mereu de aceeaşi grosime, egal depărtaţi unii de alţii, coboară toţi cu aceeaşi viteză, păstrînd între ei aceeaşi distanţă, aceeaşi dispunere, ca şi cum ar aparţine unui asemenea sistem rigid care s-ar deplasa de sus în jos printr-o mişcare continuă, verticală, uniformă şi lentă.

Urmele trecătorului întîrziat mergînd de-a lungul caselor, cu capul plecat, de la un capăt la celălalt al străzii rectilinii, se înscriu, în zăpadă, una cîte una, pe suprafaţa egală, din nou intactă, în care se afundă deja cel puţin cu un centimetru. Iar în urma sa, curînd zăpada începe să acopere amprenta ţintată a tălpilor, reconstituind puţin cîte puţin albeaţa iniţială a zonei strivite, redîndu-i curînd aspectul grăunţos, catifelat, fragil, ştergînd muchiile ascuţite de pe margini, făcînd conturul din ce în ce mai vag şi, în sfîrşit, acoperind de tot adîncitura scobită, aşa de bine că diferenţa de nivel devine imperceptibilă în comparaţie cu zonele învecinate, continuitatea fiind astfel restabilită şi toată suprafaţa din nou egală, intactă, neatinsă.

Aşa că soldatul n-are cum să ştie dacă, înainte de el, a mai trecut vreun altul pe acolo, de-a lungul caselor cu ferestrele neluminate. Iar cînd ajunge la răscrucea următoare, nici o potecă nu mai brăzdează trotuarele de pe strada transversală, dar nici asta nu înseamnă nimic.

Totuşi urmele puştiului dispar mai greu. Într-adevăr, cînd fuge, lasă în urma lui nişte amprente cocoşate : talpa, basculînd brutal, strînge către călcîi o grămăjoară de zăpadă îndesată, care rămîne apoi spre mijlocul piciorului (în locul unde forma se îngustează) şi a cărei proe-

minenţă mai mult sau mai puţin accentuată e probabil mai greu de şters decît restul ; iar găurile scobite de o parte şi de alta de vîrful încălţămintei şi de călcîi sînt cu atît mai adînci cu cît puştiul nu urmează vechile poteci din timpul zilei, ci preferă să meargă pe margine, prin zăpada mai groasă (deşi pentru ochi nu e nici o diferenţă), unde te înfunzi şi mai mult. Şi cum, în plus, înaintează foarte repede, lungimea dîrei paşilor săi, din punctul unde se găseşte şi pînă la ultima neregularitate încă vizibilă sub stratul cel nou, lungimea acestei dîre e cu mult mai mare decît a aceleia pe care-o lasă soldatul în urma sa, mai ales dacă pui la socoteală şi buclele care marchează drumul copilului, din jurul fiecărui lampadar.

Buclele, ce-i drept, nu se vădesc prea limpede, căci puştiul atinge pămîntul cu piciorul cînd execută volta aceea agăţîndu-se de coloana de fontă. Cît priveşte conturul tălpilor sale de cauciuc, acesta e dinainte confuz : mai devreme chiar ca ninsoarea să înceapă a le şterge imaginea, nici striurile, nici crucea din centrul cercului nu pot fi identificate. Deformările pricinuite de cursă, precum şi nesiguranţa privind particularităţile acesteia, fac ca nimic să nu deosebească poteca asta de oricare alta lăsată de-un copil de aceeaşi vîrstă — care ar purta şi el, de

altminteri, pantofi cu tălpi identice (poate chiar aceiaşi pantofi, proveniţi poate de la acelaşi magazin) şi care ar efectua asemenea învîrtiri în jurul lampadarelor.

Nu există oricum nici un fel de amprente în zăpadă, nici o urmă de paşi, iar zăpada continuă să cadă pe strada pustie, lent, uniform şi vertical. Noaptea trebuie să fie acum foarte neagră, iar fulgii nu se mai văd decît atunci cînd trec prin lumina unui felinar de gaz. Astfel strada e jalonată, la intervale constante (dar care par să se micşoreze din ce în ce, pe măsură ce se îndepărtează, spre dreapta ori spre stînga), jalonată de zone mai luminoase, unde întunericul e punctat de nenumărate şi minuscule pete albe, însufleţite în aceeaşi cădere. Şi cum fereastra e situată la ultimul etaj, toate aceste cerculeţe de lumină trebuie să apară îndepărtate şi pale, tocmai în fundul secţiunii formate de cele două planuri paralele ale faţadelor ; ba chiar atît de îndepărtate, atît de tremurătoare încît e firesc să nu poţi deosebi fulgii unii de alţii ; văzuţi de la o asemenea înălţime, formează doar, din loc în loc, un halo albicios, îndoielnic şi acesta, căci lumina lampadarelor e foarte slabă, şi încă mai nesigură din cauza lucirii difuze pe care-o răspîndesc împrejur toate suprafeţele pale, pămîntul, cerul, perdeaua deasă de fulgi coborînd

încet și fără întrerupere prin fața ferestrelor, atît de deasă încît ascunde cu totul clădirea din față, lampadarele de fontă, ultimul trecător întîrziat, strada întreagă.

Ori poate felinarele nici n-au fost aprinse în seara asta, în noaptea asta, noaptea asta de aici. Iar zgomotul eventualilor pași, amortizat de zăpada proaspătă, nu poate străbate, la o asemenea înălțime, o asemenea depărtare, obloanele de fier, geamurile, perdelele groase de catifea.

Pe tavan, umbra muștei s-a oprit foarte aproape de locul unde cercul lămpii întîlnește partea de sus a perdelei roșii. Așa nemișcată, forma ei devine mai complicată : e, desigur, reproducerea mărită a filamentului îndoit de la becul electric, dar, ceva mai încolo, imaginea principală se află dublată la o mică distanță de alte două imagini identice, mai pale, mai vagi, de jur împrejurul celei dintîi. Poate și alte imagini, și mai neclare, se multiplică apoi pe de-a-ntregul de fiecare parte a acesteia ; dar nu sînt perceptibile, căci ansamblul firavului desen pe care-l proiectează musca nu se situează în zona cea mai luminată a tavanului, ci și într-un ciucure de semilumină, lat de un centimetru sau doi, aflat la marginea cercului, acolo unde începe umbra.

Tot restul camerei, unde nu-i aprinsă decît lampa asta pusă pe colțul biroului, pare relativ

întunecat în comparație cu cercul strălucitor de lumină care se decupează pe tavanul alb. Ochiul care a stat prea mult ațintit într-acolo, cînd se întoarce nu mai deslușește nici un amănunt pe ceilalți pereți ai încăperii. Tabloul agățat pe peretele din fund nu mai e decît un dreptunghi cenușiu înconjurat de negru. Scrinul de dedesubt nu mai e decît un patrat întunecat lipsit de orice volum, ca și tabloul pus acolo pe-o bucată de hîrtie vopsită ; la fel și căminul de la mijlocul peretelui perpendicular. Cît privește hîrtia tapetului, nenumăratele și minusculele pete care-i formează desenul nu mai păstrează nici forma de torță, nici de floare, de siluetă omenească, de pumnal, felinar sau orice. Ai spune că sînt pene care cad tăcut, vertical și uniform în șiruri regulate și atît de lent încît abia le ghicești, și șovăi să precizezi în ce sens se mișcă, în sus ori în jos, la fel ca particulele în suspensie dintr-o apă liniștită, ca micile bule într-un lichid încărcat cu gaz, ca fulgii de zăpadă, ca firele de praf. Iar de pe podea, și ea în penumbră, potecile lucioase au dispărut. Nu-i luminată decît fața de masă, sub abajurul conic al lămpii, și baioneta așezată în mijloc. Lama ei scurtă și puternică, cu două tăișuri simetrice, prezintă, de o parte și de alta a axului median, două planuri cu o înclinare

inversă de oțel lustruit, unul din ele respingînd razele lămpii către centrul camerei.

De cealaltă parte, pe mijlocul panoului, imaginea, confuză din cauza penumbrei, nu mai e decît un oval cenușiu, înscris într-un dreptunghi alb, așezat pe verticală, și înconjurat el însuși de negru.

În clipa asta se aude, destul de aproape, o voce șovăitoare, nedeslușită. Soldatul își coboară privirea de la poza soldatului agățat pe perete și pînă la tînăra femeie așezată pe scaunul din fața scrinului. Dar vocea care s-a auzit acum nu e a ei ; la fel de gravă, poate, și mai puțin tinerească ; era, cu siguranță, de astă dată, o voce de bărbat. Repetă de altfel o frază cam de aceeași consonanță, la fel de neînțeleasă, în timp ce tînăra femeie rămîne cu gura deschisă, dreaptă pe scaunul ei, cu ochii întorși spre colțul camerei, unde, de partea cealaltă a mesei, se află ușa întredeschisă. Negrul interval, care desparte marginea liberă a ușii de cadru, nu lasă să se zărească nimic în odaia vecină.

Tînăra femeie e acum în picioare în fața ușii, pe care-o împinge exact atît cît să se strecoare în partea cealaltă ; pe urmă ușa se închide, dar nu de tot, păstrînd același interval liber ca mai înainte. În spațiul negru rămas apare atunci din nou copilul.

Sau cel puțin apare o fîșie verticală din acesta, cuprinzînd un ochi, nasul, trei sferturi din gură și din bărbie, un dreptunghi alungit de șorț albastru, jumătate din genunchiul gol, o șosetă, un pîslar negru, totul perfect rigid, în timp ce vocea de bărbat reia pentru a treia oară aceeași frază, dar cu mai puțină forță, ceea ce iarăși te împiedică să recunoști altceva decît sunete abia schițate, lipsite de sens. Vocea gravă a femeii îi răspunde încă și mai încet, aproape în șoaptă. Ochiul copilului ajunge la nivelul mînerului de la ușă, ca un ou de porțelan alb. De partea cealaltă, un întrerupător, tot din porțelan, e fixat lîngă chenarul ușii. S-a pornit o discuție ; vorbește mai ales femeia, repede, dînd lungi explicații, în care de mai multe ori par să revină aceleași grupuri de cuvinte, rostite cu aceeași intonație. Vocea de bărbat nu intervine decît prin fraze scurte sau monosilabe, dacă nu chiar prin mormăituri. Copilul își ia inima-n dinți și deschide încă nițel ușa.

Nu, nu e copilul, căci, dimpotrivă, acesta dispare, și în locul lui se ivește tînăra femeie care își vîră capul puțin mai sus în crăpătura ușii, acum mai largă :

— Nu era Boulard, nu-i așa ?

Și, pentru că soldatul o măsoară cu un aer întrebător, repetă :

— Strada Boulard? Nu-i asta ce cauţi?

— Nu... Nu cred... spune soldatul pe un ton destul de nehotărît, apoi, după o clipă de gîndire, cu ceva mai multă siguranţă, clatină din cap de cîteva ori, în dreapta şi în stînga: Nu cred. Nu.

Dar interlocutoarea a şi dispărut; iar acum uşa e închisă de tot.

Ovalul alb, lucios, al mînerului prezintă mai multe puncte luminoase; cel ce te izbeşte în primul rînd prin strălucirea lui e aşezat undeva deasupra; un al doilea, mult mai mare, dar mai puţin strălucitor, formează în partea dreaptă un fel de poligon în linii curbe cu patru laturi. Dungi limpezi, în lungime, în lăţime şi de-o intensitate deosebită, urmează la diferite distanţe conturul general al rotunjirii, aşa cum se obişnuieşte în desenele care urmăresc să dea impresia de relief.

Dar liniile astea concentrice, în loc să asigure obiectului o a treia dimensiune, par mai degrabă să-l facă să se întoarcă la ce a fost; fixîndu-l cu insistenţă, soldatul poate vedea mînerul de porţelan cum se mişcă, mai întîi abia perceptibil, pe urmă din ce în ce mai tare, iar marele ax al ovalului înclinîndu-se cu zece sau douăzeci de grade, pe rînd, cînd într-o parte, cînd în alta a verticalei. Cu toate acestea, uşa nu se deschide. Probabil, însă, copilul se joacă, prin spate, cu

mînerul, cu celălalt mîner de porţelan alb, identic cu acesta şi simetric în raport cu uşa.

Cînd uşa se deschide, nu-şi face apariţia nici copilul curios şi temător, nici tînăra femeie cu ochii limpezi, ci un personaj nou: cel care, fără îndoială, vorbea mai adineauri în încăperea vecină; într-adevăr, o voce cu un timbru şi o înălţime analoage îi declară acum soldatului că nu există nici o stradă Boucharet în cartierul acela şi nicăieri în oraş. Precis că i s-a spus „Boulard“; şi omul propune să-i explice unde se află strada aceea. „Nu-i de loc aproape!“ adaugă el privindu-l pe soldat cum stă pe scaun cu palmele peste coapse, adus niţel de spate şi strîngînd într-una pachetul decolorat sub braţ; îl priveşte cu atîta insistenţă de parcă ar socoti cîţi kilometri mai e în stare să parcurgă înainte de-a se prăbuşi de-a binelea.

Omul a ajuns de mult la vîrsta de-a fi mobilizat; dar e infirm, ceea ce-i justifică prezenţa printre civili. Piciorul stîng pare să nu-l mai poată întrebuinţa; se ajută la mers de o cîrjă din lemn sprijinită la subsuoară şi folosită cu îndemînare, dacă judeci după manevra rapidă executată adineauri pentru a păşi pragul uşii şi a se apropia de capătul mesei, de care se reazemă acum cu mîna dreaptă aşezată pe muşamaua cu patrate albe şi roşii. Probabil e invalid de război;

trebuie să fi fost rănit la începutul ostilităţilor şi s-a întors acasă, pus de bine de rău pe picioare, înainte de retragerea armatelor în derută şi evacuarea spitalelor militare. Poartă o mustaţă fină şi frumos tăiată, ca şi soldatul din fotografie. De altfel, seamănă cu acesta, măcar atît cît poate o asemenea poză să semene cu modelul, după atîtea rîcîieli şi retuşări. Dar o poză ca asta, bineînţeles, nu dovedeşte nimic. Soldatul dă din cap de mai multe ori în semn că nu-i de acord.

— Nu, răspunde el. Nu părea să fie Bouchard.

— Bouvard, am spus.

— Nu cred. Nu. Era altceva.

— Altceva nu există.

— Şi apoi, era în partea asta.

— Deci cunoşti oraşul ?

— Nu... Dar...

— Păi, dacă nu-l cunoşti cum vrei să ştii ? Eu, unul, cunosc oraşul ! N-am avut laba totdeauna aşa... (Arată cu bărbia spre cîrje.) Bouvard, strada asta a ta, e tocmai în capătul celălalt !

Soldatul se pregăteşte să-i expună motivele pentru care e convins de contrariu, ori, mai exact, crede că nu-i aceea strada pe care-o caută, dar fără să intre în amănunte complicate nu-i uşor să-l convingă pe invalid, care se arată

atît de sigur de el. Pe urmă, dacă stă să se gîndească, nici motivele nu i se mai par cine ştie ce. Şi e pe punctul de-a se resemna să asculte informaţiile pe care celălalt ţine morţiş să i le furnizeze, cînd iată că tînăra femeie revine şi ea în odaie prin uşa rămasă deschisă. Pare nemulţumită. Intră cu grabă, ca şi cum ar fi fost în întîrziere din pricina unor treburi neprevăzute, urgente, care-o împiedicaseră acum cîteva minute să-l însoţească pe bărbat sau măcar să-l ascundă privirii musafirului.

Invalidul dădea tot felul de explicaţii topografice, în care figurau o mulţime de nume de străzi : Vanizier, Vantardier, Bazaman, Davidson, Tamani, Duroussel, Dirbonne etc. Femeia îl întrerupe la mijlocul itinerariului :

— Doar ţi s-a spus că nu era Brulard.

— Nu Brulard : Bouvard ! Strada asta o cunosc bine. Şi, întors spre soldat, ca şi cum răspunsul nu putea fi altul : Spre antrepozit te duci ?

— Antrepozit ?

— Da : antrepozitul militar, cel care servea drept cazarmă auxiliară în ultimul timp.

— Nu, spune soldatul, nu caut o cazarmă şi nici un antrepozit.

— În sfîrşit, cazarmă sau nu, asta nu schimbă cu nimic poziţia străzii. Cuprins de-o inspiraţie

subită, ciocăne cu vîrful degetelor în masă și, adresîndu-se femeii : Știi ce ? Poate să-l conducă băiatul, va fi mai simplu.

Cu fața la fel de încruntată, ea ridică din umeri și răspunde :

— Știi prea bine că nu vreau să iasă din casă.

O nouă discuție se încinge între ei, asta dacă mai înainte era totuși vorba de același bărbat. În orice caz, spre deosebire de dialogul desfășurat în camera de alături, acum mai mult bărbatul vorbește, cerînd motivele exacte pentru care era închis copilul, abia ascultînd răspunsurile, repetînd cu toată convingerea că nimeni nu are ce să riște dacă străbate orașul, cu atît mai mult un copil, și nici măcar nu va dura cine știe cît, se va întoarce acasă chiar înainte de căderea nopții. Femeia i se împotrivește prin fraze scurte, iritate, pline de tenacitate :

— Spuneai că e departe.

— Departe pentru cine nu cunoaște. Dar nu pentru băiat, care o să meargă glonț pînă acolo, fără să se rătăcească, pe drumul cel mai scurt, și apoi o să se întoarcă imediat.

— E mai bine să nu iasă din casă, spune tînăra femeie.

De astă dată bărbatul îl ia pe musafir drept martor : Ce primejdie ar fi dacă iese astăzi ? Străzile nu sînt oare absolut calme ? Poate să

se întîmple ceva mai înainte de mîine dimineață... etc.

Soldatul răspunde că n-are habar. Cît privește liniștea străzilor, deocamdată e într-adevăr de necontestat.

— Dar pot să sosească dintr-un minut într-altul, spune femeia.

Invalidul e de altă părere : „Nu mai devreme de mîine seară sau chiar poimîine. Crezi tu că el ar sta aici liniștit să-i aștepte ?“ Asta o spune despre soldat, făcînd spre el un gest larg și vag pe deasupra mesei ; dar acesta, în ce-l privește, nu găsește că e o dovadă prea convingătoare, pentru că oricum nu trebuia să fie aci. Luat iarăși drept martor de către bărbat, nu poate decît să facă cu mîna, abia ridicînd-o de pe genunchi, un semn de expectativă.

— Nu știu, spune el.

Și apoi, el nu ține cîtuși de puțin să fie condus pînă la celălalt capăt al orașului, cu toate că, într-adevăr, nu mai știe ce altceva ar putea face acum. Nu numai că nu se simte odihnit după popasul acesta, dar e cuprins de-o și mai mare oboseală. Se uită la tînăra femeie cu ochii de culoare deschisă, cu fața posomorîtă, părul negru, șorțul larg, strîns pe talie ; se uită la invalid, care nu pare de loc obosit de infirmitatea sa, de vreme ce rămîne acolo, în picioare, sprijinit

în cîrjă, cînd foarte aproape de el se află un scaun gol ; soldatul se întreabă dacă piciorul nefolositor e sau nu așezat pe sol, dar nu-și poate da seama, pentru că omul, așa cum stă rezemat de marginea mesei, la celălalt capăt al ei, nu-i vizibil decît de la coapse în sus ; așa că ar trebui să se aplece înainte, să ridice mușamaua și să-și arunce o privire sub masă între cele patru picioare patrate mai subțiri în partea de jos — sau mai bine zis, din ce în ce mai subțiri pe măsură ce coboară, dar din lemn răsucit, canelate, devenind cilindrice și netede în partea superioară, și terminîndu-se în patru cuburi cu cîte-un trandafir sculptat pe amîndouă fețele — sau.... ; soldatul se uită și la portretul de pe peretele din fund : de la distanța asta, trăsăturile feței sînt cu totul nedeslușite ; iar detaliile uniformei ar fi trebuit să le cunoști bine ca să le poți vedea : cele două curele încrucișate pe piept, pumnalul-baionetă în teaca de piele neagră fixată la centiron, pulpanele îndoite ale mantalei, moletierele... dacă nu cumva e vorba de jambiere, sau chiar de cizme...

Dar iată acum copilul care-și face intrarea prin stînga scrinului, pe ușa de la vestibul. E împins înainte, ca să se apropie de soldat, care nu s-a mișcat de la masă. Invalidul îl împinge din spate cu mîna rămasă liberă, în timp ce cu cîrja

execută niște mișcări iuți, aproape pe loc, căci copilul nu avansează. Piciorul rănit e nițel mai scurt decît celălalt, sau puțin îndoit, așa că laba piciorului se deplasează la cîțiva centimetri deasupra podelei.

Copilul și-a schimbat costumul, pregătindu-se desigur de plecare : poartă acum pantaloni lungi și strîmți, din care se văd niște ghete înalte și sînt acoperiți pînă la șolduri de-un pulover de lînă gros cu gulerul întors ; o pelerină atîrnă descheiată de la umeri pînă la genunchi ; pe cap are o beretă înfundată de fiecare parte pînă la urechi. Totul e în aceeași culoare bleumarin, sau mai exact în diferitele nuanțe ale acestei culori.

Invalidul exercitînd o presiune mai serioasă asupra spinării copilului, acesta face un pas spre soldat ; totodată apropie cele două pulpane ale pelerinei și o încheie strîns, ținînd pe dinăuntru marginile cu mîinile. Bărbatul rostește o frază pe care-o mai spusese și cu cîteva clipe înainte : „Găsește el strada asta Bouvard, o găsește precis". Copilul își ține privirea plecată spre bocancii săi, a căror talpă de cauciuc desenează o linie galbenă pe dușumea.

Așadar pînă la urmă femeia tot s-a dat bătută ? Soldatul n-a observat totuși ca ea să fi încuviințat, în fața lui, plecarea băiatului. Scena asta să se fi desfășurat cînd nu era el de față ? Dar

unde și cînd ? Ori nu e nevoie să fie și ea de acord ? Acum stă mai deoparte, în penumbra odăii de alături, în picioare, în cadrul ușii larg deschise. E nemișcată, cu brațele spînzurînd țepene pe lîngă corp. Tace, dar fără îndoială că spusese ceva care ar fi putut să-i atragă soldatului atenția într-acolo. Și îmbrăcămintea ei s-a schimbat : nu mai poartă șorț peste fusta aceea largă și cenușie. Fața și-a păstrat aceeași expresie posomorîtă, dar poate mai blîndă, mai depărtată. Ochii i s-au mărit din pricina întunericului ; se uită, pe deasupra mesei unde se află paharul gol, la copil, la fel de țeapăn în pelerina întunecată care-l ascunde tot de la gît și pînă la picioare ; poziția mîinilor, nevăzute, vîrîte dedesubt, se vădește la două nivele diferite : lîngă răscroiala de la gît și către mijlocul taliei, prin stofa încrețită pe margine. În spatele copilului, bărbatul cu cîrja a încetat și el orice mișcare ; stă aplecat înainte, cu spatele curbat, într-un echilibru care pare precar, obținut cu ajutorul cîrjei, ținută oblic pentru a-i sprijini trupul, și strînsă cu putere în mînă, cu brațul întins, umărul mai ridicat, celălalt braț, liber, înaintînd pe jumătate îndoit prin spatele puștiului, mîna cu palma deschisă, arătătorul și mijlociul aproape întinse, în timp ce ultimele două degete se îndoaie spre podul palmei întoarsă cu fața în sus.

Expresia feței s-a fixat la un fel de surîs, poate un „surîs bun", dar care, din cauza trăsăturilor rigide, e transformat într-un rictus : un colț al gurii răsfrînt, un ochi mai închis decît celălalt, iar obrazul pe jumătate crispat.

— Găsește el strada asta Bouvard, o găsește el.

Nimeni nu spune nimic. Copilul își privește ghetele. Invalidul a rămas cu trupul plecat înainte, stînd parcă să cadă, brațul drept întins pe jumătate, gura strîmbată de ceea ce fusese un surîs. Femeia pare că s-a tras și mai mult în penumbra camerei vecine, iar ochii i s-au mărit, întorși acum, poate, spre soldat.

Și pe urmă strada, noaptea, zăpada care cade. Soldatul strîngîndu-și pachetul sub braț cu mîinile amîndouă vîrîte în buzunarele mantalei, abia se mai ține de puștiul care merge la trei metri în față. Fulgii mici și deși sînt goniți pe orizontală de vînt, iar soldatul, ca să nu-i primească drept în față, își pleacă ceva mai mult capul ; își strînge pleoapele atît cît să nu le închidă de tot. Abia își mai zărește, ieșind și reintrînd fiecare sub pulpana mantalei, cei doi bocanci negri care înaintează pe zăpadă și se trag înapoi, rînd pe rînd.

Cînd trece prin lumina unui felinar de gaz, vede micile pete albe care se grăbesc să-l întîlnească, mai deslușite pe pielea întunecată a bo-

cancilor şi, mai sus, agăţîndu-se de stofa mantalei. Atunci, aflîndu-se în plină lumină, încearcă să ridice capul să-l zărească undeva în faţa lui pe puşti. Dar acesta, fireşte, a şi reintrat în umbră ; şi mulţimea de fulgi albi care se aşază între ei sînt dimpotrivă luminaţi de lampadar, şi asta-l împiedică să distingă ceva dincolo. Curînd, orbit de cristalele fine care-i biciuiesc direct faţa, soldatul trebuie să-şi coboare din nou privirea pe mantaua din ce în ce mai acoperită de zăpadă, pe pachetul prost legat, pe bocancii care îşi continuă acel du-te-vino, ca două limbi de pendul descriind unul lîngă altul oscilaţii paralele, identice, dar contrarii.

Abia cîţiva paşi mai încolo, după ce-a ieşit din lumina felinarului, poate el să se asigure încă o dată de prezenţa băiatului, umbră incertă cu pulpanele pelerinei fluturate de vînt în lumina felinarului următor, cinci sau şase metri înainte.

. . .

Şi puştiul a dispărut de-a binelea. Soldatul e singur, oprit în loc. E o stradă ca atîtea altele. Puştiul l-a condus pînă acolo şi l-a lăsat singur în faţa unei case ca oricare alta şi i-a spus : „Asta e". Soldatul a privit casa, strada, dintr-o parte, apoi din cealaltă, şi uşa. Era o uşă ca oricare alta. Strada era lungă şi întunecată, doar din loc în loc zone mai luminoase sub aceleaşi lampadare de fontă cu ornamente desuete.

Puştiul a plecat imediat ; numai că, în loc să se întoarcă pe unde a venit, şi-a continuat drumul drept înainte, în acelaşi sens. A făcut vreo zece metri, şi apoi, pe neaşteptate, a luat-o la fugă. În urmă îi fluturau pulpanele pelerinei. A continuat să fugă drept înainte, făcîndu-se îndată nevăzut, şi ivindu-se iarăşi la fiecare felinar, dispărînd, şi din nou apărînd, din ce în ce mai mic, fără formă, estompat de întunericul nopţii şi de zăpadă...

Soldatul e singur, priveşte uşa în faţa căreia se află. De ce i-a arătat copilul casa asta şi nu alta, de vreme ce nu trebuia decît să-l ducă pînă la stradă ? Şi apoi, ce stradă e asta ? Să fie chiar aceea despre care era vorba mai adineauri ? Soldatul nu reuşeşte să-şi amintească numele la care ţinea atît de mult invalidul : era parcă Mallart sau Malabar, Malardier, Montoire, Moutardier... Nu, parcă nu erau astea.

Pe partea dinăuntru a zidului, în pervazul uşii, pe latura niţel luminată de lampadarul cel mai apropiat, e fixată, la înălţimea unui stat de om, o plăcuţă : o inscripţie oarecare cu privire la locatarul imobilului sau măcar a unuia dintre locatari. Nu-i destulă lumină ca soldatul s-o

poată citi. Urcat pe treapta de la prag, abia ţinîndu-se pe marginea ei, atinge plăcuţa cu mîna. Literele gravate, scobite într-o materie şlefuită şi rece sînt însă prea mărunte şi soldatul nu izbuteşte să descifreze nici cel mai mic cuvînt. Observă atunci că uşa e întredeschisă : o uşă, un coridor, o uşă, un vestibul, o uşă, apoi, în sfîrşit, o încăpere luminată şi o masă cu un pahar gol care încă mai are pe fund un cerc de lichid de-un roşu întunecat, şi un infirm sprijinindu-se în cîrjă, aplecat în faţă într-un echilibru precar. Nu. O uşă întredeschisă. Un coridor. O scară. O femeie urcînd în fugă etaj după etaj de-a lungul scării înguste şi răsucite ca un melc, unde şorţul ei cenuşiu se învîrteşte în spirală. O uşă. Şi, în sfîrşit, o încăpere luminată : pat, scrin, cămin, birou cu o lampă aşezată în colţul din stînga şi abajurul care descrie în tavan un cerc alb. Nu. Deasupra scrinului o gravură înrămată în lemn negru e fixată... Nu. Nu. Nu.

Uşa nu-i întredeschisă. Soldatul îşi trece degetul peste plăcuţa lustruită, dar mîna îi e amorţită de frig şi nu mai simte chiar nimic. Apoi, cu o zmucitură, uşa se deschide de perete. E tot acelaşi coridor, dar de astă dată luminat. Iată şi becul gol spînzurat de firul său, afişul cu apărarea pasivă lipit pe peretele cafeniu, chiar

la intrare, la dreapta şi la stînga uşile închise, şi scara în fund de tot care urcă în spirală către pereţi succesivi şi unghere obscure.

— Dumneata ce ?...

E tot un soldat, ori mai degrabă jumătate dintr-un soldat, căci e îmbrăcat cu chipiu şi tunică militară, dar cu pantaloni negri de civil şi pantofi cenuşii de antilopă. Cu braţele şi picioarele uşor depărtate, ochii holbaţi, gura întredeschisă, insul a împietrit, interzis, ameninţător, temător, se trage îndărăt spre fundul coridorului, la început pe nesimţite, fără ca picioarele să se mişte unul în raport cu celălalt, membrele şi trupul întreg rămînînd rigide, ca şi cum totul era urcat pe-o şină şi tras cu o sfoară îndărăt. Nu.

În timp ce soldatul, după ce a suit treapta foarte îngustă a pragului, pe care abia de-şi ţine echilibrul, sprijinindu-se de uşa închisă care-i stînjeneşte mişcările corpului şi-l sileşte la o nefirească torsiune, cu mîna stîngă vîrîtă şi acum în buzunarul mantalei, strîngînd sub braţ în scobitura şoldului pachetul înfăşurat în hîrtie cafenie, iar mîna cealaltă ridicată spre plăcuţa lustruită fixată în pervazul dinspre peretele din stînga, în timp ce soldatul încearcă zadarnic să descifreze inscripţia plimbîndu-şi vîrful degetelor lipite unul de altul, arătătorul, mijlociul şi inelarul, uşa se deschide deodată atît de brusc că

trebuie să se prindă de pervaz să nu cadă, să nu fie înghițit de coridorul ca un bot căscat la mijlocul căruia se află un bărbat, tras ceva mai îndărăt, un bărbat stînd nemișcat, cu chipiu și tunică militară, dar cu pantaloni de civil și pantofi plați fanteziști ; desigur, pantofii au tălpi de cauciuc, pentru că nici un zgomot n-a semnalat apropierea unor pași de-a lungul coridorului. Pe gulerul tunicii, cele două romburi colorate purtînd numărul matricol au fost scoase. Cu o mînă încă mai ține marginea ușii pe care tocmai o învîrtise pe țîțîni. Ridică mîna liberă, dreapta, pînă la înălțimea umărului într-un semn de bun-venit, nedus pînă la capăt, și apoi o lasă iar să cadă.

— Intră, spune el, aici e.

Soldatul trece pragul și face trei pași pe coridorul luminat de un bec fără lampă, spînzurat de capătul unui fir electric răsucit. Soldatul se oprește. Celălalt a închis ușa la loc. Mișcarea aerului face să se clatine becul, care și după aceea continuă să se legene la capătul firului.

În fața ușii închise, bărbatul cu tunică militară stă iarăși nemișcat cu brațele și picioarele nițel depărtate, mîinile spînzurînd într-o atitudine nehotărîtă și țeapănă totodată. Toate însemnele distinctive de pe veșminte au fost descusute : nu numai cele de la guler, dar și galoanele de pe mîneci sau de la chipiu, lăsînd să se vadă în locul pe care-l ocupau o mică suprafață de postav nou, mai moale și mai colorată decît locurile învecinate, tocite, uzate de prea mult purtat. Deosebirea e atît de netă încît forma însemnelor absente nu lasă nici o îndoială : rombul infanteriei, cele două dreptunghiuri mici, oblice, paralele, arătînd gradul de caporal ; lipsesc numai culorile (roșu-deschis, grenat, violet, albastru, verde, galben, negru...), care ar lămuri mai exact asupra regimentului, funcției etc. Chipul, aflat acum în plină lumină, pare obosit, slăbit, cu pomeții prea ieșiți înafară, obrazul cenușiu, ochii înfundați în orbite. Umbra personajului e proiectată pe lemnul ușii, la dreapta, pe urmă la stînga, apoi iar la dreapta, la stînga, la dreapta, după poziția becului care se leagănă la capătul firului, perpendicular pe direcția coridorului (totuși curentul de aer trebuie să fi împins becul în sens longitudinal, dar planul oscilațiilor s-a schimbat puțin cîte puțin, fără ca amplitudinea să scadă vădit, iar umbra micșorată a bărbatului apare și dispare, cînd la dreapta, cînd la stînga, alternativ).

— Ești rănit ? întreabă el în cele din urmă.

Soldatul face semn cu capul un semn de tăgadă.

— Bolnav ?
— Nicidecum... doar obosit.
— În regulă. Poţi să urci.
Dar nici unul, nici celălalt nu se clinteşte din loc. Iar umbra bărbatului continuă să se legene. Mai spune încă :
— Ce ai acolo, în pachet ?
După o şovăire, soldatul îşi pleacă ochii spre hîrtia cafenie, pătată, şi cu sfoara slăbită.
— Nişte lucruri...
— Ce fel de lucruri ?
— Nişte lucruri ale mele.
Ridică iar capul. Bărbatul îl priveşte mereu cu acelaşi aer plictisit, absent parcă.
— Ai la dumneata livretul militar ?
— Nu...
Soldatul schiţează un zîmbet sau o strîmbătură fugitivă, care-i deformează pentru o clipă gura ; apoi, înalţă sprîncenele, arătîndu-şi uimirea în faţa acestei pretenţii nelalocul ei.
— Nu, bineînţeles, repetă celălalt şi, după cîteva secunde : E în regulă. Poţi să urci.
În acest moment, lumina se stinge. O beznă deplină se lasă în locul chipului slab şi palid, al celor două mîini atîrnate cu degetele depărtate, umbra şi sunetul de pendulă. Totodată se opreşte mişcarea de orologerie care încă de la

începutul scenei făcea să se audă un tic-tac regulat ; soldatul nu-şi dă seama.
Şi cînd lumina se aprinde din nou, urmează o scenă mută. Decorul e acelaşi : un coridor îngust, vopsit în cafeniu-închis pînă la jumătate din înălţimea peretelui, iar tavanul, foarte înalt, e dat cu o culoare incertă. Uşile, pe dreapta şi pe stînga, sînt însă mai numeroase. Ca şi cele dinainte, sînt vopsite în cafeniu-închis pe toată suprafaţa şi au dimensiuni identice : mult prea înalte pentru lăţimea lor. Fără îndoială, coridorul e mai lung. Becul electric e acelaşi, rotund şi cu lumină slabă, spînzurînd de capătul unui fir răsucit. Butonul automatului, din porţelan alb, e plasat tocmai în capul scării, într-un ungher. Cei doi merg încet, fără o vorbă, unul în spatele celuilalt. Primul, cel îmbrăcat cu o tunică veche de caporal, tocmai apăsase în trecere pe butonul automatului (nu exista buton la parter, de vreme ce au urcat pe întuneric ?) ; dar declanşarea sistemului n-a făcut să se audă decît un simplu declic ; mişcarea de orologiu mult prea atenuată e acoperită de zgomotul bocancilor ţintaţi pe treptele suite acum de soldat cu mai puţină dificultate, pentru că e lumină. Înaintea sa, călăuza poartă pantofi cenuşii de antilopă cu tălpi de cauciuc ; şuierul paşilor e abia perceptibil. Unul după altul, cei

doi trec prin fața ușilor închise, pe stînga și pe dreapta, una după alta, înguste și înalte, cu clanța din porțelan alb, strălucitor, care iese în evidență pe vopseaua mată și întunecată, un corp rotunjit în formă de ou, unde imaginea becului electric formează un punct luminos care se repetă, pe dreapta și pe stînga, la fiecare ușă, una după cealaltă.

Tocmai la capătul coridorului se află o ultimă ușă, la fel cu celelalte. Soldatul vede înaintea sa cum bărbatul se oprește, cu mîna pe clanța de porțelan. Cînd a ajuns din urmă, omul deschide iute, lăsîndu-l pe soldat să treacă întîi, apoi intră și el și închide ușa în urma lor.

Sînt acum într-o mică încăpere cam întunecoasă, luminată totuși de-o lucoare albăstruie, care vine de afară prin cele șase gemulețe ale ferestrei lipsite de obloane precum și de perdele. Soldatul se apropie de geamurile goale. Vede strada pustie, toată albă de zăpadă, aceeași peste tot. Și-a așezat mîna pe mînerul de porțelan, neted și rece sub palmă. Cremona ferestrei nu-i închisă, cele două canaturi sînt doar împinse, se deschid de la sine fără nici un efort, doar prin greutatea brațului care se agață de ele. Soldatul se apleacă înafară. Nu mai ninge. Vîntul a încetat. E o noapte calmă. Soldatul se pleacă mai mult. Trotuarul i se pare mult mai

jos decît se aștepta. Agățat de bara de sprijin, vede sub el șirul vertical de ferestre succesive și intrarea imobilului, jos de tot ; și treapta albă de la prag, luminată de felinarul din apropiere. Ușa, ceva mai înapoi, nu se vede. În zăpada proaspătă sînt urme de pași, talpa unor bocanci care, venind din stînga de-a lungul caselor, duce pînă la intrare și se termină acolo, pe verticala privirii. O formă nedeslușită se mișcă în cadrul ușii. Pare să fie un bărbat înfășurat într-un palton lung sau într-o manta militară. E urcat pe treaptă cu corpul lipit de ușă. Partea care se vede îngăduie să recunoști totuși clar un umăr cu clapa de la manta închisă, un braț îndoit care ține sub cot un pachet dreptunghiular de dimensiunea unei cutii de pantofi.

— Nu pare să-ți meargă prea bine, spune omul întorcîndu-se spre el.

Soldatul s-a așezat la întîmplare, pe-un scaun care i-a venit la îndemînă. Bărbatul, care se îndepărtase o clipă să scotocească în fundul încăperii, s-a întors cu un balot voluminos în brațe, greu de identificat în această semiobscuritate lunară : stofe...

— Nu pare să-ți meargă prea bine.

— Nu știu... răspunde soldatul trecîndu-și mîna peste față, nu... nu-i nimic.

Mîna cealaltă a rămas în buzunarul mantalei. Îşi potriveşte pachetul în scobitura cotului. Vede şirul vertical de ferestre succesive, fiecare marcată de-o linie albă în josul pervazului nins, un şir vertical de trepte paralele, coborînd pînă la pragul uşii de la intrare — ca o piatră care cade. Se ridică şi înaintează cu pas de automat pînă în spatele bărbatului care se îndreaptă spre uşă. Ţine sub braţ nişte pături. Pe coridor lumina automată s-a stins iar.

Iată-i într-o încăpere lungă, luminată de becuri albastre. Paturi aliniate de o parte şi de alta a pereţilor laterali : un perete gol la stînga, iar la dreapta un şir de ferestre la distanţe egale, cu cele şase geamuri acoperite cu hîrtie lipită. Ferestrele par instalate la nivelul peretelui, fără a fi cîtuşi de puţin scobite ; ce le deosebeşte e doar vopseaua de culoare foarte închisă ; cum peretele, de jur împrejur, ca şi hîrtia care acoperă în întregime fiecare geam sînt de aceeaşi nuanţă pală, ai putea crede, în lumina asta albastră, că e vorba de nişte false deschizături, de forma unui dreptunghi cu conturul îngroşat, împărţite în şase patrate egale, prin alte linii mai subţiri : una vertical-mediană şi alte două orizontale, care-l taie în trei. Venind din bezna coridorului, soldatul păşeşte fără nici o greutate printre cele două şiruri de

paturi metalice frumos rînduite ; lumina, cîtă este, îi ajunge să desluşească net conturul lucrurilor.

Aproape în toate paturile stau oameni culcaţi, înveliţi cu pături întunecate. Personajul cu galoanele descusute l-a condus pe soldat pînă la mijlocul şirului dinspre peretele fără ferestre şi i-a arătat o saltea liberă, unde a lăsat şi păturile ; pe urmă a plecat iar, fără alte explicaţii, cu acelaşi pas cauciucat, şi a închis uşa la loc.

Păturile, astfel îndoite, formează două dreptunghiuri întunecate pe fondul deschis al saltelei, două dreptunghiuri care se suprapun la un colţ. Cele două paturi vecine, din dreapta şi din stînga, sînt ocupate : două trupuri întinse pe spate, înfăşurate în pături ; capul e susţinut de-un traversin de aceeaşi culoare deschisă ca şi aceea a saltelei ; cel din dreapta are în plus mîinile vîrîte sub ceafă, coatele îndoite înţeapă aerul oblic de fiecare parte. Omul nu doarme ; ţine ochii larg deschişi. Tovarăşul său din stînga, ale cărui braţe sînt ascunse de-a lungul corpului, nu doarme nici el. Mai încolo, alţii stau lungiţi pe-o coastă, cu bustul uşor ridicat în cot. Unul din ei e chiar pe jumătate sculat : se uită la noul venit, în penumbră, oprit în faţa patului său, sprijinindu-şi vîrful degetelor de

bara de fier orizontală care se termină în formă de picior, cu mîna cealaltă în buzunarul mantalei, sub braţ o cutie de pantofi. Toţi stau tăcuţi şi nemişcaţi. Se vede că nu le e somn : e încă prea devreme ; şi, neavînd lumină suficientă, nu pot face altceva decît să stea acolo cu ochii larg deschişi, privindu-l pe noul venit, înfăţişarea acestuia de statuie şi cutia de pantofi, sau ferestrele false din faţa lor, sau peretele gol, sau tavanul, sau vidul.

În sfîrşit, soldatul se apropie de capul patului, în timp ce cu mîna dreaptă apucă pachetul pe care-l ţine sub braţul stîng. Şi iar rămîne locului. Sala asta, acum îşi dă seama, se deosebeşte printr-un amănunt important de adevăratele dormitoare de cazarmă : nu există raft pentru efecte în lungul peretelui, deasupra patului. Soldatul stă tot acolo, cu cutia în braţe, întrebîndu-se unde ar putea s-o pună peste noapte şi temîndu-se totodată să se despartă de ea şi să atragă mai mult atenţia asupră-i. După multe ezitări, depărtează traversinul de grilajul de fier vopsit, care formează capul patului, pune acolo cutia, la marginea saltelei, şi împinge traversinul la loc, lipindu-l de ea, astfel încît să fie zdravăn proptită. Se gîndeşte că aşa, cînd va avea capul pe traversin, orice tentativă de-a pune mîna pe cutie l-ar scula din

somn, oricît de greu ar dormi. Pe urmă, stînd pe pat şi aplecat înainte, începe să-şi scoată moletierele, încet, şi să înfăşure treptat fîşia de stofă în jurul ei însăşi, învîrtind-o în jurul piciorului.

— Nu ştii nici măcar să-ţi înfăşori moletierele.

Lîngă felinar, pe marginea trotuarului, puştiul priveşte fix gleznele soldatului. Apoi, urcînd cu privirea de-a lungul pulpelor, îi cercetează amănunţit toată îmbrăcămintea, de la picioare şi pînă la cap, oprindu-se la sfîrşit asupra obrajilor scobiţi, înnegriţi de barbă :

— Unde-ai dormit azi-noapte ?

Soldatul răspunde printr-un semn vag. Mereu aplecat înainte, desnoadă şiretul de la bocanc. Copilul începe treptat să se tragă îndărăt, să se depărteze spre fundul scenei, dar fără să se întoarcă, fără să facă vreo mişcare, fixîndu-l mereu pe soldat cu ochii săi gravi, de sub bereta de lînă bleumarin înfundată pe amîndouă părţile pînă pe urechi, ţinînd cu mîinile, pe dedesubt, marginile unite ale pelerinei, în timp ce corpul întreg pare să alunece înapoi pe trotuarul înzăpezit, de-a lungul faţadelor plate, depăşind una cîte una ferestrele parterului : patru ferestre identice, urmate de-o uşă foarte puţin diferită, apoi încă patru ferestre, o uşă, o

fereastră, o fereastră, o fereastră, o fereastră, o ușă, o fereastră, o fereastră, din ce în ce mai iute pe măsură ce se depărtează, devenind din ce în ce mai mic, din ce în ce mai nelămurit, din ce în ce mai șters în lumina amurgului, brusc tîrît spre orizont și dispărînd dintr-o dată, cît ai clipi din ochi, ca o piatră care cade.

Soldatul s-a lungit pe saltea, așa îmbrăcat, după ce și-a scos doar bocancii, pe care i-a băgat sub pat alături de moletiere. S-a înfășurat în cele două pături trase peste manta, mulțumindu-se să-și descheie doar gulerul, prea epuizat ca să mai facă vreun gest. De altfel, sala nu e încălzită decît de respirația oamenilor care se află împreună acolo. Aici nu există o sobă mare, patrată, din faianță, așezată undeva lîngă ușa din fund, chiar la capătul tejghelei, cu burlanul îndoit în unghi drept, care atinge peretele de deasupra rafturilor cu sticle. Dar principalul e că se află la adăpost de ninsoare și de vînt.

Soldatul, cu ochii larg deschiși, continuă să fixeze penumbra dinaintea sa, la cîțiva metri înaintea sa, acolo unde, în picioare, copilul stă nemișcat și la fel de țeapăn, cu brațele de-a lungul trupului. Dar soldatul parcă nici nu-l vede pe copil — nici pe copil, nici nimic altceva.

Și-a golit de mult paharul. Nu arată c-ar avea de gînd să plece. În jurul său totuși sala s-a golit, ultimii clienți au plecat și ei, iar patronul a ieșit pe ușa din fund, după ce a stins lămpile aproape toate.

— Nu poți dormi acolo, știi asta.

În spatele mesei și a sticlei goale, în spatele copilului, în spatele geamului mare cu perdeluță plisată, care-l acoperă pînă la jumătate, și cu cele trei bile în triunghi și inscripția pe dos, fulgii albi de zăpadă cad mereu cu aceeași încetineală, o cădere verticală și mereu aceeași. Fără îndoială că la mișcarea asta continuă, uniformă, inalterabilă privește soldatul, nemișcat acolo la masă, între ceilalți doi. Așezat pe jos, în prim-plan, copilul se uită și el în aceeași direcție, cu toate că n-are cum să vadă, fără să-și ridice capul, geamul gol de deasupra perdelei plisate. Cît despre celelalte personaje, acestea nu par să se sinchisească de ce se petrece în partea aceea : grupurile de băutori de la mese, mulțimea din fund îndreptîndu-se spre stînga tabloului, acolo unde se află cuierele supraîncărcate, cei în picioare din partea dreaptă, întorși spre perete pentru a citi afișul lipit acolo, și patronul în spatele tejghelei, aplecat înainte spre cei șase bărbați în veșminte de tîrgoveți, formînd un mic cerc cu atitudini em-

fatice, încremeniţi astfel ca şi toţi ceilalţi în mijlocul gesturilor care şi-au pierdut orice firesc din cauza acestei opriri arbitrare, aşa cum se întîmplă cu un grup de oameni pe care fotograful a vrut să-i prindă în plină mişcare, dar, din necesităţi tehnice, i-a silit să pozeze prea multă vreme: „Şi-acum nimeni nu mai mişcă!..." Un braţ rămîne pe jumătate ridicat, o gură întredeschisă, un cap dat pe spate; dar după mişcare a urmat contractarea, trăsăturile au devenit crispate, membrele ţepene, surîsul s-a transformat într-un rictus, avîntul şi-a pierdut orice intenţie şi orice sens. N-a mai rămas decît exagerare, straniu şi moarte.

Cele şase personaje în haine pînă la genunchi şi redingote, care stau în picioare în faţa tejghelei sub ochii patronului cu corpul masiv aplecat spre ei, cu mîinile amîndouă, cu braţele depărtate, încleştate de marginea dinăuntru a tejghelei deasupra căreia sînt puse cele şase pahare încă pline ale clienţilor abătuţi pentru o clipă de la setea lor de-o discuţie zgomotoasă şi fără îndoială agitată — pumnul înălţat ameninţător, capul dat pe spate, pentru ca vorbele sacre, proferate cu violenţă, să ajungă cît mai sus, şi ceilalţi din jur aprobînd, punctînd

fraza cu alte gesturi solemne, vorbind sau exclamînd toţi odată — cele şase personaje din stînga, strînse în prim-plan, atrag din primul moment atenţia. Dar cel mai interesant din grup nu pare să fie omuleţul corpolent care declamă acolo în mijloc, nici ceilalţi patru din jur (doi se prezintă din faţă, unul din profil şi unul din spate), care sînt parcă un ecou al discursului său, ci ultimul, aflat mai în urmă şi ceva mai la o parte, dominîndu-şi tovarăşii cu aproape un cap. E îmbrăcat cam la fel, din cîte îţi poţi da seama, corpul fiindu-i ascuns aproape în întregime de cei de lîngă el, cu excepţia gulerului, a cravatei late şi albe, a unui umăr şi a braţului opus care apare îndărătul unuia dintre capete, întins orizontal pentru a-şi sprijini antebraţul pe marginea rotunjită a tejghelei, în faţa unui pahar în formă de pîlnie şi cu picior circular.

Acesta nu pare cîtuşi de puţin interesat de ce spun şi ce fac, sub ochii săi, prietenii. Priveşte pe deasupra băutorilor de la mese, către singurul personaj feminin din toată scena: o chelneriţă cu trupul zvelt, care stă în picioare în mijlocul sălii, cu o tavă pe care nu se află decît o singură sticlă, printre bănci, scaune şi corpurile muncitorilor aşezaţi în toate felurile. E îmbrăcată într-o rochie simplă, cu o fustă

foarte largă, plisată, strînsă pe talie și cu mînecile lungi. Are părul negru, bogat, strîns în coc și o față cu trăsături regulate, bine reliefate, dar fine. Gesturile ei par destul de grațioase. E greu de știut încotro se duce, din cauza răsucirii puternice a bustului și a întregului corp, în așa fel că profilul arată altă direcție decît șoldurile, ca și cum ar arunca o privire de jur împrejur, pentru a cerceta mesele toate, ca să descopere dacă n-o cheamă cineva, în timp ce ridică deasupra capetelor tava ținută cu mîinile amîndouă. De altfel, tava se înclină într-un mod neliniștitor, la fel și sticla de-un litru, aflată în echilibru deasupra. În loc să supravegheze această încărcătură precară, femeia se uită tocmai în partea cealaltă cu capul întors cu peste nouăzeci de grade în raport cu tava, spre partea dreaptă a scenei, unde, la o masă rotundă, stau cei trei soldați.

Nu poți fi sigur că numai ei o interesează; în același timp, în cîmpul ei vizual se găsesc și alți clienți, și chiar dincolo de masa aceea, niște civili așezați la o altă masă, mai șterși, fiind desenați mai vag, totuși prezenți și ei pentru chelneriță. Și tocmai unul din ei pare să întindă o mînă în aer s-o cheme.

Dar oricum privirea pe care ochiul din profil al tinerei femei cu păr negru ar îndrepta-o

spre acest braț întins din ultimul plan, ar trece și pe lîngă chipul înălțat al soldatului așezat cu fața, încadrat de tovarășii săi (a căror figură nu se vede în desen), un chip inexpresiv cu trăsăturile adîncite de oboseală, contrastînd, prin calmul său, cu contorsiunile și grimasele răspîndite pretutindeni în jur. Mîinile, de asemenea, puse cu palmele pe masa acoperită de-o mușama în mici carouri albe și roșii, unde paharele mutate de colo-colo au lăsat numeroase dîre circulare, mai mult sau mai puțin groase, mai mult sau mai puțin complete, mai mult sau mai puțin uscate deja, mai mult sau mai puțin clare, unele încîlcite de tot din pricina alunecării paharului, a mînecii de la manta sau a cîrpei de șters.

Iar acum femeia e așezată pe un scaun în fața soldatului, de partea cealaltă a mesei cu mușama în carouri albe și roșii, ale cărei margini atîrnă în cute țepene. În timp ce mestecă încet pîinea pe care i-a adus-o o dată cu sticla și paharul, soldatul se uită spre ușa din fund, închisă pe jumătate, care lasă să se ghicească prin crăpătură silueta unui copil. Tînăra femeie cu părul negru și ochii limpezi începe să întrebe din ce regiment face parte musafirul — ori măcar uniforma și însemnele militare ale acestuia.

În tăcerea care urmează, în timp ce soldatul își îndreaptă iar ochii spre gazdă, pe nesimțite capul femeii se întoarce, printr-o mișcare de rotație, în sens invers, către portretul agățat pe perete, deasupra scrinului. E o fotografie care îl reprezintă pe soțul ei în picioare, o fotografie făcută chiar în dimineața plecării pe front, în primele zile ale ofensivei, pe vremea cînd toți cei din spatele frontului credeau nestrămutat într-o victorie ușoară și rapidă. De atunci n-a mai primit de la el nici o veste. Nu știe decît că unitatea în care lupta se găsea pe undeva prin regiunea Reichenfels, în momentul străpungerii inamice.

Soldatul o întreabă care anume unitate era. Cu toate că răspunsul nu e prea precis și ea habar n-are de modul de organizare a armatei, se pare că poziția indicată e greșită : batalionul de care vorbește ea nici măcar n-a intrat în luptă, a fost încercuit și dezarmat mult mai spre apus. Totuși soldatul n-are chef să înceapă o discuție în legătură cu asta, mai ales că tînăra femeie ar putea să vadă aici intenții jignitoare cu privire la cariera militară a soțului ei. Așa că se mulțumește să facă doar o observație de ordin general : la Reichenfels se aflau mult mai puține trupe decît s-a pretins după aceea.

— Atunci dumneata crezi că e prizonier ?

— Da, spune el, s-ar putea. Ceea ce nu-l prea angajează, căci oricum, dacă nu moare, va fi făcut prizonier.

Tocmai în clipa aceea, invalidul a intrat în cameră pe ușa întredeschisă din odaia de alături, deplasîndu-se fără greutate printre diferitele obstacole cu ajutorul cîrjei sale de lemn, pe care-o mînuiește cu îndemînare. Și nu peste mult timp puștiul reapare pe ușa cealaltă.

E chiar puștiul care îl conduce după aceea pe soldat pe străzile pustii, în timp ce se înserează, de-a lungul caselor cu ferestre neluminate. Au mai rămas totuși locuitori în oraș ; probabil că o mare parte din civili n-a părăsit orașul atunci cînd mai era încă timp. Va să zică nimeni nu mai îndrăznește să aprindă lumina în camerele dinspre stradă ? Pentru ce continuă oamenii ăștia să respecte instrucțiunile perimate ale apărării pasive ? Din obișnuință, desigur, ori pentru că nu mai e nici o administrație care să ridice vechile măsuri. Evident, asta nu mai are nici o importanță acum. Iluminarea străzilor funcționează de altfel ca și în timp de pace, ba chiar sînt unele lampadare care au rămas aprinse toată ziua.

Dar prin ferestrele care se succed de-a lungul fațadelor plate, la parter ca și la toate etajele caselor acelea înalte și uniforme, nu se filtrează nici cea mai slabă lumină. Nici un oblon, nici o perdea n-au fost trase în fața sau în spatele geamurilor, tot așa de negre și de goale ca și cum toate aceste apartamente ar fi nelocuite și doar lucesc uneori, din anumite unghiuri fugitive, oglindind scurt lumina felinarului.

Puștiul pare să meargă din ce în ce mai repede, iar soldatul, din cale-afară de obosit, nu mai reușește să se țină după el. Forma aceea măruntă, înfășurată în pelerină neagră, în pelerina aceea neagră de unde ies două picioare negre în pantalon strîmt, ia din ce în ce mai mult avans. În fiecare clipă, soldatul se teme să nu-l fi pierdut. Și atunci îl zărește, departe, în față, mult mai departe decît îl căuta el cu privirea, brusc luminat în trecere de-un felinar, apoi îndată reintrînd în umbră, făcîndu-se din nou nevăzut.

Există în orice moment riscul ca puștiul s-o cotească fără a fi văzut pe o stradă alăturată, căci drumul pe care a apucat încă de la plecare e departe de-a fi drept. Noroc că zăpada proaspătă de pe trotuar îi păstrează urmele, singurele pe toată suprafața neprihănită dintre

linia imobilelor și marginea paralelă a rigolei, urme destul de clare cu toată rapiditatea mersului, puțin afundate în stratul nou, subțire, abia așternut pe potecile din timpul zilei, bătătorite de trecători, urme ale unor tălpi de cauciuc cu striuri, avînd pe călcîi o cruce în mijlocul unui cerc.

Urmele, iată, se opresc brusc în fața unei uși cu totul asemănătoare celorlalte, dar al cărei canat nu e închis de tot. Treapta care-i formează pragul e foarte îngustă și poți trece peste fără să pui piciorul. În fund, coridorul e luminat. Se aude mișcarea de orologiu a luminii automate, ca tic-tac-ul unui deșteptător uriaș. În prelungirea coridorului pornește o scară destul de strîmtă, care se înalță în spire scurte, separate prin mici patrate, în unghi aproape drept. Palierele etajelor, în ciuda numeroaselor uși care se deschid într-acolo, abia dacă sînt ceva mai largi. Sus de tot, se află camera aceea încuiată, unde praful se așterne treptat într-un strat cenușiu pe masă și pe măruntele obiecte de care e înțesată, pe cămin, și pe măruntele obiecte de care e înțesată, pe cămin, pe marmura scrinului, pe divan, pe podeaua ceruită, unde papucii de pîslă...

Dîra se continuă, regulată și dreaptă, prin zăpada proaspătă. Se continuă ore întregi, pi-

ciorul drept, piciorul stîng, piciorul drept, ore întregi. Şi soldatul merge mereu, cu pasul său de automat, amorţit de frig şi de oboseală, înaintînd maşinal un picior după altul, fără ca măcar să fie sigur de-un progres oarecare, căci aceleaşi urme regulate le regăseşte mereu, în acelaşi loc, sub paşii săi. Şi pentru că distanţa dintre tălpile striate se potriveşte cu pasul său de om ajuns la capătul puterilor, a început foarte firesc să calce pe urmele deja făcute. Bocancul său e puţin mai mare, dar asta abia se observă pe zăpadă. Şi deodată are impresia că pe-acolo a mai trecut cîndva.

Dar ninsoarea continua să cadă în clipa aceea cu fulgi deşi, iar urmele călăuzei, abia făcute, curînd începeau să-şi piardă conturul exact, şi să se şteargă, devenind din ce în ce de nerecunoscut, pe măsură ce se mărea distanţa dintre ea şi soldat, chiar simpla lor prezenţă devenind curînd şi ea foarte îndoielnică, o adîncitură abia vizibilă pe suprafaţa uniformă, dispărînd de tot pînă la urmă pe-o porţiune de cîţiva metri...

Soldatul e gata să creadă că i-a pierdut definitiv urma, cînd îl vede la cîţiva paşi de el, sub felinar, pe puştiul care-l aşteaptă zgribulit în pelerina sa neagră, albită toată de zăpadă.

— Acolo e, spune el arătînd spre o uşă la fel ca toate celelalte.

Pe urmă, iată becul electric care se leagănă la capătul firului său lung şi umbra omului legănîndu-se pe uşa închisă ca un metronom lent.

În timpul nopţii, soldatul se trezeşte tresărind. Lămpile albastre ard mereu suspendate acolo în tavan. Sînt trei lămpi înşirate chiar pe mijlocul sălii. Soldatul, dintr-o singură mişcare, s-a descotorosit de pături şi s-a aşezat pe marginea patului, cu picioarele amîndouă pe pămînt. Visa că s-a dat alarma. Era într-o tranşee întortocheată, a cărei parte de sus îi venea exact în dreptul frunţii ; în mînă ţinea un fel de grenadă de formă lunguiaţă, o bombă cu întîrziere, căreia tocmai îi punea mecanismul în mişcare. Fără să piardă nici o secundă, trebuia să azvîrle drăcia aceea afară din tranşee. Îi auzea mişcarea de orologiu ca tic-tac-ul unui deşteptător uriaş. Dar rămînea acolo, cu grenada în mînă, schiţînd numai gestul cu braţul întins, împietrit ciudat şi din ce în ce mai ţeapăn, din ce în ce mai incapabil să mişte măcar un deget, pe măsură ce clipa exploziei se apropia. A trebuit să scoată un urlet ca să iasă din coşmar.

Ceilalţi care dorm au totuşi o înfăţişare perfect liniştită. Fără îndoială că n-a strigat cu

adevărat. Privind mai atent, îşi dă seama că vecinul de pat are ochii larg deschişi : cu mîinile amîndouă pe ceafă continuă să fixeze penumbra dinaintea lui.

Din dorinţa de a găsi puţină apă să bea, dar şi ca să-şi vină în fire, soldatul se scoală şi, fără să-şi mai pună bocancii, ca să nu facă zgomot, iese dintre paturi şi se îndreaptă spre uşa pe unde a intrat la venire. Îi e sete. Nu numai că-şi simte gîtul uscat, dar tot corpul îi arde, deşi îi e frig. Ajunge la uşă şi încearcă să-i mişte clanţa, dar broasca rezistă. Nu îndrăzneşte s-o zgîlţîie prea tare de frică să nu-i trezească pe toţi. De altfel, pare închisă cu cheia.

Cînd se întoarce, cuprins de panică, observă că ferestrele, falsele ferestre vopsite pe perete în negru, se află acum pe stînga, în timp ce atunci cînd a intrat prima dată în sală erau toate pe dreapta. Descoperă atunci o a doua uşă identică, la capătul celălalt al culoarului lung dintre cele două şiruri de paturi. Înţelegînd că probabil a greşit direcţia, traversează din nou toată sala, printre cele două şiruri de trupuri lungite. Toţi ochii sînt larg deschişi şi-l privesc cum trece într-o linişte desăvîrşită.

Într-adevăr, cealaltă uşă se deschide cu uşurinţă. Spălătoarele se află la capătul coridorului. Soldatul s-a informat în privinţa aceasta

cînd a urcat, înainte de culcare. Vrînd să-şi potrivească sub braţ pachetul învelit în hîrtie cafenie, îşi aminteşte brusc că l-a lăsat sub traversin, fără pază. Închide imediat uşa şi se întoarce cu paşi repezi spre pat. De la prima ochire vede că traversinul e împins acum pînă în fund, lîngă vergile de fier verticale ; se apropie şi îşi dă seama că nu mai e acolo cutia ; răsuceşte iar traversinul, de parcă ar fi fost nevoie să se convingă şi mai mult, răsuceşte traversinul de două ori ; în sfîrşit, se îndreaptă de şale şi nu mai ştie ce să facă. Dar nici păturile nu mai sînt pe saltea. Şi soldatul recunoaşte trei paturi mai încolo, nişte pături aruncate grămadă pe-o saltea de paie goală. A greşit pur şi simplu patul.

Pe al său, toate sînt la locul lor : păturile, traversinul şi pachetul. Iar sub pat, bocancii şi moletierele rulate sînt şi ele acolo. Soldatul se culcă din nou fără să fi băut apă. Cu toate că-şi simte gîtlejul ars de sete, nu mai are forţă să încerce iar să înainteze prin labirintul de coridoare lipsite de lumină pînă la apa aceea atît de îndepărtată şi de nesigură. Acel du-te-vino de adineauri de-a lungul dormitorului s-a desfăşurat foarte repede în restul acela de agitaţie care urmează după o deşteptare febrilă. Acum se simte incapabil să mai facă

un pas. Apoi, nici n-ar putea să iasă cu ditamai cutia în mînă fără să deştepte ori să întărească nişte bănuieli inutile ; şi aşa purtarea de adineauri a bătut prea mult la ochi. Îşi înfăşoară în pripă picioarele într-una din pături, apoi se lungeşte din nou, aşternînd-o de bine de rău pe-a doua peste corpul întreg. Şi din nou merge prin zăpadă, de-a lungul străzilor pustii, la poalele înaltelor faţade, care se înşiruie una după alta, fără nici o diferenţă, la nesfîrşit. Drumul e marcat de lampadare negre cu ornamentaţii stilizate, de-o eleganţă anacronică, ale căror becuri lucesc galbene în lumina albicioasă a zilei.

Soldatul se grăbeşte cît poate, fără să alerge totuşi, ca şi cum în acelaşi timp s-ar teme să nu-l urmărească cineva, iar fuga prea vădită să nu stîrnească neîncrederea trecătorilor. Dar cît vezi cu ochii spre capătul cenuşiu al străzii rectilinii nu se zăreşte silueta nici unui trecător şi, de fiecare dată cînd soldatul se întoarce să privească îndărăt, continuîndu-şi în acelaşi timp drumul fără să încetinească pasul, îşi poate da seama că nici un urmăritor nu ameninţă să-l ajungă : trotuarul alb se întinde la fel de pustiu ca şi în cealaltă direcţie, doar cu linia amprentelor lăsate de bocancii cu ţinte, niţel deformate din loc în loc, de fiecare dată cînd soldatul s-a întors.

Stătea şi aştepta în colţul unei străzi lîngă un felinar. Privea în faţa lui casa de pe colţ, din partea cealaltă a drumului. O privea de cîtva timp, cînd şi-a dat seama că se strînsese lume într-o cameră de la etajul al doilea. Era o încăpere destul de mare, cu două ferestre prin care nu se vedea nici un fel de mobile ; siluetele se duceau şi veneau de la o fereastră la alta, dar fără să se apropie de geamurile lipsite de perdele. Soldatul le vedea mai ales feţele palide, retrase în semiobscuritatea dinăuntru. Trebuie că era o sală cu pereţi foarte întunecaţi, pentru ca aceste figuri să se detaşeze astfel pe-un fond întunecat. Personajele aveau aerul că vorbesc între ele, că se sfătuiesc ; făceau tot felul de gesturi date în vileag de albeaţa mîinilor. Se uitau la ceva în stradă, iar subiectul discuţiei părea important. Dintr-o dată, soldatul a înţeles că nu putea fi vorba decît despre el : nu mai era nimic altceva de văzut pe trotuar sau pe drum. Pentru a-i înşela, a început să cerceteze împrejurimile, să scruteze în zare, într-o parte, apoi în cealaltă. Nu tocmai pentru a-i înşela, ci ca să arăte că aştepta pe cineva şi puţin îi păsa de casa în faţa căreia se oprise din întîmplare. Cînd şi-a aruncat din nou ochii, pe furiş, spre ferestrele de la al doilea etaj, feţele palide se apropiaseră mult de geamurile goale. Unul din

personaje îl arăta, fără să se jeneze, cu degetul : fețele celelalte se grupaseră în jurul celei dintîi, la diferite niveluri, de parcă unii stăteau nițel aplecați, alții dimpotrivă ridicați pe vîrfurile picioarelor sau chiar pe scaune ; la fereastra de alături nu mai era nimeni.

„Mă iau drept spion", s-a gîndit soldatul. Preferînd să nu aibă de pledat împotriva acestei acuzații care amenința să fie formulată într-un mod și mai stăruitor, s-a prefăcut că se uită la încheietura mîinii, la un ceas care nu există și, fără să mai stea pe gînduri, s-a îndepărtat pe-o stradă perpendiculară.

După vreo zece pași s-a gîndit că o asemenea purtare era lipsită de abilitate : nu făcea decît să confirme bănuielile celor care-l observau și nu peste mult timp vor porni pe urmele sale. Instinctiv a început să meargă mai repede. Crezînd că aude în spate o fereastră deschizîndu-se cu putere, abia s-a putut stăpîni să n-o ia de-a binelea la fugă.

Soldatul se mai întoarce o dată să se uite îndărăt : tot nimeni. Îndreptîndu-și însă privirea în direcția în care mergea, îl zărește acum pe puști pîndindu-l parcă să treacă, pe jumătate ascuns în spatele unui colț de casă, la răspîntia următoare.

De astă dată soldatul se oprește în loc. Ușa imobilului din stînga e întredeschisă, lăsînd să se vadă o intrare întunecoasă. Acolo, la răspîntie, puștiul s-a tras puțin cîte puțin înapoi, pînă ce s-a ascuns de tot după colțul de piatră. Soldatul face un salt brusc într-o parte și iată-l din nou în coridor. Cînd ajunge la capăt, fără să mai piardă un minut, începe să urce scara îngustă, cu spire scurte, succesive, îmbucate în unghiuri drepte și despărțite între ele prin mici paliere patrate.

Sus de tot, la ultimul etaj, se află camera bine închisă în spatele perdelelor groase. Cutia de pantofi învelită în hîrtie cafenie e așezată pe scrin, pumnalul-baionetă pe marmura căminului. Praful a și acoperit cu un strat subțire lama puternică cu două tăișuri, umbrindu-i luciul sub lumina cernită fin a lămpii cu abajur de pe masă. Pe tavan, umbra muștei își continuă manevra.

În dreapta marelui cerc luminos, căruia îi dă fără întrerupere ocol, se află, în colțul tavanului, o linioară neagră, foarte fină, lungă de vreo zece centimetri și abia perceptibilă : o fisură în ipsos, sau un fir de păianjen plin de praf, sau urma unei lovituri ori a unei zgîrieturi oarecare. De altfel, acest cusur pe suprafața aceea albă nu e la fel de vizibil din toate părțile. Se poate re-

marca mai ales de către un observator plasat lîngă peretele din dreapta, dar undeva în partea de jos și la celălalt capăt al odăii, care ar privi oblic, urmînd îndeaproape diagonala peretelui, cum e și normal pentru o persoană lungită pe pat, cu capul așezat pe traversin.

Soldatul stă lungit în pat. Cu siguranță că s-a deșteptat din cauza frigului. E întins pe spate în poziția în care se afla cînd a deschis ochii ; n-a mai făcut nici o mișcare de atunci. În fața lui, ferestrele sînt larg deschise. De partea cealaltă a străzii sînt alte ferestre identice cu cele de aici. În încăpere nu s-a trezit încă nimeni ; cei mai mulți par să doarmă. Soldatul habar n-are nici el cît timp a dormit. Nu știe nici măcar cît e ora. La dreapta și la stînga, cei din imediata lui apropiere s-au înfășurat cît se poate de strîns în păturile lor. Unul din cei doi, întors cu fața spre el, și-a acoperit și o parte din corp, lăsînd doar nasul afară, iar un colț al păturii adus pînă pe cap îi ocrotește ca o streașină ochii. Deși e greu să-ți dai seama cum sînt îmbrăcați cei care dorm, se pare că nici unul din ei nu s-a dezbrăcat pentru noapte, căci nu se văd nicăieri veșminte atîrnate, sau împăturite, sau aruncate la întîmplare. De altfel, nici cuiere

nu există, nici etajere, nici dulapuri de vreun fel, și doar la capătul paturilor mai pot fi agățate mantalele, tunicile, pantalonii etc... ; dar aceste părți ale paturilor, din tije metalice vopsite cu lac alb, sînt toate complet libere de sus și pînă jos. Fără să-și miște corpul, soldatul pipăie traversinul din spatele său, pe bîjbîite, ca să fie sigur că e tot acolo cutia.

Acum trebuie să se scoale. Dacă nu reușește să predea pachetul destinatarului, are cel puțin posibilitatea să scape de el, cît mai e încă timp. Mîine, astă-seară, sau chiar peste cîteva ore va fi prea tîrziu. Oricum, n-are nici un rost să rămînă aici fără să facă nimic ; șederea prelungită în această falsă cazarmă, sau infirmerie, sau centru de recrutare, nu poate decît să-i atragă noi încurcături și să-i compromită poate și ultimele șanse.

Soldatul vrea să se ridice în coate. Tot corpul îi e anchilozat. După ce și-a tras spinarea îndărăt cu cîțiva centimetri, spre capul patului, se lasă iar pe spate, rezemîndu-se cu umerii de vergile de fier verticale și de bara de sus, mai groasă, unde își sprijină și ceafa. Cutia, din fericire, nu e în pericol să se sfarme. Soldatul își întoarce fața spre dreapta, în partea unde se află ușa prin care trebuie să iasă.

Dincolo de cel cu fața acoperită de-un colț al păturii groase, cafenii, ca de un capișon, următorul are un braț ieșit afară din pături, un braț îmbrăcat în postav de culoare kaki: mîneca unui veston militar. Mîna roșietică spînzură pe marginea saltelei. Mai încolo sînt alte corpuri întinse sau chircite, cu genunchii la gură. Unii și-au păstrat chipiul pe cap.

În fundul sălii, ușa s-a deschis fără zgomot și au intrat doi oameni, unul în spatele celuilalt. Primul e un civil îmbrăcat țărănește: cizme de piele neargăsită, pantaloni de călărie, scurteică îmblănită și lăsînd la iveală un pulover cu gît; nu și-a luat de pe cap pălăria de pîslă decolorată, deformată de atîta purtat; îmbrăcămintea îi e prăpădită, lăbărțată și chiar murdară. Al doilea personaj e cel de aseară cu tunica și capela de caporal, cu galoanele descusute. Fără să se oprească la primele paturi, fără să le arunce măcar o privire în treacăt, au înaintat în spațiul din mijloc pînă la unul din cei care dormeau în șirul din față, situat sub a doua fereastră. Opriți acolo, la piciorul patului, cei doi bărbați vorbesc între ei cu voce scăzută. Pe urmă civilul cu pălăria de pîslă se apropie de căpătîi și atinge corpul lungit acolo cam în dreptul umărului. Îndată bustul înfășurat în pături se ridică brusc, și se ivește un chip livid, cu ochii înfundați în

cearcănul orbitelor, și obrajii scobiți, înnegriți de barba nerasă de mai multe zile. Sculat pe neașteptate din somn, omului îi trebuie cîtva timp pînă să se dezmeticească, în vreme ce ceilalți doi rămîn nemișcați în jurul său. Își trece mîna peste ochi, pe frunte, prin părul scurt și cărunt. Apoi începe să se legene pe spate și cade deodată pe saltea.

Civilul trebuie să fie un fel de doctor sau infirmier, căci în momentul acesta prinde cu precauție mîna omului la încheietură și o ține un timp între degete, ca și cum i-ar lua pulsul, dar fără să se uite la ceas. Așază apoi brațul inert de-a lungul corpului întins pe pat. Mai schimbă cîteva vorbe cu cel care-l însoțește; după aceea amîndoi străbat de-a curmezișul sala, pentru a ajunge la bolnavul a cărui mînă, foarte roșie, iese de sub pături și spînzură pe marginea saltelei. Aplecîndu-se în față, ca să nu fie nevoie să deplaseze brațul celui adormit, infirmierul apucă mîna aceasta ca și pe cealaltă, fără să declanșeze nici cea mai mică reacție. De data asta, examinarea durează ceva mai mult, și cei doi au după aceea o conversație mai îndelungată, cu voce scăzută. În sfîrșit, se depărtează de pat fără să-l fi deșteptat pe pacient.

Infirmierul își plimbă acum privirea prin restul sălii; se oprește asupra noului venit, care,

spre deosebire de camarazii săi, e pe jumătate sculat în aşternut. Caporalul cu galoanele descusute face un semn cu bărbia şi spune ceva, parcă : „Sosit azi-noapte". Se apropie amîndoi. Caporalul rămîne la piciorul patului, celălalt vine pînă la căpătîi ; soldatul întinde maşinal braţul, pe care infirmierul îl apucă de încheietură cu o mişcare sigură, fără să întrebe nimic. După cîteva secunde, declară cu voce puţin înfundată, de parcă ar fi vorbit cu sine însuşi :

— Ai febră.

— Nu-i mare lucru, spune soldatul ; dar e surprins de propriul său glas slab şi răguşit.

— Febră mare, repetă celălalt, lăsîndu-i mîna.

Mîna recade, inertă, pe saltea. Caporalul a scos din buzunar un carnet cu coperţi negre, unde, cu un creion foarte scurt, face nişte însemnări pe care soldatul crede că le poate pricepe fără greutate : ziua şi ora venirii, numărul matricol luat imediat de pe gulerul mantalei, numărul acela douăsprezece mii trei sute patruzeci şi cinci care n-a fost niciodată al său.

— De multă vreme ? întreabă infirmierul cu pălăria de pîslă.

— De cînd sînt aici ?

— Nu : de cînd ai febră ?

— Nu ştiu, spune soldatul.

Omul se duce lîngă colegul său şi se întorc amîndoi spre fereastră pentru o mică discuţie pe care soldatul n-o poate auzi, nici ghici după buzele lor, de vreme ce nu le vede feţele. Infirmierul vine iarăşi spre el, se apleacă şi-i palpează, prin grosimea veşmintelor, coastele, cu amîndouă mîinile deodată :

— Cînd apăs te doare ?

— Nu... nu prea.

— Ai dormit cu asta, aşa ?

— Cum, aşa ?

— Cu mantaua udă.

Soldatul pipăie şi el stofa aspră, zgrunţuroasă şi încă niţel umedă. Spune :

— Trebuie să fie zăpada.

Fraza e atît de neclară că se destramă înainte de a fi dusă pînă la capăt ; pe urmă nu e nici el sigur c-a rostit-o cu adevărat.

Infirmierul se adresează de astă dată colegului său :

— Ar face mai bine să se schimbe.

— Mă duc să văd dacă găsesc ceva, spune celălalt.

Şi ajunge îndată la uşă cu pasul său tăcut.

Rămas singur, infirmierul îşi încheie scurteica din pînză de culoare pămîntie, decolorată şi pătată pe piept, trei nasturi de piele împletită pe care-i trece unul după altul prin cheutoare ; sînt

toţi trei foarte stricaţi, cel de jos e jupuit chiar pe mijlocul bumbului : o fîşie de piele e desprinsă pe o porţiune de jumătate de centimetru. Infirmierul şi-a vîrît mîinile amîndouă în buzunarele laterale, deformate. Îl priveşte o clipă pe soldat şi întreabă :

— Nu ţi-e frig ?

— Nu... da... puţin.

— Putem închide acum, spune omul.

Şi, fără să aştepte părerea celuilalt, se îndreaptă spre capătul din stînga al sălii, pentru a închide ultima fereastră. Plecînd de acolo, o ia de-a lungul peretelui spre dreapta, strecurîndu-se printre perete şi grila de fier care formează capul paturilor şi-şi continuă operaţia din aproape în aproape, împingînd ferestrele şi manevrînd cremonele pe care e silit să le forţeze, învîrtindu-le de mai multe ori. Pe măsură ce activitatea sa progresează, lumina scade în sală, umbra înaintînd dinspre stînga şi îngroşîndu-se din ce în ce.

Sînt cinci ferestre. Au cîte două batante, fiecare cu cîte trei geamuri patrate. Geamurile nu se văd însă decît atunci cînd batanta e larg deschisă, fiindcă înăuntru e acoperită cu hîrtie de culoare închisă, prea puţin transparentă, lipită exact pe toată suprafaţa sticlei. După ce a terminat, toată încăperea e cufundată într-o semiobscuritate, cele cinci deschizături dreptunghiulare sînt înlocuite cu cinci şiruri de patrate mov, uşor luminate, care lasă să se împrăştie o lumină asemănătoare cu aceea a becurilor albastre ale nopţii, şi cu atît mai neîndestulătoare cu cît urmează fără tranziţie luminii strălucitoare a zilei. Bărbatul cu scurteică şi pălărie de pîslă nu mai e în capătul din dreapta al sălii decît o siluetă neagră, nemişcată, lipită de peretele mai deschis, lîngă uşa de la ieşire.

Soldatul se gîndeşte că vizitatorul urmează să părăsească încăperea, dar acesta, dimpotrivă, vine iar către patul său :

— Uite, n-o să-ţi mai fie atît de frig. Şi după o tăcere : O să ţi se-aducă alte haine. Vei rămîne însă culcat. Tace din nou ; apoi reia : Imediat o să vină şi doctorul, poate în după-amiaza asta, sau spre prînz, sau diseară...

Uneori vorbeşte atît de încet încît soldatul abia pricepe.

— Pînă atunci, mai spune el, o să iei caşetele ce ţi se vor da... nu trebuie să...

Sfîrşitul discursului se pierde. A scos din buzunar o pereche de mănuşi îmblănite pe care şi le pune încet, continuînd să şi le tragă pe degete în timp ce se îndepărtează. După cîţiva metri nu mai rămîne din el decît o umbră nedesluşită ; şi,

înainte chiar de-a atinge ușa, a dispărut de tot. Nu i se mai aud decît cizmele grele care își urmează drumul cu pași lenți.

Nu mai e destulă lumină acum pentru a deosebi atitudinile celor care dorm. Soldatul se gîndește că astfel îi va fi mai ușor să părăsească odaia fără să fie văzut. În trecere se va duce să bea și apă la spălător.

Face iar un efort să se scoale și de astă dată reușește să se așeze în capul oaselor, dar cu ceafa sprijinită în continuare de bara de metal din spate. Ca să ajungă într-o poziție mai comodă, înalță traversinul, așezîndu-l peste cutie. Pe urmă se apleacă în dreapta și întinde mîna spre podea să-și caute bocancii. În momentul acesta, zărește în fața sa o siluetă neagră cu capul și partea de sus a corpului profilate în lumina slabă a geamurilor acoperite de hîrtie mov. Îl recunoaște pe cel care l-a întîmpinat aseară, caporalul fără galoane cu chipiul țuguiat. Mîna dreaptă își reia locul pe saltea.

Omul depune la piciorul patului, pe traversa de fier, ceva care seamănă cu un palton gros ori cu o manta. Pe urmă, înaintează printre cele două paturi pînă în dreptul soldatului, căruia îi întinde un pahar plin pe trei sferturi cu un lichid incolor.

— Bea, spune el, e apă. Sînt niște cașete pe fund. După aceea o să iei cafeaua o dată cu ceilalți.

Soldatul apucă paharul și bea cu lăcomie. Dar cașetele pe jumătate topite pe care le înghite o dată cu ultima sorbitură i se opresc în gît și nu-i mai rămîne destulă apă să le facă să alunece. Îi rămîne în gît ceva granulos, acru, care-i dă o senzație de usturime. Îi e și mai sete decît înainte.

Omul a luat înapoi paharul gol. Privește dîrele albicioase rămase pe pereți. În sfîrșit pleacă și, arătînd spre piciorul patului :

— Ți-am adus o altă manta, spune el. Să ți-o pui înainte de-a te culca din nou.

Cîtva timp, după ce umbra a pierit în tăcere, soldatul se hotărăște să se scoale. Își răsucește cu băgare de seamă picioarele și se așază pe marginea patului, cu genunchii îndoiți, cu labele pe podea. Corpul întreg se îndeasă puțin cîte puțin în el însuși și face atunci o lungă pauză, sau cel puțin așa i se pare.

Înainte de-a relua manevra, se descotorosește de toate păturile pe care le azvîrle la o parte, pe mindir. Apoi, aplecîndu-se și mai mult, își lasă amîndouă mîinile să spînzure pînă la podea ; caută pe dibuite bocancii ; cînd dă cu degetele de ei, îi trage pe picior unul cîte unul și

9—973

se apucă să lege șireturile. La înfășurarea moletierelor își regăsește gesturile mașinale.

Dar îi vine foarte greu să se scoale în picioare, de parcă ar avea truda și stînjeneala în mișcări ale unui scafandru. Pe urmă, începe fără prea mare greutate să meargă. Străduindu-se să evite zgomotul prea flagrant al tălpilor sale țintate pe podea, iese din șirul de paturi și, fără să șovăie mai mult de cîteva secunde, o cotește la dreapta în direcția ușii. Se răzgîndește îndată și vine înapoi să cerceteze mantaua lăsată de caporal. E cam la fel cu a sa. Poate doar nițel mai uzată. Pe rever, semnul distinctiv al regimentului — un romb de postav cu numărul matricol — a fost descusut și într-o parte și în alta.

Soldatul a pus la loc haina pe capul patului și o privește în penumbră, fără să gîndească la nimic, sprijinindu-se cu o mînă de bara de fier orizontală. La cealaltă extremitate a patului, vede cutia uitată sub traversin. Se întoarce pînă în dreptul căpătîiului, rostogolește traversinul, ia cutia, o așază sub brațul stîng. Simte sub degete țesătura de lînă umedă. Își vîră mîinile amîndouă în buzunare. Căptușeala le e udă și rece.

Oprindu-se din nou în fața mantalei uscate, în același loc ca și adineauri, mai așteaptă o clipă înainte de-a pleca. Dacă își schimbă mantaua, n-o să mai fie nevoit să descoase romburile de postav roșu de pe guler. Își scoate mîinile din buzunare, pune cutia pe pat, descheie încet nasturii de la manta. Dar nu reușește să-și scoată mînecile, atît îi sînt de amorțite încheieturile umerilor. Cînd le vine de hac, își îngăduie un mic răgaz înainte de a continua operația. Cele două mantale stau una lîngă alta pe bara de metal. Oricum trebuie să-și pună una din ele. O apucă pe cea nouă, o îmbracă pe mîneci cu destulă ușurință, încheie cei patru nasturi, înșfacă iar cutia, o pune sub brațul stîng, vîră mîinile amîndouă în buzunar.

De astă dată n-a uitat nimic. Se îndreaptă cu pași precauți spre ușă. În fundul buzunarului, mîna întîlnește un obiect rotund și dur, neted, rece, de mărimea unei bile mari.

În coridor, unde lumina electrică e aprinsă, se încrucișează cu caporalul, care se oprește să se uite cînd trece, părînd că vrea să spună ceva cînd soldatul intră la spălător — ceea ce, în definitiv, e foarte normal ; celălalt poate să creadă că și-a luat pachetul cu el, pentru că are înăuntru obiecte de toaletă.

Cînd iese, după ce a băut din belșug apă rece de la robinet, caporalul nu mai e acolo. Soldatul își continuă drumul prin culoarul transversal, merge pînă la scară și începe să coboare, ținîn-

du-se cu mîna dreaptă de balustradă. Cu toate că-şi supraveghează cu atenţie mişcările, genunchii înţepeniţi îl silesc să înainteze cu un pas greoi şi totodată mecanic, iar bocancii izbiţi de treptele de lemn se aud răsunînd unul după altul. La fiecare palier soldatul se opreşte ; dar îndată ce reîncepe să coboare, zgomotul tălpilor ţintate se aude iarăşi pe trepte, mereu la fel, greoi, solitar, răsunînd de sus şi pînă jos în toată casa ca într-o locuinţă părăsită.

La piciorul scării, dinaintea ultimei trepte a ultimei porţiuni de scară, se află invalidul rezemat în cîrja lui de lemn proţăpit în faţă, lîngă treaptă ; corpul întreg e aplecat înainte într-un echilibru precar ; priveşte în sus, cu faţa împietrită într-un surîs nefiresc de bun-venit.

— Salutare, spune el. Ai dormit bine ?

Soldatul rămîne şi el nemişcat, cu pachetul sub unul din braţe, mîna cealaltă pe balustradă. E la marginea primului palier intermediar, şapte sau opt trepte mai sus decît interlocutorul său. Răspunde : „Bine“, cu o voce nesigură.

Aşa cum e aşezat, invalidul îi barează trecerea. Ar trebui să-l dea la o parte ca să păşească şi peste ultima treaptă şi să ajungă la uşa care dă în stradă. Soldatul se întreabă dacă e chiar acelaşi personaj întîlnit la femeia cu ochii limpezi, tocmai acela care i-a semnalat existenţa

acestei false cazarme pentru bolnavi. Dacă nu-i acelaşi, cum de a venit cu cîrja pînă aici, pe străzile acoperite de zăpadă îngheţată ? Şi în ce scop ?

— Locotenentul e sus ?

— Locotenentul ?

— Ei da, locotenentul ! E acolo ?

Soldatul ezită să dea un răspuns. Se apropie de balustradă ca să se rezeme. Dar nu prea vrea să lase să se vadă în ce hal e de obosit şi se ţine cît se poate de ţeapăn şi vorbeşte articulînd cît mai clar :

— Care locotenent ?

— Asta-i bună ! Cel care are în grijă baraca.

Soldatul îşi dă seama că-i mai bine să se prefacă a şti despre ce este vorba.

— Da, spune el, e sus.

Şi se întreabă cum o să facă infirmul ca să urce scara cu cîrja lui, de care în general se foloseşte cu atîta îndemînare. Poate că s-a oprit la piciorul scării pentru că-i este imposibil să urce. În orice caz, deocamdată nu încearcă nici cel mai mic gest şi continuă să-l privească ţintă pe soldat şi nici nu-i face loc, nici nu înaintează în întîmpinarea lui.

— Văd că ţi-ai descusut numărul.

Pe faţa lui surîsul e şi mai accentuat, strîmbîndu-i gura şi o parte întreagă a feţei.

— Ai făcut foarte bine, reia omul, pentru orice eventualitate, e mai prudent.

Pentru a curma discuția, soldatul se hotărăște să facă el un pas înainte. Coboară o treaptă, dar invalidul nu s-a clintit nici cu o palmă din loc, astfel că al doilea picior, rămas în urmă, vine de se așază lîngă primul, în loc să atingă treapta următoare.

— Unde te duci acum ? mai întreabă invalidul.

Soldatul mișcă din cap evaziv :

— Am treabă.

— Și în cutie ce ai ? întreabă invalidul.

Începînd iar să coboare treptele, fără să se oprească de această dată, soldatul mormăie un răspuns enervat : „Nimic interesant". Ajuns în fața omului, se strecoară iute pe lîngă balustradă. Cu o mișcare rapidă, soldatul trece prin fața lui și își urmează drumul de-a lungul coridorului. N-are nevoie să se întoarcă pentru a ști că, aplecat înainte pe cîrja sa, invalidul îl urmărește cu privirea.

Ușa de afară nu e închisă cu cheia. În timp ce îi manevrează clanța, soldatul aude în spate vocea zeflemitoare, vag amenințătoare : „Pari cam grăbit în dimineața asta". Iese și închide ușa. Pe tăblița de metal gravat, fixată în pervaz, vede scris : „Direcția Antrepozitelor Militare din Regiunile Nord și Nord-Vest". În stradă-i

atît de frig că se zgribulește. Are totuși impresia că asta îi face bine. Simte însă nevoia să se așeze. Trebuie să se mulțumească doar să se sprijine cu spatele de zidul de piatră, punîndu-și picioarele pe fîșia de zăpadă proaspătă, rămasă între linia caselor și poteca gălbuie bătătorită de trecători. În buzunarul mantalei, mîna sa dreaptă regăsește bila mare, dură și netedă.

•

E o bilă de sticlă obișnuită de aproximativ doi centimetri diametru. Are suprafața toată netedă și dulce la pipăit. Înăuntru e absolut incoloră, de-o transparență perfectă, cu excepția unui sîmbure central opac, de mărimea unui bob de mazăre. Acest sîmbure e negru și rotund ; de oriunde ai privi bila, el îți apare ca un disc negru cu o rază de la doi pînă la trei milimetri. De jur împrejur sticla limpede nu lasă să se observe decît fragmente de nerecunoscut ale desenului în roșu și alb din care ocupă o fracțiune circulară. Dincolo de acest cerc se întind în toate părțile pătrățelele eșichierului. Dar pe suprafața bilei se mai oglindește, palid, deformat, considerabil redus, decorul sălii de cafenea.

Copilul rostogolește bila pe mușamaua în carouri albe și roșii, încet, fără s-o împingă prea tare, pentru a nu risca s-o facă să depășească,

din cauza avîntului, marginile cîmpului dreptunghiular. Îl traversează în diagonală, o ia de-a lungul laturii mari şi revine la punctul de plecare. Apoi copilul o ia în mînă, o priveşte mult timp cu atenţie, întorcînd-o în toate sensurile. Se uită pe urmă la soldat cu ochii săi mari şi serioşi :

— Ce are înăuntru ? spune el cu vocea prea gravă care nu-i a unui copil.

— Nu ştiu. Tot sticlă, probabil.

— E ceva negru.

— Da. Sticlă neagră.

Copilul se uită iar la bilă şi întreabă din nou :

— De ce ? Şi, pentru că soldatul nu răspunde, repetă : De ce e înăuntru ?

— Nu ştiu, spune soldatul. Apoi, după cîteva secunde : Ca să fie frumos, desigur.

— Dar nu-i frumos, spune copilul.

Acum şi-a pierdut toată neîncrederea de mai înainte. Şi, deşi are aceeaşi voce serioasă, cu timbrul aproape de adult, vorbeşte cu o simplitate copilărească, uneori chiar cu o naivă abandonare. Are şi acum pelerina sa neagră pe umeri, numai bereta şi-a scos-o, lăsînd să i se vadă părul blond foarte scurt, cu cărare în partea dreaptă.

Copilul e cel din cafenea, după cît se pare, şi nu celălalt care l-a condus pe soldat (sau îl va

conduce, pe urmă) pînă la cazarmă — de unde a adus cu el bila. În orice caz, ăsta e copilul care l-a introdus pe soldat în cafeneaua ţinută de bărbatul masiv şi taciturn, unde a băut un pahar de vin roşu şi a mîncat două felii de pîine veche. După acest dejun s-a simţit mai puţin slăbit. Şi, drept mulţumire, i-a dăruit copilului bila de sticlă din buzunarul mantalei.

— Mi-o dai chiar de tot ?

— Da, ţi-am spus.

— De unde o ai ?

— Din buzunar.

— Şi mai înainte ?

— Înainte ? Înainte, nu ştiu, spune soldatul.

Copilul îi aruncă o privire curioasă, puţin neîncrezătoare probabil. Recapătă îndată o parte din rezerva de mai înainte şi tonul îi e mult mai rece cînd, cu ochii aţintiţi pe gulerul mantalei, constată :

— Ţi-ai descusut numărul.

Soldatul încearcă s-o ia în glumă, zîmbeşte :

— Ştii, acum tot nu mai foloseşte la nimic.

Copilul nu zîmbeşte. Pare să considere explicaţia insuficientă.

— Eu însă îl ştiu, spune el. Era douăsprezece mii trei sute patruzeci şi cinci.

Soldatul nu răspunde nimic. Copilul reia :

— Pentru că trebuie să sosească azi, din cauza asta l-ai scos ?

— De unde știi c-or să sosească azi ?

— Mama... începe băiatul ; dar nu merge mai departe.

Ca să spună ceva, soldatul întreabă :

— Și ea te lasă să umbli pe străzi ?

— Nu umblu. Aveam un drum de făcut.

— Ea te-a trimis ?

Copilul șovăie. Se uită la soldat, de parcă ar vrea să ghicească ce-o să urmeze, unde o să-l ducă, ce fel de cursă i se întinde.

— Nu, spune el pînă la urmă, nu ea.

— Atunci tata ? întreabă soldatul.

De astă dată copilul nu se hotărăște să răspundă. Soldatul și el vorbește mai rar după ultimele replici. Ușoara excitație produsă de vin s-a și risipit. Și oboseala îl cuprinde încetul cu încetul din nou. Precis că încă mai are febră ; efectul cașetelor n-a durat prea mult. Continuă totuși cu o voce mai înfundată :

— L-am întîlnit, cred, azi-dimineață cînd ieșeam din cazarmă. A făcut ceva drum, cu piciorul lui bolnav. Da, cred că el era. Nu era deci acasă...

— Nu e tatăl meu, spune copilul.

Și-și întoarce capul spre ușa cu geam.

Cei doi muncitori de la masa vecină și-au întrerupt conversația poate de mai mult timp. Cel care stătea cu spatele s-a răsucit pe scaun fără să lase paharul din mînă și nici să-l ridice de pe masă, și a rămas așa, cu corpul răsucit pe jumătate, ca să se uite în urmă la soldat sau la copil. Acesta s-a îndepărtat. Sau cel puțin se află acum ceva mai departe de soldat, pe stînga, lîngă peretele unde sînt lipite afișele anunțînd retragerea trupelor din oraș. O liniște desăvîrșită s-a stabilit în sală.

Soldatul și-a păstrat aceeași poziție : coatele amîndouă pe mușama, mîinile pătate de păcură aduse una spre cealaltă la o distanță de aproximativ douăzeci de centimetri, dreapta ținînd încă paharul gol.

Patronul, înalt și masiv, a reintrat în scenă în spatele barului, la capătul din dreapta. Stă nemișcat, puțin îndoit, aplecat înainte, cu amîndouă brațele depărtate, mîinile agățate de marginea tejghelei. Se uită și el la soldat sau la copil.

Copilul și-a pus din nou bereta pe cap ; i-a tras foarte jos cele două margini să-și acopere cît mai bine urechile și și-a înfășurat pelerina în jurul corpului, ținînd-o cu mîinile pe dinăuntru. În celălalt capăt al cafenelei patronul stă la fel de neclintit. Adineauri, cînd l-a servit pe

soldat, i-a spus că, atunci cînd îl văzuse în spatele geamului, apoi păşind pragul, îl luase, în oraşul ăsta unde nici un militar nu mai circula şi se aşteptau dintr-o oră într-alta să-i vadă ivindu-se pe noii-sosiţi, îl luase drept unul din aceia. Era însă doar efectul surprizei şi, după ce soldatul a intrat, patronul recunoscuse numaidecît uniforma care-i era familiară, mantaua cea lungă şi moletierele.

Puştiul atunci închisese uşa în urma acestui consumator neprevăzut. Patronul instalat la postul său, clientul în costum de orăşan în picioare, lîngă tejghea, cei doi muncitori aşezaţi la masa lor, toţi îl urmăreau cu privirea, fără să scoată o vorbă. Copilul rupsese tăcerea, cu vocea sa gravă, atît de puţin copilărească încît soldatul îşi închipuise că-l aude pe unul din cei patru bărbaţi care se uitau la el pe cînd venea. În clipa aceea, puştiul încă se mai găsea lîngă uşă, în spatele său. Ceilalţi însă din faţa lui rămîneau împietriţi, cu gura închisă, buzele nemişcate ; iar fraza, fără ca nimeni s-o fi rostit, părea să fie legenda de sub un desen.

Pe urmă, soldatul, după ce şi-a termint paharul cu vin, n-a mai zăbovit în cafeneaua asta tăcută. Şi-a luat pachetul de sub scaun şi a părăsit sala, însoţit pînă în prag de privirile patronului şi ale celor doi muncitori. A pus din

nou sub braţul stîng, după ce i-a strîns niţel sfoara albă care slăbise, pachetul învelit în hîrtie cafenie.

Afară l-a cuprins iar frigul. Mantaua asta nu era pesemne tot atît de groasă ca cealaltă, dacă nu cumva temperatura n-o fi scăzut mult în timpul nopţii. Zăpada, bătătorită de paşii repetaţi, scîrţîie sub ţintele tălpilor. Soldatul se grăbeşte, ca să se încălzească ; purtat de regularitatea zgomotului pe care-l face el însuşi mergînd, înaintează, parcă la întîmplare, cu ochii aplecaţi, mereu de-a lungul străzilor pustii. Cînd a vrut să pornească din nou la drum, a fost îmboldit de ideea că încă mai avea ceva de făcut pentru a preda cutia celui în drept s-o primească. Dar cînd s-a aflat iar pe trotuar, după ce-a închis uşa cafenelei, n-a mai ştiut încotro să-şi îndrepte paşii : a încercat pur şi simplu să se orienteze spre locul unde a scăpat prima întîlnire, fără să mai piardă timp să se gîndească care-i drumul cel mai bun, căci oricum omul nu-l mai aştepta şi acum în locul acela. Singura speranţă a soldatului e că individul locuieşte prin împrejurimi şi-l poate întîlni pe drum. La prima intersecţie a dat iar peste invalid.

Apropiindu-se de răspîntia unde se postase individul, exact la colţul ultimei case, îşi dă seama că, de fapt, nu e invalidul, ci omul în haine de

orăşan care bea adineauri la tejghea ; nu se sprijină într-o cîrjă, ci într-o umbrelă-baston, pe care-o ţine în faţă, înfiptă în zăpada tare, cu corpul aplecat uşor înainte. Poartă mici ghetre pe pantofii lăcuiţi, pantaloni foarte strîmţi şi un palton scurt, probabil căptuşit cu blană. N-are pălărie pe craniul său cu fruntea dezgolită. Puţin mai înainte ca soldatul să ajungă în dreptul lui, omul se înclină într-un salut rapid, bastonul rămînînd proţăpit oblic mai în faţă. Stofa umbrelei strînsă sul e protejată de-o husă din mătase neagră.

Soldatul răspunde printr-un semn din cap şi vrea să-şi continue drumul, dar celălalt face o mişcare cu mîna neocupată şi soldatul crede că omul are de gînd să-i vorbească. Se întoarce spre el şi rămîne nemişcat, ridicînd din sprîncene cu aerul cuiva care aşteaptă ce avea să i se spună. Atunci, omul, ca şi cum nu s-ar fi aşteptat la asta, îşi pleacă ochii spre vîrful bastonului său, înfipt oblic în zăpada dură şi galbenă. Rămîne totuşi cu braţul stîng pe jumătate ridicat, cotul îndoit, palma întinsă, policarul îndreptat în sus. Pe inelar poartă o şevalieră groasă cu piatră cenuşie.

— Păcătoasă vreme, nu-i aşa ? spune el pînă la urmă.

Şi îşi întoarce capul către soldat. Acesta îşi vede îndreptăţită aşteptarea ; are din nou senzaţia clară că această mică frază nu e decît preludiul unor declaraţii mai personale. Se mulţumeşte aşadar să-i răspundă printr-o încuviinţare nelămurită, un fel de mormăit. Se pregăteşte să asculte ce va urma. Se mai scurge totuşi o bună bucată de vreme pînă cînd omul să se hotărască să întrebe : „Căutaţi ceva ?" Asta să fie începutul ?

— Aveam întîlnire... începe soldatul.

Şi cum urmarea întîrzia să vină, celălalt termină el fraza :

— Cu cineva pe care nu l-aţi mai găsit ?

— Da, spune soldatul. Ieri... Sau mai degrabă alaltăieri... La amiază trebuia...

— Şi aţi ajuns prea tîrziu ?

— Da... Nu : mai întîi trebuie că m-am înşelat asupra locului. O intersecţie... de străzi...

— O răspîntie, ca asta de-aici ? Sub un felinar ?

Un felinar negru avînd încolăcită la bază o ghirlandă de iederă stilizată, căreia zăpada îi scoate şi mai bine în evidenţă desenul... Îndată soldatul încuviinţează, dînd explicaţii mai amănunţite ; dar, abia şi-a dat drumul, că-l şi cuprinde o îndoială, aşa încît preferă din prudenţă să se limiteze la o înşiruire de fraze dezlînate,

adică aparent fără legătură, majoritatea neisprăvite şi oricum foarte obscure pentru interlocutor, de altfel, el însuşi încurcîndu-se la fiecare cuvînt. Celălalt stă nemişcat, ascultînd din politeţe cu un aer interesat, pleoapele uşor încreţite, capul înclinat spre stînga, nearătînd nici înţelegere, nici mirare.

Soldatul nu mai ştie nici el singur cum să se oprească. Şi-a scos mîna dreaptă din buzunar şi o întinde cu degetele zgîrcite, de parcă s-ar teme să nu lase să-i scape vreun amănunt pe care abia şi l-a amintit, sau parcă ar vrea să primească o încurajare, sau să convingă şi nu izbuteşte. Şi continuă să vorbească, pierzîndu-se în nenumărate precizări din ce în ce mai confuze, dîndu-şi perfect seama de asta, oprindu-se aproape la fiecare pas ca s-o ia în altă direcţie, convins acum, dar prea tîrziu, că încă de la început a apucat-o pe un drum greşit şi nu mai ştie cum să iasă din încurcătură fără să-i trezească bănuieli şi mai grave acestui trecător necunoscut care nu voia să vorbească decît despre temperatură sau despre un subiect la fel de banal şi care nici nu-l întreba absolut nimic — continuînd să nu scoată o vorbă.

Tot zbătîndu-se în propriile sale iţe, soldatul încearcă să reconstituie ce se întîmplase : probabil că i-a trecut prin minte (dar asta i se pare

acum de necrezut) că omul după care alerga de cînd sosise în oraş era poate tocmai acela cu umbrela lui în husă de mătase, cu palton îmblănit şi inel gros pe deget. A vrut să-i facă unele aluzii la ce aştepta de la el, fără să dea la iveală adevărata lui misiune şi dîndu-i de înţeles că tocmai lui îi era destinată cutia învelită în hîrtie cafenie, sau măcar că el era acela care avea să-i spună ce trebuie să facă cu ea.

Dar omul cu ghetre mici cenuşii şi pantofi negri de lac nu dădea nici cel mai mic semn că l-ar cunoaşte. Mîna cu inelul s-a lăsat pînă la urmă din nou în jos şi s-a dus să se cuibărească în buzunarul paltonului. Mîna dreaptă, aceea care ţine măciulia umbrelei-baston, poartă mănuşă de piele de-un cenuşiu-închis. O clipă, soldatul s-a gîndit că individul dinadins nu scotea nici o vorbă : că într-adevăr era destinatarul în chestiune, dar că refuza să se dea în vileag şi după ce a aflat ce dorea să ştie, se ascundea.. Era absurd, evident. Sau toată afacerea nu-l privea în nici un fel, sau el nu şi-a dat seama încă ce se tot străduia să-i spună şi ce-l interesa în primul rînd. De vreme ce, încă de la primele cuvinte, n-a apucat mîna de ajutor pe care i-o întindea, soldatul nu mai avea de ales decît între două soluţii : să vorbească mai deschis, sau să bată imediat în retragere. Dar nu avusese

timp să opteze pentru una sau pentru cealaltă și se încăpățînase să meargă în ambele direcții deodată, riscînd pe deasupra să-și sperie interlocutorul dacă acesta ar fi fost totuși etc...

Probabil că pînă la urmă soldatul a tăcut, căci acum stau iarăși amîndoi muți unul în fața celuilalt, încremeniți în aceeași poziție ca la început : soldatul are amîndouă mîinile în buzunarele mantalei și se uită puțin pieziș la individul cu baston, care stă cu mîna stîngă fără mănușă cu inelarul împodobit cu o șevalieră cu piatră cenușie, întinsă pe jumătate, în timp ce cu dreapta ține bastonul-umbrelă înfipt în zăpada tare a trotuarului. Aproximativ la trei metri în spate se înalță un felinar de fontă, vechi lampadar cu ornamente desuete, înzestrat acum cu bec electric, care lucește gălbui în lumina palidă a zilei.

Omul a reținut totuși cîte ceva din bîlbîielile fragmentate și contradictorii ale soldatului, pentru că, după ce a stat cîtva timp pe gînduri, destul de mult fără îndoială, întreabă :

— Va să zică trebuia să vă întîlniți cu cineva, nu departe de aici ?

Și, o clipă după aceea, adaugă ca pentru sine : „Un bărbat, pe stradă, în ultimele zile".

Apoi, fără să aștepte vreun semn de aprobare și fără să mai întrebe ceva, începe să povestească

cum că, după toate aparențele, l-a văzut chiar el pe cel despre care e vorba : un bărbat de statură mijlocie, cu capul gol, îmbrăcat într-un lung palton cafeniu, stătea, cîteva străzi mai încolo, la piciorul unui felinar, cam în fața ușii imobilului din colț. Il zărise în mai multe rînduri — cel puțin de două ori — cînd trecuse prin împrejurimi : în cursul dimineții, ieri seară de asemeni, și poate și alaltăieri seară. Personajul singuratic îmbrăcat de sus și pînă jos în cafeniu-închis, care stătea cu picioarele în zăpadă de mult timp, dacă te iei după poziția în care se afla — rezemat cu șoldul și umărul de coloana de fontă, ca un om obosit să mai stea în picioare — da, și-aduce perfect de bine aminte că l-a observat.

— Ce vîrstă ? întreabă soldatul.

— În jurul lui treizeci, sau patruzeci...

— Nu, spune soldatul, nu era el. Are peste cincizeci de ani și trebuia să fie îmbrăcat în negru... Și de ce să fi tot venit, așa, mai multe zile în șir ?

Acest ultim argument nu prea are valoare, își dă seama de asta, pentru că și el a venit de mai multe ori — și în dimineața asta din nou — la locul de altfel nesigur unde își închipuia că avea întîlnirea. Pe deasupra, interlocutorul său e de părere că schimbarea costumului a putut fi

impusă de zăpada care cădea din belşug ; în ce priveşte vîrsta, nu-i ceva sigur, pentru că i-a zărit silueta de la oarecare distanţă mai ales a doua oară.

— Dacă-i aşa, spune soldatul, poate că pe mine m-aţi văzut.

Cu toate acestea, omul nu putea desigur să fi confundat uniforma de infanterie cu nişte haine de civil. Îl îmboldeşte cu insistenţă pe soldat să facă totuşi ocolul acesta pînă la locul indicat, ca măcar să arunce o privire ; nu se poate spune că nu merita osteneala, mai ales dacă e ceva important.

— Cutia aceea pe care-o aveţi sub braţ, spuneaţi că...

— Nu, îl întrerupe soldatul, n-are nici o legătură.

Şi cum nu mai avea nimic altceva de făcut, se hotărăşte, deşi e convins că un astfel de demers ar fi inutil, să se întoarcă la răspîntia despre care era vorba : trebuie s-o ia la dreapta după a treia intersecţie, pe urmă să meargă pînă la capătul şirului de case, dacă nu chiar pînă în strada următoare. A plecat fără să se uite înapoi, lăsîndu-l în urma lui pe străinul rezemat de baston. A stat prea mult în loc şi pînă la urmă s-a trezit îngheţat de tot. Îşi simte încheieturile toate amorţite de febră şi

oboseală, şi totuşi faptul că merge din nou îi dă un fel de uşurare cu atît mai mare cu cît i se oferă acum un scop precis şi nu prea îndepărtat. Cînd va fi sigur de zădărnicia acestei ultime speranţe, care nici măcar nu e o speranţă, nu-i va mai rămîne decît să facă să dispară pachetul stînjenitor.

Cel mai bine, desigur, ar fi să-l distrugă, măcar conţinutul, de vreme ce cutia e din fier. Dar, dacă e lesne să ardă hîrtiile pe care le conţine, ori să le rupă în bucăţele, sînt înăuntru şi alte obiecte mai greu de făcut bucăţi — şi pe care nu le-a verificat niciodată din ce sînt făcute. Mai bine să se descotorosească de pachetul întreg. Din toate punctele de vedere, soluţia cea mai simplă ar fi să arunce pachetul fără să-l mai desfacă. Traversînd o stradă laterală, soldatul ocheşte undeva în faţă o gaură de canal, aflată chiar lîngă colţul rotunjit al trotuarului. Se apropie de ea şi trecîndu-i peste barele ondulate, se apleacă, pentru a-şi da seama dacă nu cumva cutia e prea înaltă să treacă prin deschizătura arcuită tăiată în bordura de piatră. Stratul de zăpadă, din fericire, nu-i atît de gros încît să împiedice operaţia. Cutia va trece tocmai bine. Va fi de-ajuns s-o introducă orizontal şi s-o aplece puţin. De ce atunci să n-o arunce imediat ?

În ultimul moment, totuşi, soldatul nu s-a putut hotărî să facă acest lucru. După ce şi-a dat seama, încercînd chiar de două ori, că treaba va putea fi dusă la bun sfîrşit, la momentul potrivit, se ridică şi se sileşte să-şi continue drumul, pentru ca mai înainte să vadă dacă nu cumva mai încolo... Dar simplul fapt că a trebuit să se urce pe bordura trotuarului, înaltă de vreo douăzeci de centimetri, îl face să se oprească aproape un minut, într-atît l-a extenuat acea nimica toată de efort pe care tocmai îl făcuse.

Imediat ce încetează orice mişcare, un frig de neîndurat îl cuprinde din nou. Păşeşte peste rigolă şi face încă doi paşi. Deodată e atît de epuizat că nu mai poate merge mai departe. Se reazemă cu şoldul şi umărul de coloana de fontă a felinarului. Oare nu aici trebuie s-o cotească la dreapta ? Ca să vadă dacă omul cu inel cenuşiu n-a rămas pe loc, aplecat în faţă în bastonul său, spre a-i face semn de la distanţă unde trebuie să cotească, soldatul aruncă o privire în urmă. La douăzeci de paşi de el, iată-l pe puşti care înaintează pe urmele sale.

Soldatul a întors imediat capul şi a început să meargă din nou. După cinci-şase paşi, se uită în urmă. Puştiul continuă să-l urmărească. Dacă ar fi în stare, soldatul ar rupe-o la fugă. Dar e la capătul puterilor. Şi, fără îndoială, copilul

nu-i vrea nici un rău. Soldatul se opreşte, se întoarce încă o dată.

Copilul s-a oprit şi el, privindu-l grav cu ochii săi larg deschişi. Nu mai are bereta pe cap ; nu-şi mai ţine pelerina strîns înfăşurată în jurul său.

Acum soldatul se îndreaptă spre copil aproape fără să-şi mişte capul, cu paşi foarte lenţi, parcă amorţiţi. Celălalt nu face nici un gest ca să se dea îndărăt.

— Ai ceva să-mi spui ? întreabă soldatul, cu o voce pe care ar fi vrut-o ameninţătoare şi care abia i se desprinde de buze.

— Da, răspunde puştiul.

Cu toate acestea, n-a spus mai mult.

Soldatul priveşte treapta înzăpezită la doi metri în stînga, la pragul unei uşi închise. În ungherul acela i-ar fi mai puţin frig. Face un pas. Murmură :

— Ei bine, am să stau niţel.

După ce ajunge la uşă, se reazemă cu spatele în colţ, pe jumătate lipit de lemn, pe jumătate de zidul de piatră.

Copilul s-a răsucit ca să nu-l piardă din ochi. A deschis puţin gura. Se uită pe rînd la faţa înnegrită de barbă, la corpul îndoit pe spate, pachetul, bocancii uşor depărtaţi unul de altul, treapta de la prag. Pe nesimţite, soldatul se

lasă să alunece pe ușă, îndoindu-și genunchii, pînă cînd se trezește așezat în zăpada îngrămădită în partea dreaptă a pervazului acolo pe treapta îngustă.

— De ce voiai să arunci cutia ? spune copilul.

— Ba nu... n-aveam de gînd s-o arunc.

— Atunci ce făceai ?

Acum vocea e lipsită de răutate, întrebările nu mai sînt rău intenționate.

— Voiam să văd, spune soldatul.

— Să vezi ?... Ce să vezi ?

— Dacă trece prin deschizătură.

Copilul însă nu pare convins. Apucă marginile pelerinei descheiate, cîte una cu fiecare mînă, și-și leagănă brațele amîndouă în cadență, dinainte înapoi, dinapoi înainte. Frigul pesemne nu-l mai supără. Totodată, fără să se apropie mai mult, își continuă cercetările : pachetul cafeniu strîns între piept și coapse, gulerul mantalei cu însemnele descusute, picioarele îndoite, genunchii ieșind prin pulpanele de stofă kaki.

— Paltonul tău, spune el după aceea, nu-i același de ieri.

— Ieri... M-ai văzut tu ieri ?

— Bineînțeles. În fiecare zi te-am văzut. Aveai paltonul murdar... Ți-au scos petele ?

— Nu... Ba da, dacă vrei tu.

Copilul nu dă nici o atenție răspunsului.

— Nu știi, spune el, să-ți înfășori moletierele..

— Bine... O să mă înveți tu.

Puștiul ridică din umeri. Soldatul, pe care dialogul îl obosește, încă se mai teme totuși să nu-l vadă pe cel de lîngă el luînd-o la fugă, părăsindu-l acolo în strada pustie, unde noaptea va coborî curînd. Nu-i tot el cel care l-a condus la cafenea și la dormitorul unei cazărmi ? Soldatul se silește să întrebe cu o voce mai amabilă :

— Asta voiai să-mi spui ?

— Nu, răspunde puștiul, nu asta.

Atunci au auzit zgomotul, foarte îndepărtat, al motocicletei.

Nu. Era altceva. E întuneric. Iarăși un atac, zgomotul sec al automatelor, acolo, în spatele pădurícii, iar acum și în cealaltă parte, însoțind un bubuit mai înfundat. Țărîna potecii e acum la fel de moale ca după arat. Rănitul atîrnă din ce în ce mai greu, abia își tîrîie bocancii, aproape că nu mai poate merge. Trebuie să-l susțină și în același timp să-l tragă după el. Amîndoi și-au părăsit ranițele. Rănitul și-a lăsat și pușca. El însă a păstrat-o și, pentru că tocmai i s-a rupt cureaua, e obligat s-o țină în mînă. Ar fi făcut mai bine să ia alta : erau cîte vrei. A preferat s-o păstreze pe asta cu care era obișnuit, deși

acum îl stînjenea. O ținea de la mijloc, orizontal, cu mîna stîngă. Cu dreapta îl ținea de talie pe camaradul rănit, al cărui braț stîng i se agață de gît. Se poticnesc la fiecare pas, pe pămîntul moale tăiat de șleauri și de brazde transversale în bezna care albește ici-colo de scurte lumini.

Pe urmă merge singur. Nu mai are nici raniță, nici pușcă, nici camarad pe care să-l sprijine, nu mai are decît cutia învelită în hîrtie cafenie, sub brațul stîng. Înaintează în noapte pe zăpada proaspătă care acoperă uniform solul, și pașii i se întipăresc unul după altul în stratul subțire, cu zgomot regulat de metronom. Ajuns la răscruce, sub felinarul de gaz care răspîndește o lumină galbenă, se apropie de rigolă și se apleacă cu un picior pe caldarîm, iar celălalt pe bordura trotuarului. O gaură de canal își deschide arcul de piatră între picioarele sale țepene, depărtate ; își apleacă și mai mult bustul și întinde cutia către deschizătura neagră, în care aceasta dispare imediat, înghițită de vid.

Scena următoare reprezintă camera unei cazărmi, sau mai exact a unei infirmerii militare. Cutia dreptunghiulară de forma și dimensiunile unei cutii de pantofi e așezată pe scîndura pentru efecte, alături de-un pahar fără picior din aluminiu, o gamelă a cuiva, niște haine kaki împăturite cu grijă și diverse alte obiecte mărunte.

Deasupra, în patul metalic lăcuit în alb, un om stă culcat pe spate. Ține ochii închiși ; pleoapele îi sînt cenușii, la fel și fruntea, și tîmplele, iar cei doi pomeți sînt marcați de-o roșeață puternică ; pe obrajii scobiți, în jurul gurii întredeschise și pe bărbie, barba foarte neagră e mare de cel puțin patru sau cinci zile. Cearșaful, tras pînă la gît, se ridică din cînd în cînd din pricina respirației, nițel cam șuierătoare, a rănitului. O mînă roșietică iese dintre păturile cafenii într-o parte și atîrnă pe marginea saltelei.

La dreapta ca și la stînga, alte trupuri sînt culcate pe alte paturi, identice, înșirate lîngă peretele gol, de-a lungul căruia e fixată, la un metru deasupra capetelor, scîndura supraîncărcată de ranițe, de valize de lemn, de haine împăturite, kaki sau verzui. Puțin mai încolo, printre ustensilele de toaletă, se află un ceas deșteptător rotund, oprit desigur, care arată ora patru fără un sfert.

În camera vecină s-a strîns o grămadă de lume : oameni în picioare, majoritatea cu haine civile, care discută în mici grupuri, făcînd multe gesturi. Soldatul încearcă să-și croiască drum într-acolo, dar nu reușește să ajungă. Deodată, un personaj, căruia nu-i vede decît spatele barîndu-i trecerea, se întoarce spre el și rămîne nemișcat, cercetîndu-l cu ochii ușor strînși, ca din pricina

unui efort de atenție. Rînd pe rînd, vecinii se întorc să-l privească, brusc încremeniți, tăcuți, strîngînd ușor pleoapele. Curînd se află în centrul unui cerc, care se mărește treptat pe măsură ce siluetele se dau îndărăt, doar fețele lor palide rămînînd vizibile, din ce în ce mai depărtate una de alta, la distanțe egale, ca un șir de felinare de-a lungul unei străzi rectilinii. Șirul pendulează ușor, pentru ca apoi să se așeze pe linia de fugă a perspectivei. Coloanele de fontă neagră se profilează net pe albul zăpezii. În fața celei mai apropiate se află puștiul, care-l privește cu ochii săi holbați :

— De ce stai așa, spune el, ești bolnav ?

Soldatul face un efort să-i răspundă :

— O să-mi fie mai bine.

— Iar nu găsești cazarma ?

— Nu... Vreau acum să mă întorc.

— De ce n-ai capelă pe cap ? Toți soldații au o capelă... Sau o cască...

După o pauză, copilul continuă, cu o voce și mai scăzută :

— Tatăl meu are o cască.

— Unde-i tatăl tău ?

— Nu știu. Pe urmă, rostind cu grijă fiecare cuvînt : Nu-i adevărat că a dezertat.

Soldatul își întoarce fața către copil.

— Cine spune că a dezertat ?

În loc de răspuns copilul șchioapătă cîțiva pași, cu piciorul țeapăn, brațul întins de-a lungul corpului, sprijinindu-se în cîrjă. Mai are doar un pas pînă la ușă. Spune din nou :

— Dar nu-i adevărat. A mai spus și că ești un spion. Nu ești un soldat adevărat : ești un spion. Acolo în pachet ai o bombă.

— Uite că nici asta nu-i adevărat, spune soldatul.

Atunci au auzit amîndoi zgomotul foarte îndepărtat al motocicletei. Puștiul a fost primul care a ciulit urechea. A căscat nițel mai tare gura, iar capul s-a învîrtit încet de la un felinar la altul, spre capătul cenușiu al străzii, încă de pe-acum incert în lumina amurgului. Apoi s-a uitat la soldat și iarăși spre capătul străzii, în timp ce zgomotul creștea din ce în ce mai repede. Era un zgomot trepidant al unui motor în doi timpi. Copilul s-a tras îndărăt înspre pervazul ușii.

Dar zgomotul a început să descrească, pentru a redeveni peste puțin timp aproape de neauzit.

— Trebuie să ne întoarcem, a spus copilul.

L-a privit pe soldat și a spus încă o dată :

— Trebuie să ne întoarcem acasă.

S-a apropiat de soldat, a întins mîna spre el. Soldatul, după o ezitare, a apucat mîna și a

reuşit să se ridice în picioare, ajutîndu-se de umărul sprijinit în uşă.

Aceeaşi trepidaţie de motor a reînceput, în tăcerea din jur, îngroşîndu-se de astă dată, devenind mult mai desluşită. Bărbatul şi copilul s-au tras cu o aceeaşi mişcare îndărăt spre uşă. În curînd zgomotul a fost atît de aproape că s-au urcat pe treapta pragului şi s-au lipit de lemn unul lîngă celălalt. Bubuitul de ciocan pneumatic, care se repercuta în toate sensurile lovindu-se de faţade, venea fără îndoială din strada învecinată, cea care forma o răspîntie la zece metri de ascunzătoarea lor. S-au făcut şi mai mici în ungher. Motocicleta s-a ivit razant cu peretele vertical, în colţul casei. Era o motocicletă cu ataş, pe care se aflau doi soldaţi cu cască ; înainta încet prin mijlocul drumului, peste zăpada neatinsă.

Ce doi bărbaţi se văd din profil. Faţa celui care conduce, cel dinainte, e ceva mai sus decît aceea a însoţitorului său aşezat în ataş. Amîndoi au cam aceleaşi trăsături : regulate, alungite, slăbite poate de oboseală. Au ochii în fundul orbitelor, buzele strînse, pielea cenuşie. Mantalele lor, după formă şi culoare, seamănă cu acelea din uniforma obişnuită, dar casca e mai voluminoasă, mai grea, vîrîtă adînc pînă pe urechi şi pe ceafă. Maşina, murdară şi ea, pe jumătate acoperită

de noroi uscat, pare să fie un model destul de vechi. Bărbatul care conduce e perfect ţeapăn pe locul său, mîinile amîndouă înmănuşate, încleştate pe mînerele ghidonului. Celălalt se uită cînd în dreapta, cînd în stînga, dar numai înainte, aproape fără să-şi mişte capul. Pe genunchi ţine o puşcă mitralieră de culoare neagră, a cărei ţeavă iese din caroseria de tablă.

Au trecut fără să se uite îndărăt şi, după răscruce, şi-au continuat drumul drept înainte. Peste vreo douăzeci de metri au dispărut pe după unghiul imobilului care formează colţul din faţă.

Cîteva secunde mai tîrziu, zgomotul a încetat brusc. Mai mult ca sigur se oprise motorul. După vacarm urmează o linişte desăvîrşită. N-au mai rămas decît cele două linii paralele scobite în zăpadă de cele trei roţi ale vehiculului, aliniate perfect prin cîmpul vizual ce se întinde între cele două creste de piatră verticale.

Cum asta dura prea mult, puştiul şi-a pierdut răbdarea şi a ieşit din ascunzătoare. Soldatul nu şi-a dat seama imediat, căci copilul pînă atunci stătea ghemuit în spatele său ; soldatul l-a văzut pe neaşteptate în mijlocul trotuarului şi i-a făcut semn să vină înapoi. Copilul însă şi-a îngăduit încă trei paşi înainte, astfel încît să se plaseze lîngă felinarul care avea chipurile să-l ascundă.

Tăcerea continua. Puştiul, care devenea tot mai îndrăzneţ pe măsură ce trecea timpul, s-a depărtat cu cîţiva metri înspre răscruce. De frică să nu atragă şi el atenţia motocicliştilor nevăzuţi, soldatul n-a îndrăznit să-l strige ca să-l împiedice să meargă mai departe. Copilul a continuat să meargă pînă la locul de unde se putea observa toată strada transversală ; întinzînd capul, a riscat o privire într-acolo pe unde plecase motocicleta. La oarecare distanţă în sectorul acela, o voce bărbătească a strigat un ordin scurt. Dintr-un salt, puştiul a făcut stînga-împrejur şi a luat-o la goană ; a trecut din nou prin faţa soldatului, cu pulpanele pelerinei fluturîndu-i peste umeri. Înainte de a-şi da seama, soldatul a şi fost pe urmele lui, cînd motorul în doi timpi s-a pornit din nou, umplînd dintr-o dată împrejurimile cu exploziile sale. Soldatul a început şi el să fugă, greoi, în vreme ce copilul dădea colţul străzii următoare.

În urma lui, bubuitul a devenit foarte iute asurzitor. Apoi s-a făcut auzit un scrîşnet lung : motocicleta luase un viraj prea brusc şi derapase pe zăpadă. În acelaşi timp, motorul se opreşte din nou. Vocea dură a strigat : „Stai", de două ori, fără cea mai mică urmă de accent. Soldatul aproape ajunsese în colţul străzii pe unde cotise copilul cu cîteva clipe înainte. Motocicleta a

plecat din nou, acoperind vocea aceea puternică care repeta pentru a treia oară „stai" şi îndată soldatul a recunoscut pîrîitul sec şi sacadat al mitralierei amestecat cu tumultul.

A simţit o lovitură puternică în călcîiul bocancului drept. A mers mai departe. Cîteva gloanţe au izbit în piatră lîngă el. Tocmai cînd dădea colţul, s-a auzit păcănitul unei alte rafale. O durere ascuţită l-a străpuns în partea stîngă. Pe urmă, totul s-a oprit. Nu mai putea fi atins, ocrotit de zid. Ţăcănitul mitralierei încetase. Motorul tăcuse, desigur cîteva clipe mai înainte. Soldatul nu-şi mai simţea corpul, continua să alerge de-a lungul zidului de piatră. Uşa imobilului nu era închisă, s-a deschis de la sine cînd soldatul a împins-o. A intrat. A închis uşa încet ; ivărul închizîndu-se, a făcut un zgomot uşor.

Pe urmă s-a culcat pe pămînt, în beznă, ghemuit ca un cocoş de puşcă, cu cutia sub burtă. Şi-a pipăit dosul bocancului. Avea o tăietură adîncă, oblică pe ştaif şi pe călcîi. Piciorul n-a fost atins. Paşi grei şi voci zgomotoase au răsunat în stradă.

Paşii se apropiau. O lovitură surdă a răsunat în lemnul uşii, apoi din nou vocile, aspre, mai degrabă joviale, într-o limbă de neînţeles rostită tărăgănat. Un zgomot de paşi solitari din ce în ce mai slabi. Cele două voci, una foarte aproape,

alta puţin mai departe, au schimbat trei sau patru fraze scurte. S-a bătut în ceva, într-o altă uşă probabil, şi din nou în cea de aici, cu pumnul, de mai multe ori, dar parcă fără convingere. Vocea cea mai depărtată a strigat şi cîteva cuvinte străine, iar vocea de aici a început să rîdă cu poftă. Cele două rîsete şi-au răspuns apoi.

Şi paşii grei ai amîndurora s-au îndepărtat împreună, o dată cu vocile şi rîsetele. În tăcerea care s-a lăsat din nou, zgomotul motocicletei a reînceput, apoi a scăzut treptat, pînă ce nu s-a mai auzit.

Soldatul a vrut să-şi schimbe poziţia, o durere vie l-a străpuns într-o parte, o durere foarte violentă, dar nu insuportabilă. Era mai ales obosit. Îi venea să vomite.

Atunci a auzit vocea gravă a puştiului, foarte aproape de el, în beznă, dar n-a înţeles ce-i spune. A simţit că-şi pierde cunoştinţa.

În sală e lume multă adunată: bărbaţi, în picioare, cei mai mulţi în haine civile, care vorbesc în mici grupuri făcînd multe gesturi. Soldatul încearcă să-şi croiască drum. Ajunge în sfîrşit într-o zonă mai liberă, unde, aşezaţi la mese, oamenii beau vin şi discută într-una cu

multe gesturi şi exclamaţii. Mesele sînt foarte înghesuite, iar trecerea tot anevoioasă printre bănci, scaune şi spinări ; dar vezi mai bine unde te duci. Din nenorocire, toate locurile par să fie ocupate. Mesele rotunde, patrate sau dreptunghiulare sînt aşezate în toate direcţiile fără nici o intenţie de ordonare. Unele n-au mai mult de trei sau patru băutori în jur ; cele mai mari, lungi şi prevăzute cu bănci, îngăduie să fie servite vreo cincisprezece persoane. Mai încolo se află tejgheaua, în spatele căreia stă aplecat patronul, un bărbat zdravăn, înalt de statură, care iese şi mai mult în evidenţă dat fiind locul mai ridicat pe care-l ocupă. Între tejghea şi ultimele mese ocupate, un spaţiu foarte strîmt e blocat la mijloc de un grup de consumatori care stau în picioare, îmbrăcaţi mai lejer cu mantale scurte de oraş sau şube cu guler de blană şi ale căror pahare, aşezate, la îndemînă, în faţa patronului, sînt în parte vizibile în intervalele libere care rămîn, ici şi colo, printre busturile ridicate şi braţele în atitudini demonstrative. Unul din personaje, puţin mai la o parte, spre dreapta, în loc să se amestece în discuţia prietenilor săi, se reazemă cu spatele de marginea tejghelei ca să privească în sală băutorii aşezaţi la mese, soldatul.

Acesta ochește în sfîrșit nu departe de el, o măsuță la care se putea ajunge mai lesne, ocupată fiind doar de alți doi militari : un caporal de infanterie și un brigadier. Nemișcați și tăcuți și unul și celălalt, au o atitudine rezervată care contrastează cu a celor din jur. Între ei se află un scaun liber.

După ce a reușit, fără prea mare trudă, să ajungă la el, soldatul pune o mînă pe spătar și întreabă dacă poate să se așeze. Îi răspunde caporalul : erau cu un camarad, dar acesta, plecat pentru un minut, pare că nu se mai întoarce : probabil că s-a întîlnit pe undeva cu vreo cunoștință ; n-are decît să ia locul pînă vine. Asta și face soldatul, mulțumit că a găsit un scaun să se odihnească.

Ceilalți doi nu spun nimic. Nu beau, nici măcar n-au pahare dinaintea lor. Vacarmul sălii din jurul lor nu pare să le ajungă la urechi, nici agitația pînă sub ochii cu care privesc în gol, de parcă ar dormi cu pleoapele deschise. Oricum, nu un același spectacol contemplă și unul și altul cu atîta perseverență, căci cel din dreapta e întors spre peretele din stînga, în întregime gol în locul acela, de vreme ce afișele albe sînt lipite mai în față, iar cel de-al doilea în direcția opusă, în direcția tejghelei.

La jumătatea distanței pînă la tejgheaua deasupra căreia patronul își apleacă bustul masiv între brațele desfăcute, o slujnică tînără se mișcă printre mese cu tava încărcată. Caută cu privirea punctul spre care să se ducă ; deocamdată oprindu-se, pentru o clipă, se răsucește în loc ca să privească în toate părțile ; cu toate acestea, nu-și mișcă picioarele, nici pulpele și aproape că nici partea de jos a trupului, aflată sub fusta largă și plisată, ci doar capul cu păr negru strîns într-un coc greu, și nițel bustul ; iar cele două brațe întinse, care susțin tava la înălțimea feței, țin tava în același loc, în timp ce ea se întoarce în partea cealaltă, rămînînd, răsucită astfel, un timp destul de lung.

După direcția în care se uită, soldatul își închipuie că l-a observat pe el și deci se va apropia să ia comanda, sau poate chiar îl va servi imediat, pentru că duce pe tavă o sticlă de vin roșu pe care de altfel o apleacă periculos, riscînd s-o facă să alunece de pe suportul căruia nu-i supraveghează poziția orizontală. Dedesubt, însă, în traiectoria unei iminente căderi, capul chel al unui muncitor bătrîn nu pare să bănuiască primejdia ce-l amenință, continuînd să-și apostrofeze vecinul din stînga, sau să-l îndemne, sau să-l ia energic drept martor, clătinînd cu mîna dreaptă paharul încă plin care amenință să se

verse. Atunci soldatul se gîndeşte că nu există nici un pahar pe masa unde s-a aşezat. Iar tava n-aduce decît această singură sticlă şi nimic altceva care să-l poată satisface pe noul client. De altfel, chelneriţa n-a găsit nimic interesant în sectorul acela şi privirea ei isprăveşte de făcut înconjurul sălii, iar după ce l-a depăşit pe soldat şi pe cei doi de lîngă el, trece acum pe deasupra altor mese, de-a lungul peretelui unde sînt prinse cu patru pioneze micile afişe albe, apoi spre geamul de la vitrina cu perdeluţă plisată care-o maschează pînă la înălţimea capului şi cu cele trei bile de email în basorelief de pe faţa exterioară, apoi spre uşă, şi ea perdeluită pe jumătate şi împodobită cu cuvîntul „cafenea" scris invers, apoi la tejghea dinaintea căreia stau cei cinci sau şase bărbaţi în costume de orăşeni, iar în capătul din dreapta ultimul dintre ei priveşte într-una spre masa soldatului.

Acesta îşi mută privirea între picioarele scaunului. Plutonierul îşi ţine acum ochii aţintiţi pe gulerul mantalei, pe locul unde sînt cusute cele două romburi de postav verde, purtînd numărul matricol.

— Va să zică, spune el, ai fost la Reichenfels ? şi în acelaşi timp îşi împinge bărbia înainte cu o mişcare rapidă, abia schiţată.

Soldatul încuviinţează :

— Da, eram şi eu pe-acolo.

— Va să zică erai, precizează plutonierul, repetîndu-şi gestul pentru a arăta semnul distinctiv al regimentului.

— Celălalt la fel, spune caporalul de infanterie, cel de adineauri...

— Dar el a luptat, i-o retează plutonierul. Apoi, neprimind un răspuns : Se pare că unii şi-au cam pierdut cumpătul.

Se întoarce spre caporal, care face un gest vag că n-are habar, sau că trebuie să se potolească.

— Nimeni nu şi-a păstrat cumpătul, spune soldatul.

Dar plutonierul protestează :

— Ba unii da ! N-ai decît să-l întrebi pe mărunţelul care era aici în locul dumitale.

— Bine, dacă vrei dumneata, admite soldatul. Asta depinde ce înţelegi prin „a-şi pierde cumpătul".

— Vreau să spun : unii au luptat, iar alţii nu.

— Totuşi, pînă la urmă, au dat toţi bir cu fugiţii.

— La ordin ! Să nu confudăm.

— Toţi au dat bir cu fugiţii la ordin, spune soldatul.

Plutonierul ridică din umeri. Îl priveşte pe caporalul de infanterie, parcă ar fi aşteptat de la

el un sprijin. Pe urmă se întoarce spre geamul cel mare care dă în stradă. Murmură :

— Ofiţeri împuţiţi ! Şi, după cîteva secunde, din nou : Ofiţeri împuţiţi, asta erau.

— Asta-i foarte adevărat, aprobă caporalul. Soldatul încearcă să vadă în dreapta sau mai în spate dacă tînăra chelneriţă nu se hotărăşte să vină spre ei. Dar degeaba se scoală pe jumătate de pe scaun, să privească pe deasupra capetelor băutorilor din jur, n-o zăreşte nicăieri.

— Nu-ţi face sînge rău, spune caporalul. Cînd o să se întoarcă, o să-l vezi. Îi zîmbeşte mai curînd amabil şi adaugă, crezînd că soldatul tot îl mai caută cu privirea pe camaradul absent : Trebuie să fie alături, în sala de biliard, a găsit probabil un prieten.

— Poţi să-l întrebi, reia plutonierul dînd din cap, el a luptat, poţi să-l întrebi.

— Bine, spune soldatul, dar acum e totuşi aici. Vrînd-nevrînd, a ajuns şi el aici, ca toţi ceilalţi.

— La ordin, vă spun eu, şi, după ce se gîndeşte o clipă în tăcere, încheie ca pentru el : Ofiţeri împuţiţi, asta erau.

— Asta-i foarte adevărat, aprobă caporalul. Soldatul întreabă :

— Dumneata ai fost acolo, la Reichenfels ?

— Ei, nu chiar... răspunde caporalul, eram ceva mai spre vest, amîndoi. Ne-am retras ca să nu fim prinşi, cînd au spart frontul, prin spate.

— La ordin ! Să nu confundăm, precizează plutonierul.

— Şi a fost totul rapid, spune caporalul, nu se mai putea tărăgăna. Cei din al douăzeci şi optulea, în flancul stîng, care au aşteptat prea mult, s-au lăsat luaţi ca din oală, ca nişte ţînci.

— Acum, spune soldatul, orice-am face, tot acolo o să ajungem. Mai devreme sau mai tîrziu, oricum ne umflă.

Plutonierul îi aruncă o privire, dar preferă să se adreseze unui interlocutor imaginar, aşezat în partea opusă :

— Nu-i sigur nimic, încă nu ne-am spus ultimul cuvînt.

E rîndul soldatului să ridice din umeri. De astă dată se scoală de-a binelea să încerce să atragă atenţia pentru a fi, în sfîrşit, servit cu băutură. Aude, la masa vecină, o frază la întîmplare, lansată cu voce mai ridicată chiar în mijlocul unei discuţii : „Păi, spioni sînt peste tot !“ După această declaraţie se lasă tăcere. Urmează apoi, de la celălalt capăt al mesei, un comentariu mai lung, în care nu recunoaşte decît verbul „împuşca“ ; restul se pierde în confuzia

generală. Şi încă o formulă se detaşează, atunci cînd soldatul îşi reia locul pe scaun : „Unii au luptat, alţii nu".

Din nou brigadierul începe să privească romburile verzi de pe gulerul mantalei, repetă : „Nu ne-am spus ultimul cuvînt", apoi, aplecat spre caporal, ca o mărturisire : „Agenţi ai inamicului, aşa mi s-a spus, care sînt plătiţi pentru a distruge moralul".

Celălalt n-a clintit. Brigadierul, care a aşteptat în zadar o replică, aplecat peste muşamaua cu pătrăţele albe şi roşii, pînă la urmă se aşază din nou drept pe scaunul său. Puţin mai tîrziu spune : „Ar trebui să vedem", dar fără să-şi ducă mai departe gîndul, şi atît de încet că abia se aude. Şi unul şi celălalt sînt acum tăcuţi, privind nemişcaţi în gol, fiecare drept înainte.

Soldatul i-a părăsit cu intenţia de-a afla unde se ascunde tînăra femeie cu părul greu şi întunecat. Totuşi, ajuns printre mesele îngrămădite, şi-a spus că, la urma urmei, n-avea chiar atîta poftă să bea.

Cînd să iasă, după ce-a ajuns nu prea departe de tejghea şi de grupul de tîrgoveţi, i-a venit brusc în minte soldatul care fusese la Reichenfels şi luptase atît de glorios. Cel mai important era să-l găsească pe el şi să-i vorbească, să-l facă să-şi spună povestea. Imediat după aceea,

soldatul traversează iar în sens invers sala printre bănci, scaune şi spinările băutorilor de la mese. Cei doi de acolo sînt mereu singuri, în aceeaşi poziţie în care i-a lăsat. În loc să meargă pînă la ei, o ia direct spre fund, ca să ajungă într-o zonă unde toată lumea e în picioare : o mulţime de oameni îngrămădindu-se şi înghesuindu-se, care se îndreaptă spre partea stîngă, dar înaintează foarte încet din pricina locului de trecere îngust, de care se apropie totuşi, puţin cîte puţin, între o porţiune de perete ieşită mai înafară şi trei mari cuiere circulare supraîncărcate cu veşminte, aflate la capătul tejghelei.

În timp ce înaintează şi el, în voia valului de oameni — nu chiar aşa repede pentru că se află la margine — soldatul se întreabă de ce i s-a părut deodată atît de urgent să stea de vorbă cu omul acela, care n-o să-i poată spune decît ce ştia şi pînă atunci. Înainte de-a ajunge în încăperea următoare, unde, printre noile mese, se află pesemne un biliard ascuns sub o prelată protectoare, chelneriţa cu părul negru şi eroul de la Reichenfels, el a renunţat la proiectul său.

În locul acela e plasată pesemne scena în care toţi cei adunaţi acolo se dau la o parte, tăcuţi, din jurul său, iar soldatul rămîne singur în centrul unui imens cerc de chipuri palide...

Dar scena asta nu duce la nimic. De altfel, soldatul nu mai e în mijlocul unei mulţimi, nici mute, nici zgomotoase ; a ieşit din cafenea şi merge pe stradă. E o stradă obişnuită : lungă, dreaptă, mărginită de case care seamănă toate între ele, cu faţade plate, cu deschizături uniforme. Ninge ca de obicei, cu fulgi mici, lenţi şi deşi. Trotuarele sînt albe, la fel şi caldarîmul străzilor, pervazul ferestrelor, pragul uşilor. Cînd o uşă nu-i închisă bine, zăpada, alungată de vînt în cadrul uşilor, pătrunde în partea de jos a fantei înguste, verticale, unde rămîne apoi ca un mulaj de cîţiva centimetri înălţime, după ce soldatul deschide larg uşa. Puţină zăpadă s-a strîns chiar şi înăuntru, formînd o dîră lungă din ce în ce mai subţire, mai largă la început, apoi tot mai îngustă, care de altfel s-a topit în parte, lăsînd în jurul ei o margine umedă şi neagră pe lemnul prăfuit al podelei. Coridorul e marcat şi de alte dîre negre, la aproximativ cincizeci de centimetri una de alta, tot mai şterse pe măsură ce înaintează spre scara ale cărei prime trepte se ghicesc undeva departe în fund. Deşi petele astea au o formă nesigură, schimbătoare, franjurată ici-colo de zone intermediare mai estompate, se poate totuşi crede că-i vorba de urmele lăsate de nişte pantofi cu număr mic.

În dreapta şi în stînga coridorului dau nişte uşi laterale, la intervale egale şi alternînd în mod regulat, una la dreapta, una la stînga, una la dreapta etc... Şi tot aşa, pînă ce nu mai vezi nimic, sau aproape nimic, căci primele trepte ale scării încă se mai deslușesc, departe în fund, mai viu luminate. Silueta măruntă a unei femei sau copil, devenită cu totul minusculă din pricina depărtării considerabile, se sprijină cu o mînă de bila mare şi albă cu care se termină balustrada.

Pe măsură ce soldatul înaintează, sporeşte şi impresia că imaginea pe care-o vede se trage îndărăt. Pe dreapta însă una din uşi s-a deschis. De altfel, acolo se şi opresc urmele de paşi. Declic. Beznă. Declic. Lumină galbenă într-un vestibul îngust. Declic. Beznă. Declic. Soldatul se află din nou în odaia patrată, mobilată cu un scrin, o masă şi un pat-divan. Masa e acoperită cu o muşama în carouri. Deasupra comodei, pe perete, e fixată fotografia unui militar în ţinută de campanie. În loc să stea la masă, bînd vin şi mestecîndu-şi încet pîinea, soldatul e lungit pe pat ; are ochii închişi, pare că doarme. În jurul său sînt trei personaje, nemişcate, în picioare, care îl privesc fără să spună nimic : un bărbat, o femeie şi un copil.

În imediata apropiere a feței, la căpătîiul patului, femeia e ușor aplecată înainte și cercetează cu atenție trăsăturile crispate ale celui care doarme, ascultîndu-i respirația greoaie. Mai la o parte, lîngă masă, se află puștiul, îmbrăcat tot cu perelina lui neagră și bereta pe cap. La piciorul patului, al treilea personaj nu e invalidul cu cîrje de lemn, ci un bărbat mai în vîrstă, cu craniul dezgolit de-o frunte înaltă, îmbrăcat într-o scurtă căptușită cu blană, pantofi de lac ocrotiți de niște ghetre mici. A păstrat mănușile din piele fină, cenușie ; cea din mîna stîngă e deformată în dreptul inelarului din pricina monturii de la inel. Umbrela cu mîner de fildeș și husă de mătase a rămas probabil în vestibul, sprijinită oblic de cuier.

Soldatul e culcat pe spate, complet îmbrăcat cu moletiere și bocanci. Brațele i se odihnesc de-a lungul trupului. Mantaua e descheiată ; dedesubt tunica de la uniformă e pătată de sînge în partea stîngă, aproape de mijloc.

Nu. În realitate, la ieșirea din cafeneaua înțesată de lume, scena e ocupată de-un alt rănit. Soldatul abia a închis ușa, cînd vede apropiindu-se de el un tînăr camarad, recrut din anul precedent, pe care l-a întîlnit în mai multe rînduri în timpul retragerii, și chiar azi-dimineață la spital ; acesta se pregătește să intre și el în

cafenea. Timp de-o secundă, soldatul își închipuie că-l are în față pe viteazul combatant anunțat, acela căruia plutonierul îi lăuda adineauri purtarea. Își dă repede seama de imposibilitatea unei asemenea coincidențe : tînărul era într-adevăr la Reinchenfels în momentul atacului inamic, însă în regimentul din care făcea și el parte, după cum dovedesc romburile verzi de la uniformă ; dar această unitate nu număra nici măcar un singur erou, așa cum lăsase destul de clar să se înțeleagă plutonierul. Cînd soldatul e pe punctul să se încrucișeze cu camaradul său, făcîndu-i un simplu semn cu capul, acesta se oprește să-i vorbească :

— Prietenului dumitale, spune el, pe care te-au dus să-l vezi azi-dimineață la chirurgie, nu-i merge prea bine. Și de mai multe ori a cerut să vii.

— Bine, spune soldatul, am să mă întorc.

— Atunci cît mai repede. Nu mai are mult de trăit.

Tînărul a și pus mîna pe clanța de aramă, cînd se întoarce ca să adauge :

— Spune că are ceva să-ți înmîneze. După ce se gîndește puțin : Asta din cauza delirului, probabil.

— Mă duc să văd, spune soldatul.

Pornește la drum imediat cu pasul vioi, luînd

drumul cel mai scurt. Peisajul pe care-l străbate nu mai e acela al marelui oraş simetric şi monoton, cu străzile sale aliniate şi tăiate în unghiuri drepte. Şi încă nu e zăpadă. Ba chiar timpul e mai degrabă blînd pentru anotimpul acesta. Casele sînt scunde, într-un stil demodat, uşor baroc, supraîncărcat de ornamente în volute, cornişe în basorelief, coloane cu capiteluri cizelate care încadrează uşile, balcoane cu console sculptate, pîntecoase şi complicate, servind de parapet. Ansamblul se armonizează destul de bine cu lampadarul din colţul străzii, vechile felinare cu gaz transformate, construite dintr-o coloană de fontă mai largă la bază şi avînd deasupra, la trei metri de sol, o alcătuire în formă de liră cu coarnele răsucite, de care e suspendat globul cu un bec mare înăuntru. Coloana nu e peste tot netedă, ci, dimpotrivă, încinsă de mai multe inele de diverse forme şi mărimi, punînd în evidenţă la diferite înălţimi schimbările de calibru, îngroşări, îngustări, proeminenţele în formă de bilă sau de fus ; inelele sînt numeroase mai ales spre vîrful conului, care constituie baza sistemului ; în jurul acestui con şerpuieşte o ghirlandă de iederă stilizată, mulată în metal, care se repetă, identic, pe fiecare felinar.

Spitalul nu e însă decît o clădire militară, o construcţie clasică, în fundul unei vaste curţi goale, acoperite de pietriş, despărţită de bulevard şi de arborii desfrunziţi de acolo printr-un grilaj de fier foarte înalt, cu amîndouă canatele porţii deschise. De fiecare parte gheretele santinelelor sînt goale. În mijlocul imensei curţi se află un singur om, un gradat, cu tunică, centiron şi chipiu pe cap ; s-a oprit, pare că se gîndeşte ; neagră, umbra i se conturează la picioare pe pietrişul alb.

Cît priveşte sala unde se află rănitul, aceasta nu-i decît o cameră obişnuită cu paturi metalice date cu lac alb — un decor neutru de asemenea, în afară de cutia înfăşurată în hîrtie cafenie pusă pe scîndura pentru efecte.

Aşadar, cu această cutie în braţe, soldatul merge pe străzile înzăpezite, de-a lungul înaltelor faţade plate, căutînd locul întîlnirii, ezitînd între mai multe răscruci asemănătoare, socotind că, pentru a determina exact locul, în oraşul ăsta mare şi prea geometric, felul în care i-a fost descris e cu totul insuficient. Şi, pînă la urmă împingînd uşa rămasă întredeschisă, pătrunde din nou într-o clădire ce pare nelocuită. Coridorul, vopsit în cafeniu pînă la jumătatea pereţilor, pare la fel de pustiu ca şi străzile : uşi fără ştergătorul de rogojină, fără carte de

vizită prinsă în pioneze, fără toate acele unelte mărunte lăsate ici și colo pentru cîteva minute și care în general trădează viața unei case, și cu pereții pe de-a întregul goi, excepție făcînd totuși afișul cu apărarea pasivă impus prin lege.

Și apoi, ușa laterală care se deschide într-un vestibul îngust, unde se află, rezemată de-un cuier oarecare, umbrela aceia în teacă de mătase neagră.

O altă ieșire însă îți îngăduie să părăsești imobilul fără să fi văzut de cel care te pîndește la intrare : dă în strada transversală, la capătul unui al doilea coridor, perpendicular pe primul, în stînga scării cu care acesta se termină. De altfel, strada e aidoma cu cea dinainte ; iar puștiul se află acolo, la postul său, lîngă felinar, așteptîndu-l pe soldat ca să-l conducă pînă la birourile militare, care de bine de rău servesc și de cazarmă, și de infirmerie.

În orice caz, cu intenția asta au pornit-o la drum. Dar răscrucile se înmulțesc, și tot așa și bruscele schimbări de direcție, și întoarcerile îndărăt. Și nesfîrșitul marș prin noapte continuă. Copilul merge din ce în ce mai repede, așa că soldatul curînd nu-l mai poate urma și rămîne singur, fără altă posibilitate decît să ceară undeva adăpost să doarmă peste noapte. N-are de ales și trebuie să se mulțumească cu prima ușă

deschisă pe care-o întîlnește în cale. E tot apartamentul tinerei femei cu șorț cenușiu, păr negru, ochii pali și vocea gravă. Nu-și dăduse seama de la început că în camera aceea unde i s-a dat să bea și să mănînce pîine, acolo, sub fotografia înrămată a soțului în ținută de campanie, care împodobește peretele de deasupra scrinului, se afla și un divan înafară de masa dreptunghiulară acoperită cu o mușama în carouri.

În partea de sus a peretelui din fața patului, cam în colțul tavanului, se află o mică linie neagră, sinuoasă, lungă de vreo doisprezece centimetri sau ceva mai mult, poate o fisură în tencuiala de ipsos, poate un fir de păianjen plin de praf, poate un simplu cusur al grundului alb, scos în evidență de lumina crudă a becului care atîrnă de capătul firului gol și se leagănă la capătul acestui fir într-o mișcare lentă de pendul. În același ritm, dar în sens invers, umbra insului cu galoane descusute și cu pantaloni de civil (oare-i acela pe care invalidul îl numea locotenentul ?), umbra fixată pe sol oscilează în dreapta și în stînga, lîngă ușa închisă, de o parte și de alta a trupului nemișcat.

Acest fals locotenent (totuși însemnele care lipseau de pe tunică erau cele de caporal, urma lor rămînea net vizibilă pe stofa cafenie), omul

asta care-i aduna astfel pe răzleţi, pe răniţi sau pe bolnavi, se aplecase probabil mai înainte pe terasa de la primul etaj, aceea care se deschide exact deasupra uşii, ca să încerce să vadă, în semiîntuneric, pe cel care voia să intre. Ceea ce totuşi nu e de ajuns pentru a rezolva problema principală : cum de a ştiut că se afla cineva pe prag ? Să fi ciocănit puştiul, cînd a sosit, în uşa deschisă ? Aşa că soldatul, după ce şi-a ajuns în sfîrşit din urmă călăuza, cu o întîrziere considerabilă, de vreme ce nu se mai ţinea decît de urmele sale, nu bănuise că prezenţa sa a şi fost anunţată. Şi în timp ce, cocoţat pe treapta cea îngustă, încerca zadarnic să descifreze inscripţia gravată pe plăcuţa lustruită, peste care îşi tot trecea vîrful degetelor, trei metri mai sus, gazda cerceta cu de-amănuntul o bucată din manta care ieşea înafara cadrului uşii : un umăr, o mînecă pătată, îndoită peste un pachet de forma şi dimensiunile unei cutii de pantofi.

Nici o fereastră totuşi nu era luminată, iar soldatul crezuse că şi casa asta, ca şi celelalte, e fără nici un locatar. După ce a împins uşa, şi-a dat imediat seama că se înşelase : acolo încă mai locuiau numeroşi locatari (ca şi peste tot, fără îndoială) şi se iveau unul după altul din toate părţile, o femeie tînără stînd ghemuită în

fundul coridorului, în colţul scării undeva pe stînga, o altă femeie deschizînd pe neaşteptate uşa, în sfîrşit, o a treia uşă, pe dreapta, dîndu-i drumul, după oarecare şovăială, în vestibulul care duce şi de astă dată spre încăperea patrată unde soldatul se află culcat acum.

Stă întins pe spate. Are ochii închişi. Pleoapele sînt cenuşii, ca şi fruntea şi tîmplele, dar amîndoi pomeţii sînt de-un trandafiriu puternic. Pe obrajii scofîlciţi, în jurul gurii întredeschise şi pe bărbie, barba, foarte neagră, e mare de cel puţin patru sau cinci zile. Cearşaful, tras pînă sub bărbie, se ridică din cînd în cînd din cauza respiraţiei niţel cam şuierătoare. O mînă roşietică şi pătată de negru la încheieturile degetelor iese printr-o parte şi spînzură pe marginea patului. În cameră nu se mai află nici bărbatul cu umbrelă, nici puştiul. Nu mai e decît femeia, aşezată la masă, dar cam într-o parte, în aşa fel încît să stea cu faţa întoarsă către soldat. Tricotează ceva din lînă neagră ; dar lucrul e abia la început, ghemul mare e alături, pe muşamaua în carouri albe şi roşii cu marginile atîrnînd în jurul mesei, făcînd pe la colţuri cute ţepene în formă de cornete întoarse.

Restul camerei nu e chiar aşa cum îşi aduce aminte soldatul ; fără a mai pune la socoteală divanul, pe care abia dacă-l remarcase în timpul primei vizite, mai e de semnalat măcar încă un lucru important : o fereastră înaltă, mascată cu totul acum de perdele mari şi roşii, care cad din tavan pînă la podea. Divanul, deşi e lat, a putut lesne trece neobservat, pentru că e aşezat în colţul ascuns privirii celui care trece pragul, chiar de batanta uşii ; şi apoi, soldatul stătea cu spatele la el în timp ce bea şi mînca aşezat la masă ; şi, în plus, dădea prea puţină atenţie mobilelor, aşa cum era cu simţurile tocite de oboseală, de foame şi de frigul de afară. Cu toate acestea, se miră că privirea nu i-a fost atrasă de ceea ce atunci, ca şi acum, se găsea drept în faţa sa : fereastra sau, în orice caz, perdelele roşii făcute dintr-o stofă subţire şi strălucitoare care seamănă cu satenul.

Perdelele probabil că nu erau trase ; căci, aşa cum sînt astăzi, lăsate în plină lumină, e cu neputinţă să nu-l fi izbit culoarea lor. Fără îndoială, chiar şi fereastra era vizibilă, acolo, între cele două fîşii roşii verticale, foarte înguste, puţin luminate, şi astfel mult mai discrete. Dar, dacă se făcea ziuă, unde dădea fereastra ? Era oare priveliştea unei străzi care se decupa în patrate pe sticla geamurilor ? Dată fiind monotonia cartierului, spectacolul n-ar fi fost prin nimic remarcabil. Sau era vorba de altceva : o curte, atît de strîmtă poate, atît de întunecată la nivelul parterului, încît de-acolo nu venea nici un fel de lumină şi care nu reţinea prin nimic interesul, mai ales dacă plasele dese te împiedicau să desluşeşti elementele exterioare.

În ciuda acestor raţionamente, soldatul rămîne la fel de tulburat de lacuna din memoria sa. Se întreabă dacă a fost cu putinţă să-i scape şi altceva din cele care-l înconjoară, şi dacă şi acum continuă să-i scape. I se pare foarte urgent să facă pe loc un inventar precis al camerei. Acolo e căminul din care încă nu a reţinut aproape nimic : un cămin oarecare, din marmură neagră, avînd deasupra o oglindă mare dreptunghiulară ; tăblia de fier, ridicată, lasă să se vadă un morman de cenuşă, dar nici un fel de grătar ; pe poliţa de deasupra se află un obiect destul de lung, nu prea înalt — doar un centimetru sau doi, în partea lui cea mai ridicată — ce nu poate fi identificat din locul unde stă, nefiind atît cît trebuie plasat la marginea marmurii (şi poate e chiar mai lat decît pare) ; în oglindă se reflectă perdelele roşii, satinate, în ale căror cute strălucesc reflexe verticale... Soldatul are impresia că toate astea nu înseamnă nimic, în cameră ar trebui să se observe şi alte

amănunte, mult mai importante decît toate cele dinainte, mai ales un amănunt de care şi-a dat vag seama cînd a intrat aici, altă dată, în ziua vinului roşu şi a feliei de pîine... Nu-şi mai aminteşte ce era. Vrea să se întoarcă să privească mai atent spre scrin. Dar nu izbuteşte să se mişte decît foarte puţin, un soi de torpoare îi paralizează corpul întreg. Doar antebraţele şi mîinile se mişcă ceva mai lesne.

— Ai nevoie de ceva ? întreabă vocea gravă a tinerei femei.

E în aceeaşi poziţie, oprită în mijlocul lucrului, cu tricoul dinaintea pieptului, degetele la fel aşezate — un arătător ridicat, celălalt îndoit — ca şi cum mai avea să facă un ochi, faţa tot aplecată pentru a supraveghea execuţia, ochii însă ridicaţi spre capul patului. Are o figură îngrijorată cu trăsături severe, crispate mereu, din pricina atenţiei cu care lucrează, sau din pricina neliniştii, în legătură cu rănitul ăsta, picat ca din senin, sau poate din altă pricină, necunoscută de acesta din urmă.

— Nu, spune el, n-am nevoie de nimic.

Vorbeşte rar, că e şi el surprins, cuvintele detaşîndu-se nefiresc unele de altele, fără s-o facă dinadins.

— Te doare ?

— Nu, spune el. Nu pot... să-mi mişc... corpul.

— Nu trebuie să te mişti. Dacă ai nevoie de ceva, cere-mi mie. Asta e de la injecţia pe care ţi-a făcut-o doctorul. O să încerce să treacă şi astă seară, să-ţi mai facă una. (A reînceput să tricoteze, cu ochii din nou aplecaţi deasupra lucrului.) Dacă poate, mai spune ea. Nu mai eşti sigur de nimic acum.

Probabil că tot injecţia îi face soldatului greaţa aceea pe care o simte de la trezire. Îi e sete ; dar n-are chef să se scoale pentru a merge să bea apă de la robinet, la spălătoarele aflate în capătul coridorului. Mai bine îl va aştepta pe infirmierul cu scurta de pînză şi cizme de vînător să se întoarcă. Nu, nu-i asta : aici e femeia cu voce adîncă şi se îngrijeşte de el. Abia în momentul acesta îl cuprinde mirarea că se află iarăşi în odaia aceea care ţine de-o scenă foarte anterioară. Îşi aminteşte perfect de motocicletă, de coridorul întunecat unde s-a lungit, la adăpost, lîngă uşă. După aceea... nu mai ştie ce vine după aceea : nici spitalul desigur, nici cafeneaua plină de lume, nici marşul îndelungat pe străzile pustii, de acum înainte imposibil în starea în care se află. Întreabă :

— Rana e gravă ?

Femeia continuă să tricoteze ca şi cum n-ar fi auzit nimic. El repetă :

— Cum e rana ?

În acelaşi timp îşi dă seama că nu vorbeşte destul de tare, că vorbele-i rămîn pe buze. Totuşi a doua oară femeia a ridicat capul. Îşi pune lucrul pe masă, alături de ghemul mare şi negru, şi rămîne nemişcată, să-l privească în tăcere, cu atenţie, sau cu nelinişte, sau cu frică. În sfîrşit, se hotărăşte să întrebe :

— Ai spus ceva ?

El repetă încă o dată întrebarea. De astă dată, din gură îi ies sunete slabe, dar desluşite, de parcă vocea aceea cu intonaţii prea joase l-ar face să-şi recapete graiul ; dacă nu cumva femeia ghicise cuvintele citindu-i-le pe buze.

— Nu, spune ea, nu-i nimic grav. În curînd o să se termine totul.

— Să mă scol...

— Nu, nu astăzi. Nici mîine. Puţin mai tîrziu.

Dar el n-are timp de pierdut. Astă-seară se va scula.

— Cutia, spune el... Unde e ?

Pentru a se face înţeles trebuie să ia fraza de la capăt : „Cutia... pe care-o aveam cu mine ?"

Un surîs fugitiv îi trece pe faţa încordată :

— Nu-ţi face griji, e aici. A adus-o puştiul. Nu trebuie să vorbeşti atîta. Îţi face rău.

— Nu, spune soldatul, nu doare... prea tare.

N-a mai reluat tricotatul ; stă şi se uită la el, cu amîndouă mîinile aşezate pe genunchi. Seamănă cu o statuie. Faţa ei cu trăsături ferme şi regulate aminteşte de chipul femeii care l-a servit cu vin, într-o zi, altă dată, mai de mult. Face un efort ca să spună :

— Mi-e sete.

Probabil că nici măcar n-a mişcat buzele, fiindcă ea nu se scoală, nici nu răspunde, nici nu face un gest cît de mic. De altfel, ochii pali nu erau pesemne opriţi asupra lui, ci asupra altor băutori aflaţi mai încolo, la alte mese, spre fundul sălii, şi ea continuă să-şi rotească încet privirea, şi după ce l-a depăşit pe soldat şi pe cei doi camarazi ai săi, trece acum pe deasupra celorlalte mese înşirate de-a lungul peretelui unde sînt prinse cu patru pioneze micile afişe albe al căror text tipărit foarte mărunt încă mai reţine în faţa lui un grup compact de cititori, apoi spre geamul vitrinei cu perdeluţa plisată care o maschează pînă în dreptul ochilor, şi cele trei bile emailate, în basorelief pe partea dinafară, şi apoi zăpada care cade cu fulgi lenţi, grei şi deşi, o cădere uniformă şi verticală.

Şi stratul cel nou puţin cîte puţin aşternut astfel peste urmele din timpul zilei, rotunjind unghiurile, acoperind scobiturile, nivelînd suprafeţele, a făcut la iuţeală să se şteargă cărările gălbui lăsate de trecători de-a lungul caselor, urmele izolate ale puştiului, cele două brazde

paralele pe care motocicleta cu ataş le-a săpat în mijlocul drumului.

Dar mai întîi ar trebui să se convingă că zăpada cade şi acum. Soldatul îşi propune s-o întrebe pe tînăra femeie. Ştie ea oare de acolo, din camera aceea fără fereastră ? Va trebui să iasă, să meargă afară, să păşească prin uşa rămasă întredeschisă, să treacă din nou prin vestibulul unde a rămas umbrela cea neagră, şi prin şirul lung de coridoare, de scări înguste şi iar de coridoare cotind în unghiuri drepte şi intretăindu-se, unde riscă foarte uşor să se rătăcească înainte de-a ajunge în stradă.

Îi trebuie în orice caz mult timp ca să se întoarcă, şi acum iată-l pe copil în locul ei, aşezat cam pieziş la masă. Poartă un tricou cu guler pe gît, pantaloni scurţi, şosete de lînă şi pîslari. Îşi ţine bustul drept, fără să se rezeme de spătarul scaunului. Braţele amîndouă îi sînt ţepene, de o parte şi de alta, mîinile încleştate pe rezemătoarele laterale ale împletiturii de paie ; picioarele cu genunchii goi se leagănă între picioarele din faţă ale scaunului, executînd în cele două planuri paralele pendulaţii egale, dar de sens contrar. Cînd observă că soldatul îl priveşte, îndată se opreşte din mişcarea sa şi, ca şi cum ar fi aşteptat cu nerăbdare momentul acesta, ca să lămurească o chestiune ce-l preocupă, întreabă cu vocea lui plină de seriozitate care nu e a unui copil :

— De ce eşti aici ?

— Nu ştiu, spune soldatul. Puştiul probabil n-a auzit răspunsul, căci mai pune o dată întrebarea :

— De ce nu te-au dus la cazarma ta ?

Soldatul nu-şi mai aminteşte dacă a întrebat-o sau nu pe tînăra femeie ceva în legătură cu asta. Evident, nu puştiul l-a transportat pînă aici, şi nici invalidul. Mai trebuie să întrebe şi dacă a luat cineva cutia învelită în hîrtie cafenie ; sfoara nu mai ţinea, şi pachetul probabil s-a desfăcut.

— Ai să mori aici ? spune copilul.

Soldatul nu cunoaşte nici el răspunsul la întrebarea asta. E de altfel mirat că i se pune. O să încerce să obţină explicaţii ; dar nici n-a apucat să-şi formuleze neliniştile, că puştiul a şi făcut stînga-împrejur şi se îndepărtează în goană de-a lungul străzii rectilinii, fără ca măcar să-şi mai găsească timp pentru piruetele în jurul felinarelor de fontă pe care le depăşeşte unul după altul, fără să se oprească. Curînd nu mai rămîne pe suprafaţa netedă a zăpezii proaspete decît urmele sale, al căror contur e uşor de recunoscut deşi deformat din pricina goanei, apoi din ce în ce mai neclar pe măsură

ce fuga se înţelege, ajungînd pînă la sfîrşit îndoielnice, cu neputinţă de deosebit printre urmele celelalte.

Tînăra femeie nu s-a clintit de pe scaunul ei; răspunde fără să se lase prea mult rugată, pesemne pentru ca rănitul să stea liniştit. Copilul e cel care a venit să-i spună că soldatul de care ea se ocupase în ajun zăcea fără cunoştinţă, la intrarea unei case, la cîteva străzi de ei, închircit, fără grai, fără auz, fără să se mişte, ca un mort. Ea s-a hotărît imediat să se ducă. Un bărbat se afla deja lîngă trupul întins, un civil care trecea din întîmplare în momentul acela, spunea el, dar care de fapt părea că a asistat de departe la toată scena, ascuns în cadrul unei alte uşi. Fără nici o dificultate, ea i-a dat semnalmentele : un bărbat de-o anumită vîrstă, cu părul cărunt şi foarte rar, îmbrăcat confortabil cu mănuşi, ghetre şi o umbrelă cu măciulie de fildeş. Aceasta era aşezată jos, de-a curmezişul pragului. Uşa era larg deschisă. Omul stătea în genunchi lîngă rănit, căruia îi ridica mîna inertă, aşezîndu-şi degetele pe încheietură ca să-i simtă pulsul ; era mai mult sau mai puţin medic, deşi nu-şi exercita meseria. Tot el a dat ajutor să se transporte corpul pînă aici.

În ce priveşte cutia de pantofi, tînăra femeie nu-i remarcase poziţia exactă, nici chiar prezenţa ; trebuie că se afla niţel mai la o parte, împinsă de doctor pentru a proceda mai comod la sumara examinare. Deşi concluziile sale n-au fost cîtuşi de puţin precise, după părerea lui era oricum preferabil să fie culcat rănitul într-un loc decent, în ciuda riscurilor pe care le prezenta un transport fără targă.

N-au pornit-o însă imediat la drum, căci, îndată ce hotărîrea a fost luată, zgomotul de motocicletă a început din nou. Omul s-a grăbit să închidă uşa şi au aşteptat pe întuneric să treacă primejdia. Motocicleta s-a dus şi a venit, de mai multe ori, brăzdînd cu o mică viteză străzile învecinate, apropiindu-se, depărtîndu-se, iar apropiindu-se, dar intensitatea maximă a zgomotului scădea la fiecare trecere, maşina continuîndu-şi cercetările pe alte străzi din ce în ce mai îndepărtate. Cînd zgomotul n-a mai fost decît un zumzet greu de localizat, pe care trebuia chiar să-l pîndeşti ca să fii sigur că-l auzi, omul a deschis iarăşi uşa.

Prin împrejurimi totul era liniştit. De acum înainte nimeni nu mai risca să iasă pe stradă. Prin văzduhul nemişcat cădea ici-colo cîte-un fulg de zăpadă. Ei doi, singuri, au ridicat de jos corpul, omul ţinîndu-l de coapse, iar femeia pe după umeri, de subsuori. Abia atunci a văzut ea sîngele care păta pe-o suprafaţă întinsă

mantaua într-o parte ; doctorul a liniştit-o însă, afirmînd că asta nu însemna nimic în ce priveşte gravitatea rănii, şi a coborît cu grijă treapta de la prag, purtînd cu îndemînare partea sa de greutate, urmat de tînăra femeie, care era mai încurcată şi căuta să-l menţină pe soldat în poziţia pe care-o considera cea mai puţin defavorabilă, şi nu prea izbutind să manevreze acest trup atît de greu, îl apuca mereu altfel, în aşa fel încît nu reuşea decît să-l scuture şi mai tare. Puştiul, la trei paşi în faţă, ţinea într-o mînă umbrela cu husă de mătase neagră şi în cealaltă cutia de pantofi.

Apoi, doctorul urma să se ducă la el acasă să ia ce trebuie pentru a-i da rănitului primele îngrijiri, aşteptînd ca un spital să-l poată primi (ceea ce putea să mai întîrzie niţel, în dezorganizarea asta generală). Dar cînd au ajuns la locuinţa tinerei femei, care din fericire era foarte aproape, au auzit din nou zgomote de motor, mai surde, deşi mai puternice. De astă dată nu mai erau simple motociclete, ci maşini mari sau poate camioane. Omul a fost silit aşadar să mai aştepte cîtva timp pînă să îndrăznească să iasă. Şi-au rămas toţi trei în camera unde îl puseseră pe soldat, şi acum tot neînsufleţit, pe patul-divan. Nemişcaţi, în picioare, îl priveau fără să spună nimic, femeia

la căpătîi, uşor aplecată în faţă deasupra chipului, bărbatul la piciorul patului, cu mănuşile din piele cenuşie pe mîini şi pardesiu de blană, puştiul lîngă masă, îmbrăcat cu pelerină şi beretă pe cap.

Soldatul a rămas şi el îmbrăcat pe de-a-ntregul : manta, moletiere şi bocanci. E culcat pe spate cu ochii închişi. Probabil că-i mort, dacă ceilalţi îl lasă aşa. Totuşi scena următoare îl arată în pat, cu păturile trase pînă sub bărbie, ascultînd pe jumătate o poveste încurcată pe care i-o spune aceeaşi femeie tînără cu ochi limpezi, un fel de neînţelegere iscată între binevoitorul doctor cu mănuşi cenuşii şi un al doilea personaj pe care nu-l desemnează precis, dar trebuie să fie invalidul. Acesta s-ar fi întors acasă — mult mai tîrziu, după prima injecţie — şi ar fi vrut să facă ceva la care ceilalţi doi se opuneau, mai ales doctorul. Deşi fondul neînţelegerii lor nu e uşor de descurcat, violenţa scenei e indicată destul de precis prin purtarea antagoniştilor, care se dedau şi unul şi celălalt la o gesticulaţie ostentativă, iau atitudini teatrale şi o mimică exagerată. Invalidul, sprijinit cu o mînă de masă pînă la urmă, îl ameninţă pe celălalt cu cîrja ; medicul ridică braţele spre cer cu degetele resfirate, ca un inspirat care predică o nouă religie, sau ca un şef de

stat care răspunde la aclamațiile mulțimii. Femeia, speriată, face un pas mare în lături, ca să se depărteze de focarul certei, dar, fără să aducă și piciorul rămas în urmă, își răsucește doar bustul, pentru a urmări ultimele peripeții care amenință să devină dramatice, ascunzîndu-și cu toate acestea ochii în dosul mîinilor, așezate ca un ecran dinaintea feței. Puștiul stă pe jos, lîngă un scaun răsturnat ; are amîndouă picioarele lungite pe sol, unde ele formează un V foarte deschis ; ține cu brațele aduse la piept cutia învelită în hîrtie cafenie. Urmează apoi cîteva scene și mai neclare — probabil totodată și mai false — violente, deși cel mai adesea mute. Ele se desfășoară în locuri mai puțin precise, mai puțin determinate și mai neutre ; între acestea, o scară revine în mai multe rînduri, cineva coboară cu mare iuțeală, ținîndu-se de balustradă, sărind unele trepte, aproape zburînd în spirală de la un palier la altul, în timp ce soldatul e silit, pentru a nu fi răsturnat, să se strecoare într-o firidă. Pe urmă coboară și el, dar mai domol, și, la capătul coridorului lung, ajunge din nou în strada înzăpezită ; iar la capătul străzii regăsește cafeneaua plină de lume. Toate personajele sînt la locul lor : patronul în spatele barului, medicul cu palton îmblănit în grupul de tîrgoveți care stau în față, dar așezat puțin mai la o parte de ceilalți și fără să se amestece în conversația lor, copilul pe jos, rezemat de-o bancă încărcată de băutori, lîngă un scaun răsturnat, ținînd și acum cutia strîns în brațe, iar tînăra femeie în rochie plisată cu păr întunecat, maiestuoasă, înălțînd tava cu o singură sticlă deasupra, în sfîrșit soldatul, așezat la masa cea mai mică, între cei doi camarazi ai săi, simpli infanteriști ca și el, îmbrăcați ca și el cu o manta încheiată pînă la guler și cu bonetă, obosiți ca și el, stînd ca și el țepeni pe scaune și fără să scoată o vorbă. Toți trei au chipurile aidoma ; singura deosebire între ei este că unul se arată din profil, din stînga, al doilea din față, al treilea din profil, din dreapta ; și brațele le țin îndoite, în așa fel cele șase mîini stînd în același fel pe masă, unde mușamaua cu pătrățele face, la colțuri, cute rigide în formă de con.

Oare de la grupul lor încremenit se întoarce slujnica, oferindu-și profilul de statuie antică, spre dreapta, iar corpul deja avîntat în alt sens, în direcția bărbatului cu costum de orășan, aflat ceva mai îndărăt față de grupul său, și văzut tot din profil și din aceeași parte cu trăsăturile mobile ca și ale sale, ca și ale lor ? Mai e un personaj a cărui figură a rămas impasibilă, în mijlocul contorsiunilor întregii adunări ; e vorba

de copil, care stă pe jos în prim-plan, pe podeaua cu dungi la fel cu ale podelei din cameră, continuînd-o, ca să spunem așa, pe aceasta, separată doar de fîșia verticală de hîrtie vîrstată și pe urmă, mai jos, de cele trei sertare ale scrinului.

Podeaua dungată se prelungește dincolo, fără o altă întrerupere, pînă la perdelele grele și roșii, în susul cărora umbra filiformă a muștei continuă să se învîrte încet pe tavanul alb, trecînd acum prin apropierea fisurii care strică uniformitatea suprafeței, aproape de colțul peretelui, cel din dreapta, chiar sub privirea omului culcat pe divan, cu ceafa înălțată pe traversin.

Ar trebui să te ridici ca să te duci să vezi mai de aproape și mai exact în ce constă defectul : e oare o crăpătură sau un fir de păianjen, sau cu totul altceva ? Fără îndoială ar fi nevoie să te urci pe un scaun sau chiar pe un taburet.

Dar, după ce te-ai scula în picioare, alte gînduri te-ar abate în curînd de la intenția aceasta: astfel, soldatul ar trebui să găsească mai întîi cutia de pantofi, pusă bine desigur într-o altă încăpere, ca să se poată duce s-o predea destinatarului, fiindcă deocamdată nu poate fi vorba de așa ceva, soldatul n-are altceva de făcut decît să rămînă nemișcat, întins pe spate, cu capul nițel ridicat cu ajutorul traversinului și privind drept înaintea sa.

Își simte totuși mintea mai clară, mai puțin adormită, cu toată greața care persistă și amorțeala progresivă a corpului întreg, agravată după a doua injecție. I se pare că tînăra femeie, care se apleacă asupra lui să-i dea de băut, îl privește de asemenea cu mai multă neliniște

Ea îi vorbește din nou despre invalid, față de care pare să aibă un fel de ranchiună sau chiar de ură. În spusele sale, a revenit de mai multe ori asupra omului acesta cu care își împarte locuința, în legătură cu alte lucruri și întotdeauna cu o reținere, dar și cu nevoia de a da explicații, de parcă i-ar fi fost rușine de această prezență pe care ar căuta s-o justifice și în același timp s-o nimicească și s-o uite. Dealtfel, tînăra femeie nu precizează niciodată ce legături de rudenie îi unește. Printre altele, a trebuit să se lupte ca să-l împiedice pe bărbat să deschidă cutia de pantofi : el pretinde că trebuie neapărat să știe ce e înăuntru. Altminteri, chiar ea s-a întrebat ce ar trebui să facă cu...

— Nimic, spune soldatul, am eu grijă îndată ce mă pun pe picioare.

— Bine, spune ea, dar dacă e ceva important şi dumneata eşti silit să rămîi mult timp...

Ea pare cuprinsă de o adevărată spaimă, pentru care soldatul se simte el vinovat, şi ar vreo s-o aline.

— Nu, spune el, nu-i aşa de important.

— Dar ce trebuia să faci cu ea.

— Nu ştiu.

— Căutai pe cineva, lui trebuia să i-o dai ?

— Nu neapărat ; lui sau altuia pe care mi l-ar fi indicat.

— Pentru el, era ceva important ?

— Se poate, nu sînt sigur.

— Dar ce dracu e înăuntru ?

A rostit ultima frază cu atîta vehemenţă încît se simte obligat s-o lămurească, în măsura posibilităţilor, deşi conversaţia îl oboseşte, deşi pe el nu îl interesează de loc, deşi îi e teamă să n-o dezamăgească răspunsul.

— Nu-i cine ştie ce, cred, nu m-am uitat, desigur nişte scrisori, hîrtii, obiecte personale.

— Era a unui prieten ?

— Nu, un camarad, abia îl cunoscusem.

— A murit ?

— Da, la spital, a fost rănit la burtă.

— Şi pentru el, era ceva important ?

— Probabil. M-a chemat, eu am ajuns cu cîteva minute prea tîrziu. Mi-au predat cutia,

din partea lui. Pe urmă l-a chemat cineva la telefon, am răspuns eu. Tatăl lui, cred, dar nu chiar cu adevărat. N-aveau acelaşi nume. Vroiam să ştiu ce trebuia să fac cu cutia.

— Şi el ţi-a dat întîlnire ?

— Da ; omul de la telefon, a fixat întîlnirea aici, în propriul său oraş, unde soldatul putea încerca să ajungă, de acum încolo fiecare făcea cum îl tăia capul în armata aceasta cuprinsă de panică. Trebuia să se întîlnească nu la bărbatul acela acasă, din pricina familiei sau aşa ceva, ci pe stradă, fiindcă toate cafenelele închideau una după alta. Soldatul a găsit un camion militar care transporta uniforme vechi şi mergea într-acolo. A fost totuşi nevoie să facă o parte din drum pe jos.

Nu cunoştea oraşul. S-a putut înşela în ceea ce priveşte locul. Era undeva la încrucişarea a două străzi perpendiculare, lîngă un felinar de gaz. Auzise prost sau nu ţinuse minte numele străzilor. S-a lăsat călăuzit de indicaţiile topografice, urmînd pe cît putea mai bine itinerariul indicat. Cînd a vrezut că a ajuns, a aşteptat. Răscrucea semăna cu cea din descriere, dar numele nu corespundea acelei vagi consonante pe care o mai păstra în minte. A aşteptat mult timp. N-a văzut pe nimeni.

Era în orice caz ziua stabilită. Cît privește ora, nu avea ceas. Poate a ajuns prea tîrziu. A căutat prin împrejurimi. A mai așteptat și la o altă răspîntie, identică. A rătăcit prin tot cartierul. De mai multe ori s-a întors la locul inițial, cel puțin în măsura în care era în stare să-l recunoască, și în ziua aceea și în zilele următoare. Oricum acum era prea tîrziu.

— Numai cîteva minute. Murise fără să observe nimeni. Rămăsesem într-o cafenea cu niște subofițeri, niște necunoscuți. Era la Reichenfels.

— Cine anume era la Reichenfels? întrebă femeia.

Se apleca și mai mult spre pat. Vocea ei gravă umple camera toată, în timp ce insistă.

— Cine? Din care regiment?

— Nu știu. Un altul. Mai erau acolo medicul cu inel cenușiu, stătea rezemat de tejghea. Și femeia aceea a invalidului care servea vin.

— Dar despre ce vorbești dumneata?

Fața ei e foarte aproape de a lui. Ochii pali îi sînt încercănați și par și mai mari din cauza pleoapelor holbate.

— Trebuie să te duci să cauți cutia, spune el. A rămas probabil la cazarmă. Am uitat-o, acolo, pe pat, în spatele traversinului...

— Potolește-te. Odihnește-te. Numai încerca să vorbești.

Ea întinde mîna spre el să tragă mai sus cearșaful. Palma și partea dinăuntru a degetelor au niște dîre negre, parcă de vopsea sau de păcură, care n-ar fi ieșit la spălat.

— Dumneata cine ești? spune soldatul. Cum te cheamă? Cu ce anume?...

Dar ea nu pare să-l audă. Așază așternutul și perna, îndreaptă cuvertura.

— Mîna dumitale... mai spune soldatul. De astă dată nu mai poate continua.

— Potolește-te, spune ea. Nu-i nimic. Cînd te-am adus. Mantaua era pătată la mînecă.

Se clatină la fiecare pas, pe pămîntul moale, tăiat de șleauri și de brazde transversale, în întunericul care ici și colo pălește de scurte lumini. Și-au părăsit amîndoi ranița. Rănitul și-a lăsat și pușca. El însă a păstrat-o pe a sa, căreia tocmai i se rupsese cureaua și era obligat s-o țină cu mîna, orizontal, chiar de mijloc. Puștiul, la trei pași în față, duce umbrela în același fel. Rănitul e din ce în ce mai greu și se agață de gîtul soldatului, făcîndu-i mersul și mai anevoios. Acum nu se mai poate mișca de loc: nici brațele și nici măcar capul. Nu poate decît să privească drept înaintea sa piciorul mesei, de pe care s-a luat mușamaua, piciorul mesei vizibil acum pînă sus: acesta se termină printr-un fel de bilă peste care e așezat

un cub, sau mai curînd un paralelipiped aproape cubic, pătrat în secţiune orizontală, dar ceva mai mare pe înălţime : faţa verticală îi e ornamentată cu un desen, sculptat adînc în lemn, înăuntrul unui cadru dreptunghiular care urmează chiar conturul laturei, un fel de floare stilizată, cu tulpina dreaptă, avînd spre vîrf două mici arcuri simetrice, care se bifurcă de-o parte şi de alta, cu un V cu braţele îndoite în jos, niţel mai scurte decît partea terminală a tijei care formează axul, pornind din acelaşi punct, şi..., ochii nu mai pot rămîne atîta vreme aplecaţi, privirea e silită să urce de-a lungul perdelelor roşii, pentru a regăsi îndată tavanul şi fisura subţire ca un fir de păr, uşor sinuoasă, a cărei formă are de asemenea ceva precis şi totodată complicat, aşa că ar trebui s-o urmărească cu mare atenţie din cotitură în cotitură, acolo unde linia se îndoaie, tremură, şovăie, îşi schimbă brusc direcţia, se poticneşte, apoi se continuă, se întoarce niţel în urmă..., dar pentru asta ar mai trebui timp, încă puţin timp, cîteva minute, cîteva secunde, şi acum e deja prea tîrziu.

La ultima mea vizită, a treia injecţie a fost inutilă. Soldatul rănit murise. Străzile sînt pline de trupe înarmate care defilează scandînd cîn-

tece bine ritmate, cu o intonaţie joasă, mai degrabă nostalgică decît veselă. Alţii trec în camioane descoperite, unde oamenii stau aşezaţi, ţepeni, cu puşca în poziţie verticală, ţinută strîns, între genunchi, cu amîndouă mîinile ; sînt înşiraţi pe două rînduri, spate în spate, fiecare rînd întors către o parte a străzii. Pretutindeni circulă patrule şi nimeni n-are voie să iasă după căderea nopţii fără permis de liberă trecere. Trebuia totuşi făcută a treia injecţie şi doar un medic adevărat ar fi primit autorizaţie să se ducă. Din fericire străzile erau rău luminate, în orice caz mult mai rău decît în ultimele zile cînd lumina electrică ardea şi ziua în plină amiază. Pentru injecţie era însă prea tîrziu. Nu folosea de altfel decît pentru a face muribundului ultimele ore mai puţin groaznice. Nu mai era nimic de făcut.

Corpul a rămas la falsul invalid care va face o declaraţie în regulă, istorisind întreaga poveste aşa cum s-a petrecut : un rănit pe care l-au cules de pe stradă şi căruia nu-i ştia numele pentru că n-avea la el nici un act. Dacă omului îi e teamă să nu-i fie examinat, cu prilejul acesta piciorul şi să fie descoperit, ar putea să se ocupe femeia de toate demersurile ; iar el, va avea grijă să nu se arate cînd vor veni să

ia mortul : n-ar fi prima oară cînd se ascunde de vizitatori.

Femeia pare să n-aibă încredere în el. În orice caz, n-a vrut să-l lase să umble la pachetul învelit cu hîrtie cafenie pe care el avea totuşi mare poftă să-l deschidă. Credea că e vreo armă secretă acolo, sau cel puţin planurile ei. Cutia e acum în siguranţă — pe marmura neagră, crăpată, a scrinului — închisă, împachetată din nou, legată iarăşi cu sfoară. Dar drumul înapoi, pentru a o aduce aici de la ei, n-a fost uşor printre atîtea patrule. Din fericire drumul nu era prea lung.

Exact înainte de a-şi atinge ţinta, a răsunat un ordin scurt : „Stai !" strigat de o voce puternică la o anumită distanţă în urmă. Cutia însăşi nu era prea compromiţătoare, după cum se şi poate presupune ; închipuirile falsului infirm în privinţa aceasta erau bineînţeles absurde, dar femeia se temea totuşi ca scrisorile de care-i vorbise soldatul să nu conţină informaţii de interes militar sau politic, de exemplu, fiindcă însuşi soldatul arătase în mai multe împrejurări o discreţie exagerată în privinţa lor. Oricum, ar fi fost mai bine să nu le lase pe mîna oricui, cu atît mai mult cu cît pumnalul-baionetă pe care femeia l-a predat deasemenea risca să pară cu totul suspect. Lipsa permisului de liberă trecere ar fi agravat şi mai mult situaţia purtătorului. Vocea puternică, imperioasă, a strigat pentru a doua oară „stai", apoi a treia oară, şi îndată a pîrîit o mitralieră, în scurte rafale. Dar trebuie să fi fost prea departe ca să ochiască bine şi se făcuse întuneric în partea aceea. Poate chiar au tras în aer. După colţul străzii, nu mai era nici un pericol. Uşa imobilului nu rămăsese întredeschisă, fireşte. Totuşi cheia s-a răsucit fără zgomot în broască, ţîţînii n-au scîrţîit, uşa s-a închis în tăcere.

La prima vedere, scrisorile nu ascund nici un secret, de nici un fel, nici general, nici personal. Sînt nişte scrisori obişnuite, aşa cum orice fată de la ţară trimite în fiecare săptămînă, logodnicului ei, dîndu-i veşti despre gospodărie, sau despre vecini, repetînd cu regularitate aceleaşi formule convenţionale în legătură cu despărţirea şi întoarcerea. În plus, cutia mai conţine un ceas vechi de aur, fără mare valoare, cu lanţ de aramă de pe care s-a luat aurul ; nu-i nici un nume gravat în interiorul capacului care se închide peste cadran ; apoi un inel, o şevalieră de argint sau din aliaj de nichel, cum îşi fac de obicei muncitorii la uzină, marcată cu literele „H. M." ; în sfîrşit, un pumnal-baionetă, model obişnuit, identic cu acela pe care i

l-a încredinţat tînăra femeie o dată cu pachetul, nevrînd să spună de unde îl are ci doar că îi e frică să-l mai păstreze la ea, de cînd cu noile ordine în legătură cu predarea armelor, dar pe care nu vroia totuşi să-l dea (nu încape îndoială că falsul invalid a silit-o să se descotorosască de el). Cutia nu e un ambalaj pentru încălţăminte, e o cutie de biscuiţi de dimensiuni asemănătoare, dar de tinichea.

Între acestea toate, cele mai importante sînt plicurile scrisorilor: au drept adresă numele soldatului — Henri Martin — căruia îi erau adresate, şi oficiul poştal al acestuia. Pe dos se află numele şi adresa fetei care le-a scris. Ei va trebui să-i fie expediat totul, cînd poşta va funcţiona iarăşi fiindcă de acum înainte nu mai poate fi găsit tatăl care nici măcar nu se cheamă Martin. De altfel, probabil că nu se propusese ca destinatar provizoriu decît din comoditate: chiar dacă ştia ce conţine cutia, considera din punct de vedere geografic mai uşor de ajuns la el decît la logodnică. Dacă nu cumva ei îi sînt destinate doar scrisorile iar pumnalul, ceasul şi inelul aparţin de drept tatălui. Se mai poate de asemenea presupune că nici măcar scrisorile nu trebuie să revină celei care le-a expediat; pot fi uşor născocite nenumărate motive în sprijinul tezei acesteia.

Decît să trimită pachetul prin poştă ar fi fost fără îndoială preferabil să-l ducă şi să-l predea personal cu menajamentele obişnuite. Fata putea într-adevăr să nu fi fost încă anunţată de moartea logodnicului. A fost înştiinţat doar tatăl, cînd a dat telefon la spital: dar, din moment ce nu e tatăl adevărat — sau nu e tatăl legal, sau, cine ştie cum, nu e pe de-a-ntregul tatăl — nu e obligat să fie în relaţii cu fata, şi nici măcar să ştie de existenţa ei; aşa că n-avea nici un rost să-i scrie îndată ce poşta reintră în normal.

Femeia care l-a îngrijit pe soldatul rănit n-a scos de la el nici o informaţie în legătură cu camaradul mort mai înainte. A vorbit mult către sfîrşit, dar uitase deja aproape toate lucrurile întîmplate recent; de altfel de cele mai multe ori delira. Femeia e convinsă că era bolnav dinainte de-a fi rănit, că avea febră şi se purta uneori ca un somnambul. Fiul ei, un copil de vreo zece ani, cu o figură serioasă, îl întîlnise mai înainte pe stradă, poate chiar în mai multe rînduri, dacă e vorba totuşi de fiecare dată de acelaşi copil, ceea ce e verosomil în ciuda măruntelor contradicţii. Rolul său e foarte important, de vreme ce datorită imprudenţei lui s-a declanşat acţiunea ocupanţilor de pe motocicleta cu ataş, însă numeroasele sale apariţii nu sînt

toate la fel de hotărîtoare. În schimb, invalidul nu are, practic vorbind nici un rol. Prezența sa în dimineața aceea la birourile armatei din strada Bouvet, transformate în infirmerie sau centru de recrutare, n-are de ce să surprindă, dată fiind ușurința cu care se putea deplasa cînd nu-i supraveghea nimeni mersul. Iar soldatul se pare că nu acordase prea mare atenție spuselor sale.

În ce privește patronul cafenelei, acesta e un personaj enigmatic sau neînsemnat. Nu spune nici măcar un singur cuvînt, nu face un singur gest; omul acesta voinic și chel poate foarte bine să fie un spion sau în slujba poliției, gîndurile sale sînt cu neputință de aflat. Figuranții, care discută în fața lui cu atîta însuflețire nu-i vor comunica, în orice caz, nimic care să merite a fi raportat eventualilor săi șefi : nu sînt decît niște strategi de cîrciumă care reconstituie Istoria după gustul lor, criticîndu-i pe miniștrii, corectîndu-i pe generali, creînd imaginare episoade care ar fi făcut posibilă, printre altele, cîștigarea bătăliei de la Reichenfels. Soldatul, așezat la penultima masă, în fundul sălii pe dreapta, are cu siguranță o viziune mai realistă a bătăliilor ; așa că nu are nimic de spus în legătură cu ele ; pesemne că așteaptă să i se aducă de băut, încadrat de cei doi camarazi ai

săi, ale căror figuri nu sînt pe de-a-ntregul vizibile, una arătîndu-se din profil și cealaltă pe trei sferturi din spate. Prima schimbare a uniformei e explicabilă prin disprețul general și fără îndoială nejustificat, de care regimentul său avea parte din momentul înfrîngerii ; de aceea a preferat, pentru a face călătoria aceasta niște însemne distinctive mai puțin cunoscute.

Poate astfel să se amestece în mulțime fără să atragă atenția și să bea liniștit la cafeneaua de aici vinul pe care slujnica se pregătește să i-l servească. În așteptare, privește drept înainte, prin geamul cel mare al vitrinei. A încetat să mai ningă. Vremea s-a îndulcit din ce în ce mai mult în cursul zilei. Trotuarele sînt încă albe, dar drumul, pe unde camioanele au defilat ore întregi fără încetare, s-a făcut iarăși negru pe toată partea din mijloc, grămezi de zăpadă pe jumătate topită au fost împinse spre rigole, de o parte și de alta a porțiunii carosabile ; de fiecare dată cînd soldatul traversează o stradă laterală, el se înfundă pînă la moletiere cu un zgomot hîrșîit. În timp ce prin aerul serii încep să zboare stropi fini și deși de ploaie printre care se mai amestecă și acum cîțiva fulgi uzi, care se prefac în apă înainte de-a atinge strada.

Soldatul şovăie să iasă iarăşi din cafeneaua plină de lume unde a intrat să se odihnească o clipă. Contemplă acum ploaia, de cealaltă parte a geamului mare, din spatele perdelei plisate şi a celor trei bile de biliard în basorelief. Tot la ploaia care cade se uită şi copilul aşezat pe jos, foarte aproape de geam, aşa încît poate să vadă prin vălul subţire. Aversa devine mai violentă. Bastonul-umbrelă în teaca sa de mătase neagră, e rezemat de cuier, lîngă pardesiul îmblănit. Dar în desen atîtea alte veşminte sînt agăţate acolo, îngrămădite unele peste altele, încît e greu să desluşeşti ceva în mormanul acela. Exact sub tablou se află scrinul, cu cele trei sertare a căror latură lucioasă e prevăzută cu două măciulii de aramă fără luciu. În sertarul de jos, se găseşte cutia de biscuiţi înfăşurată în hîrtie cafenie. În rest, camera a rămas neschimbată : cenuşa din cămin, foile împrăştiate pe masă, mucurile de ţigară care umplu pînă la buză scrumiera, lampa de birou aprinsă, perdelele grele şi roşii ermetic închise.

Afară plouă. Afară mergi prin ploaie cu capul plecat, ocrotindu-ţi ochii cu mîna şi totuşi privind înainte, la cîţiva metri înainte, cîţiva metri de asfalt ud. Aici ploaia nu intră, nici zăpada, nici vîntul ; iar praful fin care întunecă luciul suprafeţelor orizontale, lemnul lăcuit al mesei, podeaua ceruită, marmura căminului, aceea crăpată a scrinului, singur praful e chiar de aici din cameră, poate din crăpăturile podelei, sau mai degrabă ale patului, sau din cenuşa căminului, sau din perdelele de catifea ale căror cute verticale suie de jos şi pînă în tavan unde umbra muştei — care are forma firului incandescent al becului electric, ascuns de abajurul ca un trunchi de con al lămpii — trece acum prin apropierea liniei subţiri şi negre, care rămînînd în penumbră, în afara cercului, deşi, la o distanţă de patru sau cinci metri, poate fi numai din întîmplare zărită : un scurt segment de dreaptă la început lung de cel puţin un centimetru, urmat de o serie de ondulaţii rapide, avînd de asemenea pe margini... dar vederea ţi se împăienjeneşte dacă vrei să precizezi contururile şi tot aşa şi cînd e vorba de desenul prea fin care împodobeşte tapetul, şi de limitele atît de nesigure ale potecilor lucitoare trasate prin praf de papucii de pîslă şi, dincolo de uşa camerei, vestibulul unde se află umbrela rezemată oblic de cuier, şi apoi, după ce ieşi pe uşa de la intrare, lungile coridoare unul după altul, scara în spirală, uşa imobilului cu treapta aceea de piatră, şi oraşul întreg în urma mea.

TEHNICA FASCINAȚIEI

Ce a atras atenția încă de la început în romanele lui Alain Robbe-Grillet a fost importanța acordată descrierilor, precum și caracterul pregnant vizual al acestora: o vizualitate aproape cinematografică, obținută printr-o privire „literală“ asupra obiectelor, o privire rece, neutră, cum e aceea a camerei de filmat. Dacă într-o descriere obișnuită, dintr-un roman de tip balzacian, de pildă, obiectul real precede limbajul descrierii sale — și deci îl determină — la Robbe-Grillet obiectul lasă impresia că apare chiar în momentul descrierii, fiind o pură creație a limbajului. El n-are trecut, nici viitor, n-are altă semnificație dincolo de aceea pe care i-o acordă numirea și apoi descrierea lui. În primul rînd el *este*[1]. Nimic expresiv — afectiv sau poetic — nu trebuie să

[1] „Lumea nu e nici semnificativă, nici absurdă. Ea *este*, pur și simplu (...) În jurul nostru, disprețuind haita adjectivelor animiste sau casnice, lucrurile *sînt acolo*. Au suprafața netedă și lucioasă, intactă, fără sclipiri dubioase, fără transparență. Toată literatura noastră n-a fost în stare să le știrbească nici cel mai mic colțișor, să le înmoaie nici cea mai infimă curbă.“ (A. Robbe-Grillet, *O cale pentru romanul viitorului*, în volumul *Pentru un nou roman*, pag. 18.)

altereze rigoarea descrierii. Lucrurile nu-și lasă la iveală decît suprafețele, care sînt înregistrate geometric, ca niște figuri în plan, lipsite de orice substanțialitate. Așa că vor fi prezentate neutru, descărcate de semnificații, „curățate“, netede, fără profunzime, în imagini imediate, fără metafore, fără adjective abstracte. Iată un pasaj din *Gumele*, primul său roman publicat: „Miezul dinspre margine, omogen și compact, de-un roșu frumos, chimic, e strîns din toate părțile între o fîșie de piele lucitoare și scobitura unde stau înșirate semințele galbene, bine proporționate, fixate într-un strat subțire de gelatină verde de-a lungul unei proeminențe care-i formează inima. Aceasta, de-un roz pal și cam granulos, începe, oarecum nesigur, din partea inferioară printr-un mănunchi de vinișoare albe, dintre care una ajunge pînă către semințe.

Sus de tot, s-a produs un accident abia vizibil: colțul unei pielițe, dezlipit de miez pe un centimetru sau doi, se ridică imperceptibil.“[1]

Simțul privilegiat e văzul. Obiectul nu mai e însoțit — cum se întîmplă pînă și în pictură — de calitățile sale metavizuale, dobîndite în decursul timpului în atîtea secole de cultură antropocentristă. Se respinge analogia, metafora e ostentativ evitată. Descrierile evidențiază între om și lucruri o distanță certă. Umanul nu mai e măsura tuturor lucrurilor. După apariția romanului *Gelozia*, Robbe-Grillet e acuzat de „dezumanizare“. Cuvîntul cade greu ca o sentință[2]. Pentru a se apăra, publică eseul intitulat semnificativ *Natură, umanism, tra-*

[1] A. Robbe-Grillet, *Gumele*, ELU, 1967, p. 190.

[2] Pe plan estetic, totuși, termenul de „dezumanizare“ a căpătat în urma eseului lui Ortega y Gasset o accepție apropiată de „distanțarea“ brechtiană.

gedie. Justificarea e tot filozofică. Pornind de la tezele filozofiei existenţialiste (Heidegger, Sartre) şi mai ales folosindu-i termenii, Robbe-Grillet denunţă aici ceea ce numeşte el „mitul profunzimii", negînd corespondenţele baudelairiene din care s-a născut poezia simbolistă, ca fiind incompatibilă cu epoca noastră. Prin descrierile sale geometrice şi net vizuale, el ar urmări desprinderea obiectului din reţeaua afectivă care s-a format între om şi lucruri (rămăşiţă a animismului primitiv !), distrugînd cu bună ştiinţă această solidaritate îndoielnică între om şi univers, care duce pînă la urmă la înstrăinare şi la ivirea unui tragism uşor masochist. De vină e obişnuinţa de a metaforiza, adică de a opera un transfer de sens cu ajutorul analogiei, ceea ce duce la stabilirea unei false comuniuni cu obiectele lumii din jur. Omul trebuie *să folosească* obiectul, să nu vadă în el mai mult decît o unealtă ; iar, ca unealtă, obiectul nu are profunzime, nu e decît formă, materie şi destinaţie, nu are nici o semnificaţie înafara omului. „Şi această absenţă a semnificaţiei, omul de azi (sau de mîine...) n-o mai resimte ca pe o lipsă, nici ca pe o sfîşiere. În faţa unui asemenea vid, n-o să mai fie cuprins de nici un fel de ameţeală. Inima lui nu mai are nevoie de abise. Căci dacă refuzi comuniunea, refuzi de asemeni şi tragedia."[1] Se vede cît de colo că e aici şi o reacţie împotriva filozofiei existenţialiste, împotriva „tragificării sistematice şi deliberate a universului în care trăim." Robbe-Grillet se arată optimist şi stoic : „Sînt încredinţat că într-o zi omul se va elibera. Dar nu am nici o dovadă a acestui viitor, aşa că pentru mine e un fel de rămăşag." „Omul e un animal bolnav, scria Unamuno în *Sentimentul tragic al vieţii*. Rămăşagul constă în a

[1] *Natură, umanism, tragedie*, în op. cit., pag. 53.

gîndi că poţi fi tămăduit şi că, în acest caz, ar fi o prostie să te închizi în propria ta suferinţă. N-am nimic de pierdut. Oricum, acest rămăşag e singurul lucru înţelept."[1] Un exorcism cu mijloace literare, destul de naiv şi în orice caz ineficient.

Mai interesant ar fi de justificat estetic acest mod neutralizant (măcar în intenţie) de descriere.

Într-un eseu publicat în 1955[2], Robbe-Gillet, după ce face elogiul visului care „e mai real decît viaţa în stare de trezie, pentru că obiectul aici nu e niciodată neglijat", atrage atenţia asupra *limpezimii nefireşti* cu care apar „în visele cele mai anodine, un scaun, o piatră, o mînă, căderea unui obiect oarecare, lăsînd impresia ciudată că se va produce iarăşi şi iarăşi ca şi cum (...) s-ar eterniza în această stare de cădere sau, tot aşa, două-trei cuvinte (rostite cine ştie de cine) a căror imagine îţi rămîne în minte cu atîta precizie de parcă ar fi fost gravate pe un panou la o încrucişare de drumuri". Ce înseamnă „e mai real decît viaţa..." ? Să nu ne lăsăm induşi în eroare de labilitatea termenilor pînă acolo încît, transferînd noţiunea în gnoseologic, să ne simţim obligaţi de a protesta. Real are aici sensul de *pregnant*, adică de lucru impus cu tărie sensibilităţii. Noţiunile sînt interferente : un obiect cu cît e mai pregnant perceput cu atît e considerat mai real, mai cert. În literatură, realismul s-a născut o dată cu descoperirea importanţei pe care o are pregnanţa obiectelor, evidenţa lor. Necesitatea micului amănunt a fost sezisată încă de Gogol, iar descrierile balzaciene nu urmăresc altceva decît tot sensibilizarea obiectului. Această pregnanţă

[1] Op. cit., pag. 67.
[2] E vorba de *Joë Bousquet, visătorul*, republicat în volumul *Pentru un nou roman*.

obiectuală ideală[1] e însă împiedicată de mai mulți factori. Întîi de relațiile despre care omul își închipuie că ar exista între obiecte (și de aici, între termenii care denumesc obiectele). De aceea, Robbe-Grillet respinge metafora ca fiind un transfer obiectual dăunător, o căutare de raporturi, mai mult sau mai puțin ascunse, între obiectele realității, prin care li se tulbură conturul. Imaginea obținută prin metaforă e hibridă ; ea se bazează pe acea selecție a unităților similare[2] folosită în poezia ceva mai veche (poezia modernă, de după suprarealism, cultivă mai ales efectul de șoc al incongruenței) și se opune celuilalt procedeu — să-i spunem al metonimiei — unde transferul de sens se obține prin contiguitate spațială și temporală (descripția și respectiv narațiunea), fiind specific povestirii și mai ales romanului. Obiectele implicit comparate în cadrul unei metafore nu numai că nu ajung la o asimilare perfectă pentru a forma o imagine nouă și independentă, dar nici n-ar fi bine să ajungă, pentru că atunci ar dispare acea tensiune care provoacă emoția estetică[3]. Oricîte mijloace noi ar avea la dispoziție, literatura rămîne totuși o artă mediată, o artă a succesiunii (ca să ne întoarcem la vechea distincție a lui Lessing). Apoi o altă piedică în fața realizării unei imagini obiectuale limpezi o constituie relația, de care vorbeam și mai sus, între

[1] Desigur, e discutabil dacă în vis obiectele apar chiar atît de limpede. Senzația de limpezime se poate impune conștiinței și altfel decît vizual, și în orice caz e o simplă amintire, la trezire. Nu poate fi reprodusă. Tocmai de aceea visul nu trebuie să constituie o *sursă* literară, ci doar un *criteriu* aplicabil la realitatea înconjurătoare în momentul folosirii acesteia în literatură.

[2] Vezi Roman Jakobson, *Eseuri de lingvistică generală*, 1963.

[3] T. Vianu, *Despre stil și artă literară*, Ed. tineretului, pag. 63.

om și obiect. Atribuirea unei calități pur umane lucrurilor din jur, unui peisaj de pildă, crearea acelei *état d'âme* duce de asemeni la falsificarea obiectului ; așa că nu poate fi acceptată nici personificarea sau orice altă deformare expresionistă obținută prin proiectarea subiectivului în obiect. În sfîrșit, Robbe-Grillet respinge, în numele aceleiași voințe de claritate, și exprimarea relațiilor dintre oameni ori dintre gesturile și atitudinile unuia și aceluiași om ; și iată că trebuie înlăturată și analiza psihologică, fie ea și sub forma deghizată în care o aplică Nathalie Sarraute. În descrierile sale, Robbe-Grillet încearcă o prezentare a obiectului izolat, prin simpla enumerare a însușirilor, sperînd ca obiectul să apară în felul acesta cu mai multă forță, să fie deci mai real. Între obiect și ochiul romancierului trebuie să rămînă întotdeauna o distanță ; chiar și cele mai mici amănunte — o crăpătură subțire ca un fir de tavan, sau modelul mărunt al tapetului — sînt descrise de la o oarecare depărtare. Pentru că nu cunoașterea obiectului îl preocupă pe Robbe-Grillet, ci putința de a-l face să apară, și cît mai limpede, sub privirile cititorului. Acesta trebuie să fie impresionat în primul rînd vizual, adică *fascinat*. Cuvîntul scris nu poate însă declanșa imediat o imagine într-atît de puternică încît să pară reală. Miracolul imaginii cinematografice, senzația că privești pe fereastră și totul se întîmplă aievea, nu poate fi realizat prin cuvînt. E necesară o adevărată tehnică, nu numai în scriitură (grija de a evita anumiți tropi, folosirea timpurilor etc.), dar și în construcția romanului. Robbe-Grillet e ca un arhitect modern care folosește detalii ornamentale baroce. Iar impresia globală, după cum vom vedea, nu va fi de realism, cel puțin în sensul obișnuit al cuvîntului. Lucid, romancierul remarcă într-un alt eseu : „S-a spus chiar, referitor la presupusele

intenții ale acestor romancieri contemporani, că romanele lor n-ar fi decît niște filme avortate, iar camera de filmat ar trebui să înlocuiască scrisul lor leșinat. Pe de o parte, imaginea cinematografică ar arăta dintr-o dată, în cîteva secunde de proiecție, ce zadarnic se chinuie literatura de-a lungul a zeci de pagini ; pe de altă parte, amănuntele de prisos s-ar afla prin forța lucrurilor puse la locul lor, sămînța de măr de pe podea n-ar mai amenința să invadeze tot decorul unde se desfășoară scena." [1] Iar cîteva pagini mai încolo, romancierul se arată conștient nu numai de neputința de a concura obiectivitatea cinematografului, dar și de scopurile deosebite ale celor două arte. El vorbește de „grija pentru precizie care se învecinează uneori cu delirul" și de faptul că „interesul unei descrieri nu stă în lucrurile descrise, ci în însăși mișcarea descrierii". Oricum, e fals să se spună că o astfel de scriitură tinde spre fotografie sau spre imagine cinematografică. Literatura, oricît s-ar strădui, nu poate atinge gradul de realism al aparatului de fotografiat. Mai mult chiar, îndîrjindu-se să redea cît mai fidel și mai exhaustiv realitatea, scriitorul obține efectul invers, și anume al depărtării de ea. Și iată că distanța, atît de necesară, se menține.

În cadrul acestei tehnici de fascinare a cititorului pot intra în discuție și alte elemente. Pentru ca imaginea să se impună privirii, ea trebuie ținută cît mai mult în fața ochilor. În cinematograf lucrul acesta e mult mai simplu decît în literatură. Aici soluția ar fi ca descrierea să aibă un ritm cît mai lent, adică să fie amănunțită. Să ne amintim în *Labirintul* descrierile obiectelor din cameră, mai ales a urmei lăsate în stratul de praf de pe masă

[1] *Timpurile și descrierea în povestirea contemporană*, în op. cit., pag. 125.

de acel obiect ciudat despre care pînă la urmă aflăm că e baioneta soldatului. Iată : „Spre dreapta, o formă simplă, mai estompată, din nou acoperită în mai multe zile de sedimentare, se mai poate totuși desluși ; dintr-un anumit unghi devine destul de clară, ca să-i poți urmări fără prea multă șovăire conturul. E un fel de cruce : un corp alungit de mărimea unui cuțit de masă, dar mai lat, ascuțit la un capăt și ușor umflat la celălalt, tăiat perpendicular de o bară transversală mult mai scurtă ; aceasta din urmă se compune din două prelungiri în formă de flacără, dispuse simetric de o parte și de alta a axei principale, exact la baza părții mai umflate, adică aproximativ la trei sferturi din lungimea totală. Ai spune că-i o floare, proeminența terminală reprezentînd o corolă alungită, închisă la capătul tulpinii, cu două frunzulițe laterale dedesubt. Sau poate că-i o figurină vag omenească : un cap oval, două brațe foarte scurte, iar corpul terminat ascuțit în partea de jos. Ar mai putea fi un pumnal cu mînerul despărțit printr-o gardă de puternica lamă cu două tăișuri."

E aceeași minuție ca și în faimoasa descriere a vitrinei cu roșii din *Gumele*, însă termenii sînt aici eterogeni, tonul mai puțin sec, materialul cu care realizează acest mozaic al descripției (surpriză !) analogic. Metafora nu apare, totuși o poezie subtilă, o poezie a concretului, prezentat însă plurivoc, se degajă, ca și din toată cartea de altfel [1]. Obiectul își creează astfel propria sa realitate,

[1] Deși am urmărit un singur aspect al esteticii robbe-grillet-iene — și anume procedeul fascinării prin imagine — țin totuși să atrag atenția asupra caracterului *ipotetic* al scriiturii romancierului, care îl apropie oarecum de cei „suspicioși" (Nathalie Sarraute, Cl. Simon, M. Butor etc.). Robbe-Grillet duce ipoteticul pînă la echivoc, folosind procedeul scenelor false ori al scenelor ratate.

care nu e decît omoloagă realității convenționale, adică a acelei realități cunoscute de noi toți. Un halou poetic învăluie lucrurile descrise. Precizia duce pînă la urmă la ireal. Cum și Robbe-Grillet însuși recunoaște într-un eseu: „Nimic nu e mai fantastic decît precizia“ [1]. De asemeni, tot pentru a se impune vizual, termenii descrierii trebuie, la anumite intervale, repetați, uneori în aceleași sintagme, pentru a întări pînă la obsesie imaginea inițială. *In labirint* e construit la fel de riguros ca o sonată sau o simfonie. Cîteva imagini principale joacă rolul „temelor“ sau „motivelor“ muzicale: sînt expuse în prima parte a cărții și reluate în aceeași formă (procedeul laitmotivului) sau dezvoltate prin variațiuni.

Romanul începe anunțîndu-se cele două teme principale: tema mersului pe străzi (rătăcirea prin labirint) și tema camerei unde se naște povestirea (acolo se află și tabloul — *Infrîngerea de la Reichenfels*) și unde moare personajul principal, soldatul. Prima temă e expusă într-o mișcare de oscilare permanentă, contradicțiile logice nu sînt ocolite, ci devin alternanțe; e o continuă „modulare“ între doi poli. Fraza însăși e legănată, amplă și obosită, ca și mersul soldatului pe străzile pustii. „Afară plouă, afară mergi prin ploaie cu capul plecat, ocrotindu-ți ochii cu mîna și totuși privind înainte la cîțiva metri înainte, cîțiva metri de asfalt ud; afară e frig, suflă vîntul printre crengile negre, despuiate; suflă vîntul printre frunze, mișcînd crengile toate într-o legămare, într-o legănare, o legănare care își azvîrle umbra pe albul zgrunțuros al pereților. Afară e soare, nu-i nici un arbore, nici un arbust să dea puțină umbră, și mergi în plin soare ocrotindu-ți ochii cu mîna și tot privind înainte, doar cîțiva metri înainte, cîțiva metri de asfalt prăfuit pe

[1] Eseul *De la realism la realitate*, în op. cit., pag. 142.

care vîntul desenează linii paralele, furci, spirale“ (pag. 1). Urmează o descriere amănunțită și geometrizantă a obiectelor din cameră (o îngrămădire barocă de detalii) și apoi tema mersului expusă la început reapare ușor modificată: „Afară ninge. Pe asfaltul întunecat al trotuarului, vîntul alungă cristale mici și uscate care se depun după fiecare rafală, formînd linii albe, paralele, furci, spirale, îndată împrăștiate, luate de vîrtejuri, apoi iar închegate, formînd din nou alte spirale, volute, ondulații bifurcate, mișcătoare arabescuri îndată împrăștiate. Mergi cu capul plecat ceva mai mult, mîna lipită de frunte să apere ochii lăsînd vederii doar cîțiva centimetri din solul pe care calci, cîțiva centimetri de cenușiu, unde unul după altul picioarele apar și se retrag, unul după altul, rînd pe rînd...“ Și iarăși tema camerei: „Nici un zgomot, nici chiar înfundat, nu răzbește prin pereții camerei, nici o trepidație, nici un curent de aer, și în tăcerea camerei particule minuscule, abia vizibile la lumina abajurului, coboară lent, vertical, mereu cu aceeași viteză, și praful fin, cenușiu, se așterne în strat uniform pe podea, pe cuvertură, pe mobile...“

Și tot așa, cele două teme sînt reluate la anumite intervale, singure sau interferîndu-se cu altele. Caracterul *muzical* al romanelor lui Robbe-Grillet contribuie substanțial la pregnanța vizuală a imaginii. Acest caracter se vădește nu numai cercetînd ansamblul, dar și părțile care îl alcătuiesc. De pildă, fraza nu numai că e bogată și bine încheiată, nu numai că „sună“ plăcut, avînd un ritm interior ca un adevărat poem în proză, dar prezintă și două caracteristici care susțin muzicalitatea întregului: alternativitate și serialitate. Alternativitatea, legată de o întreagă viziune ipotetică asupra artei romanești, rezultă din frecventa folosire a disjunctivului *sau* și a adverbului prezumtiv *poate*. E o nesiguranță stu-

diată în tonul celui care vorbeşte, descrie sau, foarte rar, povesteşte (exemplele sînt nenumărate; vezi, de pildă, descrierea tabloului sau a tapetului etc.). Cealaltă caracteristică a frazei constă în seriile enumerative care creează un ritm neobişnuit în proză. Iată cîteva exemple: „...spirale, volute, ondulaţii bifurcate, arabescuri mişcătoare; pe pat, pe cuvertură, pe mobilă; urme de noroi proaspăt, sau de vopsea, sau de păcură". (Se pot găsi exemple pentru amîndouă aceste caracteristici şi în fragmentul reprodus mai sus.) Această ambiguitate, chiar dacă este lineară, provoacă neîncrederea cititorului şi creează „în mic" acel labirint inextricabil care e întreg romanul.

O altă temă sau motiv important îl constituie descrierea tabloului. De fapt, întreg romanul e construit pornindu-se de la acest tablou, ale cărui personaje se însufleţesc treptat, devenind şi personajele romanului[1]. Tabloul, mai exact „o gravură în alb-negru datînd din secolul trecut", după cum precizează autorul, la început ne este descris *ca un tablou* şi destul de sumar. Apoi amănuntele se aglomerează şi, pe nesimţite, unul din personaje începe să vorbească. E ca şi cum naratorul, indivizibil dar totdeauna prezent, ar încerca, privind această gravură agăţată pe peretele camerei sale, să răspundă la unele întrebări stîrnite de o curiozitate subită şi neobişnuită, în legătură cu personajele zugrăvite. E o încercare de a extrage anecdotismul, acel element care ţine de literatură, dintr-o reprezentare plastică; o dezvăluire a tainei pe care o ascunde orice imagine, o explicaţie a ei prin multiplicare. Dar în aşa fel încît totul să rămînă prezent sub ochii cititorului care devine, în timpul lecturii, „complicele" autorului. De aceea timpul folosit nu mai este

[1] Vezi această idee dezvoltată în Bruce Morrissette, *Romanele lui Robbe-Grillet*, cu o prefaţă de Roland Barthes, Ed. de Minuit, 1963.

cel al naraţiunii, pentru că, la drept vorbind, nici nu există o narare propriu-zisă, o poveste, ci doar sugerarea ei prin descrierea gesturilor, personajelor şi a obiectelor aflate iniţial în cadrul tabloului: perfectul simplu e peste tot înlocuit de prezent. Şi astfel se obţine o permanenţă care desfide cronologicul, ajungîndu-se, în pofida derulării succesive a imaginilor, la o încremenire caracteristică visului. Scenele descrise devin şi ele nişte tablouri, care cresc prin detaliere, şi sînt din cînd în cînd schimbate între ele[1]. Dialogul e inexistent sau purtat aproape în aceiaşi termeni. Impresia e aceea de film mut, această amuţire, tot de natură onirică, fiind necesară pentru a concentra atenţia cititorului-spectator asupra imaginii vizuale.

Iată deci că aceste două realităţi aparent opuse — visul, sau mai bine zis starea de vis, şi starea de trezie — concură deopotrivă în tehnica robbe-grillet-iană. Obiectele percepute în stare de veghe devin mai pregnante şi deci mai reale (însă o realitate a lor, care poate părea insolită) cînd sînt prezentate *ca într-un vis.*

D. ŢEPENEAG

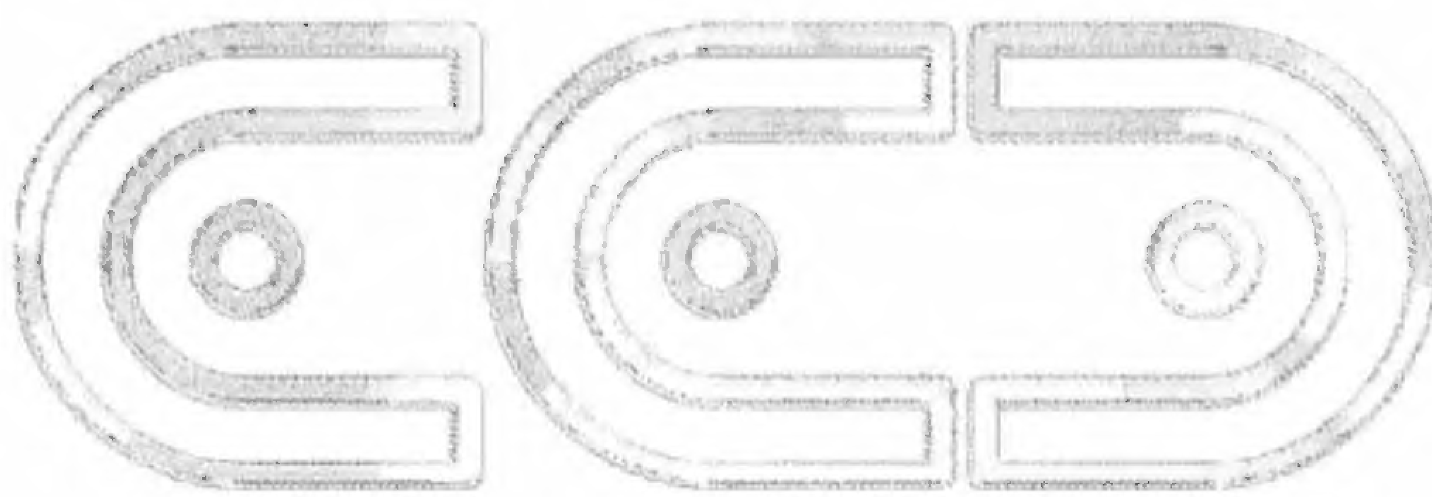
[1] Asemănarea cu pictura lui Chirico a fost remarcată de mai mulţi critici, printre care şi de Marcel Schneider în *Literatura fantastică în Franţa*, Ed. Fayard, 1964; acesta observă judicios că Robbe-Grillet „deşi are aerul că descrie realul, nu-l descrie, ci îl inventează pe măsură ce îşi scrie cartea (...). De aceea cărţile sale propun o realitate ireală, fără să poată fi numite alegorii sau simboluri: sînt imagini *interioare* (subl. ns.) pe care trebuie să le îmbrăţişezi cu privirea şi nu să le chestionezi (...). Imaginea trimite la obiect şi obiectul la imagine într-un infinit joc de oglinzi (p. 395). Alberès vorbeşte şi el de caracterul fantastic al operei lui Robbe-Grillet pentru care găseşte formula de *fantastic concret* şi-l aşază la un loc cu toţi ceilalţi romancieri care fac parte din aşa-numitul *nouveau roman*.

Redactor responsabil : MARCEL ADERCA
Tehnoredactor : AURICA IONESCU

Dat la cules 26.10.1967. Bun de tipar 22.03.1968. Apărut 1968. Tiraj 15.140 ex. broşate. Hîrtie tipar înalt tip B mat. de 63 g/m². Format 700×900/32. Coli editoriale 7,57. Coli de tipar 7. A. nr. 15.898. C.Z. pentru bibliotecile mari şi mici 84—31=59.

Intreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918", Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, Bucureşti. Republica Socialistă România.
Comanda nr. 973.

Scanare și prelucrare digitală

de

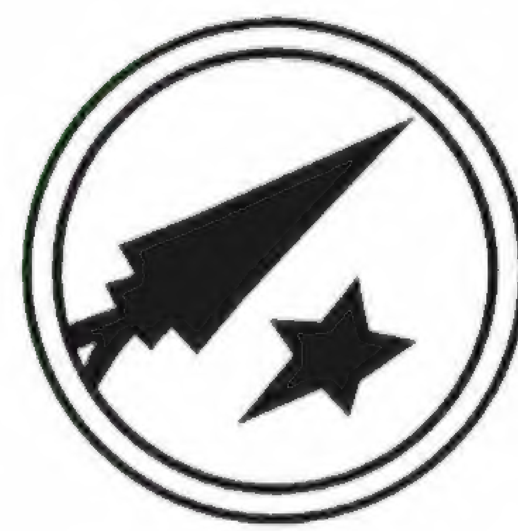

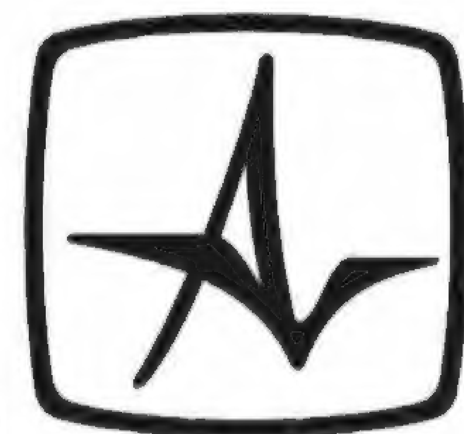
Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2023

